rare. A închis sertarul cu vîrful degetelor şi i-a spus cu blîndeţe :

— Luaţi loc.

— Bună dimineaţa — i-a spus primarul.

— Bună — i-a răspuns el.

În timp ce fierbeau instrumentele, primarul şi-a sprijinit ceafa pe perna de pe spătarul scaunului şi s-a simţit mai bine. Era un cabinet sărac : un scaun de lemn foarte vechi, o freză cu pedală şi o vitrină cu borcănaşe de lut. În faţa scaunului, o fereastră cu un paravan din pînză pînă la înălţimea unui om. Cînd a simţit că dentistul se apropie, primarul a bătut din călcîie şi a deschis gura.

Don Aurelio Escovar i-a îndreptat capul spre lumină. După ce a cercetat măseaua stricată, i-a apăsat cu grijă mandibula.

— Trebuie s-o facem fără anestezie — i-a spus.

— De ce ?

— Pentru că are un abces.

Primarul l-a privit drept în ochi.

— Foarte bine — i-a spus el, încercînd să surîdă. Dentistul nu l-a luat în seamă. A pus pe masa de lucru tăviţa cu instrumentele sterilizate şi le-a scos din apă cu o pensă rece, fără să se grăbească. După aceea i-a potrivit scuipătoarea cu vîrful piciorului şi s-a dus la lighean pentru a se spăla pe mîini. A făcut totul fără a-l privi pe primar nici măcar o clipă. Dar primarul nu-l pierdea deloc din vedere.

Era o măsea de minte. Dentistul s-a proptit bine în picioare şi a apucat măseaua cu cleştele încă fierbinte. Primarul s-a proptit, a strîns în mîini braţele scaunului, descărcîndu-şi toată forţa în tălpi, simţind un fior rece în rărunchi, dar n-a scos nici măcar un suspin. Dentistul n-a făcut decît o singură mişcare de mînă. Fără mînie, mai de grabă cu o duioşie amară, i-a spus :

— Cu ce ni se dă nouă, primarule, ne moare şi pisica.

Primarul a simţit un pîrîit de oase în mandibulă şi ochii i s-au umplut cu lacrimi. Dar n-a respirat decît cînd a simţit că-i iese măseaua. A cercetat-o printre lacrimi. Şi i s-a părut atît de străină de durerea lui, încît n-a mai putut înţelege în nici un fel tortura din cele cinci nopţi lungi de insomnie. S-a aplecat peste scuipătoare, transpirat, şi-a desfăcut tunica şi a căutat cu înfrigurare batista în buzunarul de la pantaloni. Dentistul i-a întins un pansament curat.

— Ştergeţi-vă lacrimile, i-a spus.

Primarul s-a supus. Tremura. În timp ce dentistul se spăla pe mîini, a privit tavanul coşcovit şi o pînză de păianjen prăfuită, plină cu muşte moarte. Dentistul s-a apropiat de el, ştergîndu-se pe mîini. „Să vă culcaţi — l-a sfătuit el — şi să faceţi gargară cu apă şi sare". Primarul s-a ridicat în picioare, despărţindu-se de el cu un salut milităresc şi s-a îndreptat spre ieşire, fără a-şi încheia tunica.

— Să-mi trimiţi nota — i-a spus.

— Dumneavoastră sau primăriei ?

Primarul nici nu l-a privit. A închis uşa şi i-a răspuns abia din săliţa de aşteptare :

— E tot un drac.

Trandafiri artificiali

Înaintînd pe bîjbîite prin penumbrele dimineţii, Mina şi-a tras pe ea rochia fără mîneci pe care o atîrnase de cu seară lîngă pat şi a răscolit toate rufele din lada cea mare, cotrobăind după mîneci. Le-a căutat după aceea în cuiele de pe toţi pereţii şi în cele de pe spatele uşii, încercînd să nu facă zgomot pentru a nu-şi trezi bunica oarbă care dormea în aceeaşi cameră. Dar cînd s-a obişnuit cu întunericul şi-a dat seama că aceasta se sculase înaintea ei şi s-a dus la bucătărie s-o întrebe unde îi sînt mînecile.

— În baie — i-a spus oarba. Le-am spălat ieri după amiază.

Mînecile erau într-adevăr în baie, puse pe o sîrmă şi prinse cu două cîrlige de lemn. Nu se uscaseră. Mina s-a reîntors în bucătărie şi şi-a trecut mîinile peste lespedea de piatră de lîngă plita maşinii de gătit. În faţa ei, cu privirile aţintite pe bordura de cărămizi din coridor, unde aşezase un şir de ghivece cu ierburi medicinale, oarba pregătea ca întotdeauna cafeaua.

— Să nu-mi mai iei lucrurile mele — a spus Mina. În zilele astea soarele n-o să se prea arate.

Oarba şi-a îndreptat chipul spre glasul nepoatei.

— Am uitat că era prima zi de vineri.

După aceea, trăgînd aer în piept pentru a-și da seama dacă era gata, a luat cafeaua de pe foc.
— Mai întîi, pune un ziar dedesubt, pentru că lespedea asta-i foarte murdară — a spus.
Mina și-a trecut buricul arătătorului peste piatră. Era murdară, dar stratul de funingine se întărise atît de mult, încît nu se putea lua pe mîneci decît dacă le frecai pe el cu nădejde.
— Dacă se murdăresc, tu ești de vină — i-a spus ea bunicii.
Oarba și-a turnat o ceașcă de cafea.
— Ești nervoasă — i-a spus Minei, trăgînd după ea un scaun spre coridor. Și nu-i bine să te împărtășești cînd ești plină de draci. S-a așezat în fața trandafirilor din curte și a început să-și soarbă cafeaua. Cînd s-a auzit chemarea la liturghie, Mina a luat mînecile de pe lespede și a văzut că erau încă umede. Dar și le-a pus și așa. Într-o rochie fără mîneci, părintele Angel nu i-ar fi dat sfînta împărtășanie. Și-a trecut doar un prosop peste față, și-a luat cartea de rugăciuni și broboada din cameră și a ieșit în stradă. Un sfert de oră mai tîrziu era din nou acasă.
— O să ajungi cînd s-a terminat slujba — i-a spus oarba, nemișcată din fața trandafirilor.
Mina s-a îndreptat glonț spre privată.
— Nu mă pot duce la slujbă — i-a răspuns, trecînd pe lîngă ea. Mînecile nu s-au uscat și rochia nu mi-a călcat-o nimeni. S-a simțit urmărită de o privire clarvăzătoare.
— E prima zi de vineri și nu te duci la biserică — a îngînat oarba.
Ieșind din privată, Mina și-a pus o ceașcă de cafea și s-a așezat lîngă ușă, aproape de bunică. Dar nu și-a putut bea cafeaua.
— Numai tu ești de vină — a mîriit ea, cu o furie surdă, simțind cum o podideau lacrimile.
— Ai început să te zmiorcăi — a observat oarba.
A așezat stropitoarea lîngă oalele cu sovîrf și s-a ridicat, repetînd :
— Te zmiorcăi.
Mina a lăsat ceașca direct pe pămînt și s-a ridicat la rîndul ei în picioare.
— Nu mă zmiorcăi. Plîng. Plîng de furie — a mai adăugat, trecînd la doi pași de bunică-sa. Trebuie să te duci și să te spovedești pentru că m-ai făcut să pierd împărtășania din prima zi de vineri.
Oarba a rămas nemișcată, așteptînd ca Mina să închidă ușa dormitorului. Apoi s-a aplecat și-a căutat ceașca de cafea. În timp ce o turna înapoi în ibric, a continuat să vorbească :
— Dumnezeu știe că mi-e cugetul împăcat.
Mama Minei a ieșit din dormitor.
— Cu cine vorbești ?
— Cu nimeni — i-a răspuns oarba. Ți-am spus că-ncep să mă scrîntesc.
Închisă în camera ei, Mina și-a desfăcut bluza și-a scos din sîn trei cheițe pe care le purta prinse cu un ac de siguranță. Cu una dintre ele a deschis sertarul de jos al dulapului și a scos de acolo un cufăr de lemn în miniatură. Cu cea de a doua cheie i-a ridicat capacul. Înăuntru se afla un pachet de scrisori pe hîrtie colorată legate cu o bucată de elastic. L-a vîrît în sîn, a pus totul la loc și a răsucit cheia. După aceea s-a dus și l-a aruncat în fundul closetului.
— Trebuia să te duci la slujbă — i-a spus mama ei.
— Dar n-a putut să se ducă — a intervenit oarba. Mi-am uitat că era prima zi de vineri și abia ieri i-am spălat mînecile.
— Sînt încă ude — a murmurat Mina.
— A avut mult de lucru în zilele astea — a mai spus oarba.
— Acum-acum vin Paștile — a lămurit-o Mina — și trebuie să am gata o sută cincizeci de duzini de trandafiri.
Soarele începuse să încălzească. Înainte de șapte, Mina și-a instalat atelierul de trandafiri artificiali în sala din față : un coș plin cu petale și sîrmă, un altul cu hîrtie creponată, două perechi de foarfeci, un mosor cu ață și un borcan cu clei. O clipă mai tîrziu a sosit și Trinidad cu o cutie de carton sub braț și a întrebat-o de ce nu a fost la slujbă.
— N-am avut mîneci la rochie — i-a răspuns Mina.
— Ai fi putut să împrumuți de la oricine — a zis Trinidad. Apoi și-a tras un scaun lîngă coșul cu petale.
— Da, dar era prea tîrziu — a mai adăugat Mina.
A terminat un trandafir. După aceea și-a apropiat unul dintre coșurile de nuiele și-a început să tundă petalele cu forfecele. Trinidad a lăsat cutia de carton și a dat să-i ajute.
Mina a cercetat cutia.
— Ți-ai cumpărat pantofi ?
— E plină cu șoareci morți — i-a răspuns Trinidad.
Cum Trinidad era expertă în tunderea petalelor, Mina nu s-a mai ocupat decît cu fabricarea tulpinilor din sîrmă înfășurată în hîrtie verde. A lucrat în tăcere fără să-și dea seama că soarele intrase pe geam în sala decorată cu tablouri idilice și fotografii de familie. Cînd a terminat cu făcutul tulpinilor, Mina și-a întors spre Trinidad un chip care părea că se sfîrșește în ceva imaterial. Trinidad tundea petalele cu o precizie admirabilă. Mina i-a cercetat pantofii bărbătești. Trinidad i-a ocolit privirea, fără a-și ridica fruntea, trăgîndu-și picioarele sub scaun și întrerupînd lucrul.
— Ce s-a întîmplat ? — a spus ea.
Mina s-a aplecat spre ea.
— S-a dus — i-a răspuns aceasta.
Trinidad a pus foarfecele la o parte.
— Nu cred.
— Dacă-ți spun că s-a dus — i-a repetat Mina.
Trinidad a privit-o fără a clipi. O linie verticală i-a dat în două părți simetrice sprîncenele împreunate.
— Și-acum ?, a întrebat.
Mina a răspuns fără să-i tremure vocea.
— Acum, nimic.
Trinidad a plecat înainte de zece.
Eliberată de apăsarea intimității ei, Mina a reținut-o un moment pentru a arunca șoarecii morți în closet. Oarba își tundea trandafirii ei.
— Pun prinsoare că nu știi ce duc în cutia asta — i-a spus Mina.
A mișcat cutia plină cu șoareci.
Oarba a ascultat cu multă atenție.
— Mai mișcă o dată — a rugat-o.

Mina a repetat mişcarea, dar oarba n-a putut să-şi dea seama despre ce poate fi vorba, chiar şi după ce a ascultat a treia oară, prinzîndu-şi cu degetele vîrful urechii.

— Sînt şoarecii care au căzut azi-noapte în cursele de la biserică — a lămurit-o Mina.

La întoarcere a trecut foarte aproape de oarbă, fără să-i vorbească. Dar oarba s-a ţinut în spatele ei. Cînd a ajuns în sală, Mina se afla singură în toată sala, lîngă fereastra închisă, terminîndu-şi trandafirii artificiali.

— Mina, a început oarba. Dacă vrei să fii fericită, nu te spovedi la necunoscuţi.

Mina a privit-o fără să-i răspundă. Oarba s-a aşezat pe un scaun în faţa ei şi a încercat s-o ajute să-şi termine lucrul. Dar Mina a împiedicat-o.

— Iar eşti nervoasă — a observat oarba.

— Din cauza ta.

— Pentru că nu te-ai dus la biserică ?

— O ştii tu mai bine pentru ce.

— Dacă ar fi fost din pricina mînecilor n-ai fi ieşit în stradă deloc — a spus oarba. Te-aştepta cineva şi nu ţi-a mers prea bine.

Mina şi-a trecut miinile peste faţa bunicii ca şi cînd ar fi spălat o fereastră nevăzută.

— Eşti o mare ghicitoare.

— Te-ai dus la closet de două ori în dimineaţa asta. Niciodată nu te duci decît o singură dată.

Mina a continuat să facă trandafiri.

— Ai avea curajul să-mi arăţi ce ascunzi în sertarul de jos de la dulap ? — a întrebat-o oarba.

Fără să se grăbească, Mina a înfipt trandafirul în cercevelele ferestrei, şi-a scos din sin cele trei cheițe şi i le-a pus în mînă. Ea însăşi i-a închis degetele.

— Poftim, du-te şi vezi cu ochii tăi.

Oarba a cercetat cheile cu vîrful degetelor.

— Ochii mei nu pot să vadă în fundul closetului.

Mina a ridicat fruntea şi s-a lăsat înfrîntă de o senzaţie aparte : şi-a dat seama că oarba ştia că o priveşte.

— Aruncă-te în fundul closetului, dacă te interesează atît de mult lucrurile mele.

Oarba a evitat iritarea nepoatei.

— Întotdeauna stai şi scrii în pat pînă în zorii zilei.

— Dar chiar tu îmi stingi lampa.

— Şi tu aprinzi imediat lanterna. După felul în care respiri, aş putea să-ţi spun ce scrii acolo.

Mina s-a forţat să nu izbucnească.

— Foarte bine — a zis ea, împăciuitoare. Să zicem că aşa este. Şi ce-i cu asta ?

— Nu-i nimic. Numai că te-a făcut să-ţi pierzi împărtăşania din prima zi de vineri.

Mina a pus mosorul cu aţă, foarfecele şi o mînă de trandafiri neterminaţi în coşul cu nuiele. I l-a dat oarbei.

— Vrei să ştii ce am făcut la closet ? a întrebat-o. Amîndouă au rămas tăcute, pînă cînd Mina a răspuns la propria ei întrebare. Am avut treabă.

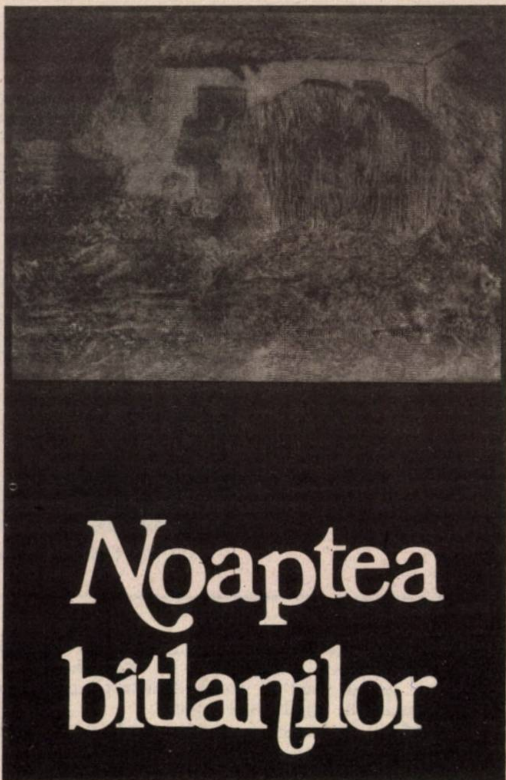
Oarba a aruncat în coş cele trei chei.

— Ar fi o scuză foarte bună — a zis ea, îndreptîndu-se spre bucătărie. M-ai fi convins dacă n-ar fi prima dată cînd vorbeşti urît.

Mama Minei se apropia cu un braţ de trandafiri.

— Ce se petrece aici ? a întrebat ea.

— Nimic. Ţi-am spus că m-am ţicnit — i-a răspuns oarba. Dar cred că n-o să mă trimită nimeni la ospiciu pînă cînd n-o să încep să dau cu pietre după oameni.

Noaptea bîtlanilor

Stăteam aşezaţi, cîteştrei, în jurul mesei, cînd cineva a introdus o monedă în Wurlitzer şi acesta şi-a început din nou discul din fiecare noapte. La celelalte nu am mai avut timp să ne gîndim. Totul s-a petrecut mai înainte de a ne da seama unde ne aflăm ; înainte de a ne fi recăpătat simţul orientării. Unul dintre noi a întins mîna deasupra tejghelei, căutînd ceva (Noi nu vedeam mîna. O auzeam.). s-a lovit de un pahar şi după aceea a rămas nemişcat, odihnindu-şi ambele miini pe suprafata aspră. Atunci, cîteştrei ne-am căutat în adîncul penumbrei şi ne-am regăsit aici, în împreunarea celor treizeci de degete care se îngrămădiseră pe tejghea. Unul a spus :

— Să mergem.

Şi ne-am ridicat în picioare, ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Încă nu avuseserăm timp să ne dezmeticim.

Pe coridor, în trecere, am auzit discul, rotindu-se împotriva noastră. Am simţit mirosul femeilor triste, aşezate şi aşteptînd. Am simţit pustiul adînc al coridorului din faţa noastră, în timp ce ne îndreptam spre uşă, mai înainte de a ne primi la ieşire celălalt miros acru al femeii care ne aştepta în stradă. Noi am spus :

— Am plecat.

Femeia n-a zis nimic. Am auzit scîrţîitul unui balansoar, deasupra capetelor noastre, iar ea s-a ridicat în picioare. Am auzit paşii pe scîndurile desprinse din cuie şi din nou întoarcerea femeii, chiar în clipa cînd balamalele au

Gabriel García Márquez la festivitatea decernării Premiului Nobel

scrișnit iarăși și ușa s-a închis înapoia noastră.

Ne-am reîntors. Chiar aici, în spatele nostru, simțeam aerul rece al unei dimineți invizibile și-am auzit un glas care zicea :

— Dați-vă la o parte, vreau să trec cu asta.

Ne-am dat înapoi. Și glasul s-a auzit iarăși :

— Încă mai stați lipiți de ușă.

Și-abia atunci, după ce ne-am mișcat în toate părțile și am auzit glasul venind de peste tot, am spus :

— Nu putem să ieșim de aici. Bîtlanii ne-au scos ochii.

După aceea am auzit deschizîndu-se mai multe uși, unul dintre noi s-a eliberat de celelalte mîini și l-am auzit tîrîndu-se prin umbră, șovăind, lovindu-se de obiectele care ne înconjurau. A vorbit dintr-un loc greu de precizat, din întuneric :

— Trebuie că sîntem aproape — a zis. Se simte miros de lăzi îngrămădite.

Am simțit din nou contactul mîinilor lui, ne-am sprijinit de perete și el a trecut iarăși pe lîngă noi, în sens opus.

— Ar putea să fie sicrie — a zis unul din noi.

Cel care se tîrîse în direcția aceea și acum respira lîngă noi a spus :

— Sînt cufere. De cînd eram mic am învățat să deosebesc mirosul de cufere în care se păstrează haine.

Atunci ne-am îndreptat în partea aceea. Pardoseala era moale și netedă, ca de pămînt bătut. Cineva a întins mîinile. Am simțit contactul de piele prelungă și vie, dar n-am simțit peretele din cealaltă parte.

— Asta trebuie că e o femeie — am spus noi.

Celălalt, cel care vorbise despre cufere, a zis:

— Cred că doarme.

Corpul bănuit a tresărit sub mîinile noastre ; s-a răsucit ; l-am simțit cum se retrage, dar nu ca pe ceva pe care nu mai putem să punem mîna, ci ca și cînd ar fi încetat să mai existe. Cu toate acestea, după cîteva clipe în care am rămas nemișcați, fără să spunem nimic, sprijinindu-se unul de umărul celuilalt, i-am auzit glasul :

— Cine-i aici ?

— Noi sîntem — am răspuns fără a da un pas în față.

S-a auzit o mișcare în pat ; scîrțîitul acestuia și după aceea picioarele care bîjbîiau în întuneric după papuci.

Atunci ne-am închipuit femeia așezată și privindu-ne fără a se fi trezit de-a binelea din somn.

— Ce căutați aici ? — a întrebat ea.

Iar noi am răspuns :

— Nu știm. Bîtlanii ne-au scos ochii.

Glasul ne-a spus că a auzit ceva despre povestea asta. Că în ziare se scrisese cum că trei oameni stăteau și beau bere într-o grădină unde se aflau cinci sau șase bîtlani. Șapte bîtlani. Unul dintre oameni se pusese să cînte precum bîtlanii, imitîndu-i.

— Partea proastă este aceea că ne-a anunțat cu o oră mai tîrziu. Și atunci, păsările au sărit pe mese și le-au scos ochii.

Ne-a spus că asta scriau ziarele, dar că nimeni nu o crezuse.

Și noi am spus :

— Dacă se afla lume acolo trebuie că au văzut bîtlanii.

Și femeia ne-a spus :

— A fost lume. Grădina era plină de lume, a doua zi, dar femeia își dusese bîtlanii în altă parte.

Cînd ne-am întors în loc, femeia a încetat să mai vorbească. Peretele se găsea iarăși în fața noastră. Doar întorcîndu-ne încă o dată am dat de altul. În jurul nostru, încercuindu-ne, întotdeauna se afla un perete. Unul dintre noi și-a eliberat mîinile din strînsoare. L-am auzit căutînd din nou, amușinînd pardoseala și spunîndu-ne :

— Acum nu mai știu unde se află cuferele. Cred că sîntem în altă parte.

Și noi am spus :

— Vino încoace. Cineva e aici, chiar lîngă noi.

L-am auzit apropiindu-se. L-am simțit cum se ridică alături de noi și din nou ne-a izbit mirosul cald a răsufîării lui.

— Întinde mîinile în partea aceea — i-am spus. Aici se găsește cineva care ne cunoaște.

Trebuie că ne-a dat ascultare ; chiar s-a și mișcat în partea pe care i-am arătat-o, pentru că o clipă mai tîrziu s-a întors și ne-a spus :

— Cred că e un băiat.

Și noi am vrut să știm mai multe :

— Foarte bine, întreabă-l dacă ne cunoaște.

El a întrebat. Am auzit glasul apatic și simplu al băiatului :

— Da,ii cunosc. Sînt cei trei oameni cărora le-au scos bîtlanii ochii.

Atunci s-a auzit un glas de om mai în vîrstă. Un glas de femeie care părea că se află în spatele ușii închise și care spunea :

— Ai început să vorbești de unul singur.

Și glasul băiatului a răspuns indiferent :

— Nu. Aici se află iarăși oamenii cărora le-au scos bîtlanii ochii.

S-a auzit un zgomot de țîțîni și după aceea glasul în vîrstă, mai apropiat ca prima dată.

— Du-i la casele lor — i-a poruncit.

— Nu știu unde locuiesc.

Și glasul în vîrstă a adăugat :

— Nu fi prost crescut. Toată lumea știe unde locuiesc din noaptea în care bîtlanii le-au scos ochii.

După aceea a vorbit cu alt ton, ca și cînd ni s-ar fi adresat nouă :

— Atîta tot că nimeni nu a vrut să creadă și se spune că a fost o minciună de-a ziarelor ca să sporească vînzarea. Nimeni n-a văzut bîtlanii.

Și femeia a spus :

— Dar nimeni n-o să mai creadă dacă-i scot în stradă.

Noi nu ne-am mișcat ; stăteam tăcuți, sprijiniți de perete, ascultînd.

Ilustrații de Dodi Ionescu Romanați la volumul „Fantastica și trista poveste a candidei Erendira și a nesăbuitei sale bunici" de Gabriel García Márquez, apărut la editura Univers

Și femeia a spus :

— Dacă el vrea să vă conducă e altceva. După toate astea, nimeni nu o să-și aplece urechea la ce spune un copil.

Glasul băiatului a intervenit :

— Dacă ies în stradă cu ei și am să spun că sînt oamenii cărora le-au scos bîtlanii ochii, ceilalți copii or să dea cu pietre după mine. Toată lumea spune că așa ceva nu se poate întîmpla.

A urmat un moment de tăcere. După aceea ușa s-a auzit închizîndu-se din nou, iar băiatul a spus :

— În afară de asta, acum tocmai citeam *Terry și pirații*.

Cineva ne-a spus cîteva cuvinte la ureche. S-a tîrît pînă în locul unde se afla glasul.

— Asta chiar îmi place — a zis. Cel puțin, spune-ne ce i s-a mai întîmplat lui Terry săptămîna asta.

Se străduia să-i cîștige încrederea, am bănuit noi. Dar băiatul i-a spus :

— Nu mă interesează. Ceea ce-mi place sînt culorile.

— Terry se găsea într-un labirint — am zis noi.

Și flăcăul ne-a lămurit :

— Asta era vineri. Azi e duminică și ceea ce mă interesează sînt culorile. A spus-o cu un glas rece, nepătimaș, indiferent.

Cînd celălalt s-a reîntors, am spus :

— Avem aproape trei zile de cînd ne-am pierdut și nu ne-am odihnit nici o clipă.

Și cineva a spus :

— Foarte bine. O să ne odihnim acuma un pic, dar fără să ne lăsăm de mîini.

Ne-am așezat. Un soare invizibil a început să ne încălzească umerii. Dar nici măcar prezența soarelui nu ne interesa. Îl simțeam doar aici, în toate părțile, pentru că pierdusem noțiunea depărtării, a orei, a direcției. Au trecut mai multe glasuri.

— Bîtlanii ne-au scos ochii — am zis noi.

Și unul din glasuri a spus :

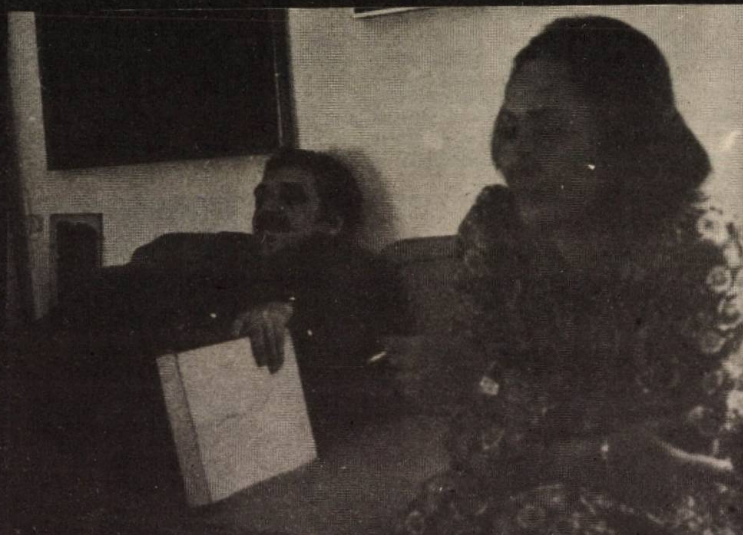
— Ăștia chiar au crezut ce-au scris ziarele.

Glasurile s-au pierdut. Și am continuat să rămînem acolo, așezați, umăr contra umăr, așteptînd ca în trecerea aceea de glasuri, în acele imagini închipuite, să distingem o voce sau un miros cunoscut. Soarele a continuat să ne încălzească frunțile. Atunci cineva a zis :

— Să mergem din nou lîngă perete.

Și ceilalți, nemișcați, cu capetele ridicate spre lumina aceea invizibilă :

— Încă nu. Să așteptăm pînă cînd soarele va începe să ne încălzească obrajii.

Garbiel García Márquez şi Mercedes, soţia sa

In după-amiaza de marţi

renul ieşi din trepidantul coridor de piatră roşie, pătrunse în plantaţiile de bananieri, simetrice şi interminabile, iar aerul deveni umed şi nu se mai simţi deloc briza mării. Vălătuci de fum sufocant intrară prin fereastra vagonului. Pe drumul îngust, paralel cu calea ferată, înaintau care trase de boi încărcate cu ciorchini de banane verzi. Dincolo de drum, pe locurile fără semănături, se aflau birourile cu ventilatoare electrice, depozitele din cărămidă roşie şi locuinţele cu scaune şi măsuţe albe aşezate pe terasele dintre palmieri şi trandafiri prăfuiţi. Era unsprezece dimineaţa şi căldura încă nu se făcea simţită.

— E mai bine dacă închizi fereastra — spuse femeia. O să-ţi umpli părul de funingine.

Fetiţa încercă s-o-nchidă, dar fereastra era blocată din cauza ruginii.

Erau singurii pasageri din estropiatul vagon de clasa a treia. Şi cum fumul locomotivei a continuat să intre pe fereastră, fetiţa a părăsit scaunul acela, punînd în loc singurul bagaj pe care-l duceau cu ele ; o pungă din material plastic cu de-ale gurii şi un buchet cu flori înfăşurate într-un ziar. S-a aşezat în partea opusă, departe de fereastră, în faţa mamei sale. Amîndouă erau îmbrăcate de sus pînă jos într-un doliu sever şi sărac.

Fetiţa avea doisprezece ani şi călătorea pentru prima oară. Femeia părea destul de bătrînă pentru a fi mama ei, poate din pricina vinişoarelor albastre din pleoape şi a trupului mărunţel, moale şi fără forme, vîrît într-o rochie croită ca o sutană. Călătorea cu şira spinării sprijinită bine de spătarul scaunului, ţinînd în poală cu ambele mîini o poşetă de lac scorojit. Avea acea expresie pentru totdeauna senină a celor obişnuiţi cu sărăcia.

La douăsprezece a început căldura. Trenul s-a oprit preţ de zece minute într-o gară fără vreo aşezare în jur pentru a lua apă. Afară, în tăcerea misterioasă a plantaţiilor, umbrele păreau tăiate cu foarfeca. Dar în vagon, aerul stătut, mirosea a piele argăsită. Trenul nu s-a mai grăbit. S-a oprit în două sate asemănătoare, cu case din lemn pictate în culori ţipătoare. Femeia şi-a înclinat capul într-o parte şi s-a lăsat furată de somn. Fetiţa şi-a scos pantofiorii. După aceea s-a dus pînă la capătul vagonului, la toaletă, şi-a pus buchetul de flori veştede în apă.

Cînd s-a reîntors la locul ei, mama o aştepta să mănînce. I-a dat o bucăţică de brînză, puţină mămăligă, un biscuit dulce şi a scos pen-

tru ea din punga de plastic o porție tot atît de mare. În timp ce mîncau, trenul a trecut foarte încet peste un pod de fier, lăsînd în urmă un sat la fel cu celelalte, numai că aici, piața era plină de lume. O echipă de muzicanți încropea o bucată veselă sub soarele nimicitor. La capul satului, în cîmpia arsă de secetă se terminau plantațiile.

Femeia a terminat de mîncat

— Pune-ți pantofii — i-a spus.

Fetița a privit afară. N-a văzut nimic altceva decît cîmpul pustiu peste care trenul începea să alerge din nou, dar și-a vîrît repede în pungă ultima îmbucătură, apoi și-a pus pantofii. Femeia i-a întins pieptenul.

— Piaptănă-te.

În timp ce fetița își aranja părul, trenul a început să șuiere. Femeia și-a șters sudoarea de pe gît și și-a trecut degetele peste fața lucioasă. Cînd fetița a terminat cu pieptănatul, trenul a trecut prin fața primelor case ale unui tîrg mai mare, dar mai trist decît cele de pînă atunci.

— Dacă vrei să faci ceva, fă acuma — i-a spus femeia. De-acum încolo, chiar dacă ai să mori de sete, n-ai să bei apă de nici unde. Și, mai ales, să nu-mi plîngi.

Fetița a dat din cap în semn că a înțeles. Pe fereastră pătrundea un aer cald și uscat, amestecat cu șuierul locomotivei și zgomotul de fier al vagoanelor hodorogite. Femeia a înfășurat punga cu restul de mîncare și a vîrît-o în poșetă. Pentru o clipă, sub luminoasa zi de marți din acel august, imaginea întregului sat a strălucit în fereastra vagonului. Fetița a înfășurat florile în ziarul ud, s-a îndepărtat puțin de fereastră și a privit-o fix pe mama ei. Aceasta i-a răspuns cu o expresie indiferentă. Trenul a încetat să mai șuiere, încetinindu-și mersul. Un moment după aceea s-a oprit.

În gară nu era absolut nimeni. În partea cealaltă a străzii, cu trotuarul umbrit de migdali, rămăsese deschisă numai sala de biliard. Satul plutea în căldura zilei. Femeia și fetița au coborît din tren, au străbătut gara pustie cu dalele împinse în sus de presiunea ierbii și au trecut strada, pășind pe trotuarul cu umbră.

Se făcuse două. La ora asta, înfrînți de dogoare, oamenii își făceau siesta. Magazinele, birourile publice și școala municipală se închideau de la unsprezece și nu se mai deschideau pînă spre patru, cînd trenul ajungea din nou aici, făcînd cale întoarsă. Rămîneau deschise numai hotelul din fața gării, restaurantul de lîngă el, sala de biliard și biroul telegrafistului de la marginea pieței. Casele, construite în majoritatea lor după modelul celor ridicate de compania bananieră, aveau ușile închise pe dinlăuntru și obloanele trase. În unele era atît de cald, încît locatarii își luau prînzul în curte. Alții așezau un scaun sub umbra migdalilor și-și făceau siesta în plină stradă.

Căutînd mereu răcoarea umbrei, femeia și fetița au înaintat fără să tulbure odihna nimănui. S-au dus direct la casa parohială. Aici, femeia a zgîriat cu unghiile plasa de sîrmă de la ușa din față, a așteptat cîteva clipe și a chemat din nou. Dinăuntru se auzea zgomotul unui ventilator electric. Pașii nu se puteau distinge. S-a auzit doar scîrțîitul ușor al unei uși, iar după aceea un glas abia șoptit foarte aproape de plasa de sîrmă : „Cine-i ?“ Femeia a încercat să vadă prin pătrățelele metalice.

— Îl caut pe părinte — a spus.

— Acum doarme.

— Trebuie să-l văd — a insistat femeia.

Glasul ei avea un ton poruncitor și calm.

Ușa s-a întredeschis fără zgomot și în prag și-a făcut apariția o femeie în vîrstă, grasă, cu fața palidă și părul de culoarea fierului. În dosul ochelarilor cu lentile groase, ochii păreau foarte mici.

— Intrați — le-a spus, deschizînd ușa larg.

Au intrat într-o încăpere plină cu un miros greu de flori putrede. Gazda le-a însoțit pînă lîngă o banchetă de lemn și le-a făcut semn să ia loc. Fetița s-a așezat de îndată, dar mama ei a rămas în picioare, nedumerită, strîngînd poșeta în mîini. Nu se auzea nici un alt zgomot decît cel al ventilatorului.

Femeia din casă a apărut în ușa din fund.

— Zice să vă întoarceți pe la trei — le-a spus iarăși în șoaptă. S-a culcat abia de cinci minute.

— Trenul se întoarce la trei și jumătate — i-a răspuns mama.

A fost o replică scurtă și hotărîtă, dar glasul continua să fie potolit, cu multe modulații. Femeia din casă a surîs pentru prima dată.

— Bine, să vedem dacă...

Cînd ușa din fund s-a închis din nou, mama s-a așezat lîngă fetiță. Îngustă și mică, sala de așteptare era sărăcăcioasă, ordonată și foarte foarte curată. Dincolo de o balustradă din lemn care împărțea încăperea în două se afla o masă de lucru, simplă, cu mușama, pe care se găsea o mașină de scris foarte veche și o vază cu flori. În spate se vedea arhiva parohiei. Îți puteai da seama că totul fusese ordonat de o femeie nemăritată.

Ușa din fund s-a redeschis iarăși și de data aceasta și-a făcut apariția părintele însuși, ștergîndu-și ochelarii cu batista. Numai cînd și i-a pus pe nas a fost limpede că era fratele femeii care le primise înlăuntru.

— Ce doriți ? — a întrebat el.

— Cheile de la cimitir — i-a răspuns femeia.

Fetița rămăsese pe scaun, cu florile în poală și picioarele adunate sub ea. Părintele a cercetat-o mai întîi pe ea, apoi s-a oprit asupra femeii, iar după aceea a privit prin plasa de sîrmă de la fereastră cerul strălucitor și fără pic de nor.

— Pe căldura asta — a zis el — ați fi putut aștepta să se mai înmoaie soarele.

Femeia a dat din cap în tăcere. Părintele a trecut dincolo de balustrada de lemn, a scos dintr-un dulap un registru învelit în mușama, un toc și o călimară, așezîndu-se la masă. Părul care-i lipsea pe cap îi prisosea pe mîini

— Ce mormînt căutați ? —a întrebat.

— Pe cel a lui Carlos Centeno — a spus femeia.

— Cine ?

— Carlos Centeno — a repetat femeia.

Părintele a continuat să nu priceapă.

— E vorba de hoțul pe care l-au ucis aici săptămîna trecută — a adăugat femeia pe același ton. Eu sînt mama lui.

Părintele a cercetat-o atent. Ea i-a întors privirea aproape țintuindu-l cu o stăpînire de sine așezată, iar părintele a roșit. Și-a înclinat fruntea și a început să scrie. Pe măsură ce completa foaia albă îi cerea datele de identitate, iar femeia răspundea fără să șovăie, cu amănunte exacte, de parcă ar fi citit. Părintele a început să transpire. Fetița și-a desfăcut bareta de la pantoful stîng, eliberîndu-și călcîiul și sprijinindu-l pe ștaif. Apoi a făcut același lucru pentru dreptul.

Totul începuse lunea trecută, la trei dimineața, cîteva case mai încolo. Rebeca, o văduvă singuratică și tăcută care trăia într-o casă plină de tot felul de nimicuri, a simțit prin ropotul unei ploi mărunte cum cineva încerca să deschidă ușa dinspre stradă. S-a ridicat și a căutat pe pipăite în dulapul cu haine un revolver arhaic cu care nu mai trăsese nimeni de pe vremea colonelului Aureliano Buendia și s-a apropiat de ușă fără să aprindă lumina. Orientîndu-se nu atît după zgomotul broaștei, cît după teroarea îndurată în cei 28 de ani de singurătate, și-a fixat cu închipuirea nu numai locul exact în care se afla ușa, ci și înălțimea la care se găsea broasca acesteia. A strîns arma cu amîndouă mîinile, a închis ochii și a apăsat pe trăgaci. Era pentru prima dată în viața ei cînd trăgea cu un revolver. Îndată după zgomotul împușcăturii n-a mai auzit decît murmurul ploii pe acoperișul de zinc. După aceea a deslușit un clinchet metalic căzînd pe trotuarul de ciment și o voce foarte scăzută, plăcută și teribil de obosită : „Ah, mamă". Omul pe care avea să-l găsească în zori mort în fața casei, cu nasul făcut pulbere, era îmbrăcat într-o flanelă cu dungi colorate, un pantalon obișnuit legat, în loc de curea, cu o funie și era desculț. Nimeni din cei din jur nu l-a cunoscut.

— Așa că se numea Carlos Centeno — a murmurat părintele lăsînd tocul jos.

— Centeno Ayala — a spus femeia. Și era singurul bărbat.

Părintele s-a reîntors la dulap. Agățate de un cui pe partea din interior a ușii se aflau două chei mari și ruginite, așa cum își închipuia fetița și cum își închipuia mama cînd era fetiță și cum trebuie să-și închipuie chiar și părintele uneori că erau cheile Sfîntului Petru. Le-a luat de acolo, le-a pus pe registrul deschis și, așezat pe balustradă și privind femeia, i-a arătat cu degetul un loc pe foaia scrisă.

— Semnați aici.

Femeia și-a desenat numele, ținîndu-și poșeta sub braț. Fetița și-a luat florile și s-a apropiat de balustradă tîrșindu-și pantofii și privind-o fix pe mama ei.

Părintele a scos un suspin.

— Nu ați încercat niciodată să-l aduceți pe calea cea bună ?

Femeia i-a răspuns numai după ce a terminat să se iscălească.

— Era un om foarte bun.

Părintele le-a privit pe rînd, constatînd cu pioșenie și uimire că nu le încerca plînsul. Femeia a continuat cu același ton :

— Eu îi spuneam să nu fure niciodată nimic care i-ar lipsi cuiva de la masă și m-a ascultat întotdeauna. Mai înainte însă, cînd boxa, rămînea chiar și trei zile în pat, chinuit de loviturile primite.

— A trebuit să-și scoată toți dinții — a adăugat fetița.

— Așa e — a confirmat femeia. Fiecare îmbucătură pe care o mîncam în zilele acelea mă făcea să simt loviturile pe care fiul meu le primea sîmbătă noaptea.

— Voința lui Dumnezeu ne este necunoscută — a spus părintele.

Dar a spus-o fără convingere, în parte pentru că existența îl făcuse cît de cît sceptic, în parte din pricina căldurii. Le-a sfătuit să-și acopere capul ca să nu facă insolație. Și le-a arătat, căscînd și aproape adormit, cum să facă pentru a găsi mormîntul lui Carlos Centeno. La întoarcere nu era nevoie să mai bată la ușă. Puteau să vîre cheile pe dedesubt și tot pe acolo, dacă voiau să o facă, pomana pentru biserică. Femeia a ascultat explicațiile cu multă atenție și i-a mulțumit fără să surîdă.

Înainte de a deschide ușa dinspre stradă, părintele și-a dat seama că cineva privea înăuntru cu nasul lipit de plasa de sîrmă. Era o ceată de copii. Cînd ușa s-a deschis complet, copiii s-au risipit. De obicei, la ora aceea nu era nimeni în stradă. Acum însă nu era vorba numai de copii. Grupuri de oameni se adunaseră pe sub umbrele migdalilor. Părintele a cercetat strada distorsionată din cauza reverberației luminii și a înțeles cum stăteau lucrurile. A închis ușa cu grijă.

— Așteptați o clipă — a spus, fără a privi femeia.

Sora lui a apărut în ușa din fund cu o jachetă neagră peste cămașa de noapte și părul peste umeri. L-a privit pe părinte în liniște.

— Ce s-a întîmplat ? a întrebat părintele.

— Oamenii și-au dat seama despre ce este vorba —a murmurat sora lui.

— E mai bine să ieșiți prin spatele casei — a spus părintele.

— E același lucru — l-a lămurit sora lui. Toată lumea e la ferestre.

Femeia părea să nu fi înțeles pînă în clipa aceea absolut nimic. A dat să privească strada prin plasa de sîrmă. După aceea a luat buchetul de flori din mîna fetiței și s-a îndreptat spre ieșire. Fetița a urmat-o.

— Așteptați să mai coboare soarele — a spus părintele.

— O să vă topiți de căldură — a adăugat sora acestuia, nemișcată în fundul încăperii. Stați să vă dau măcar o umbrelă.

— Mulțumesc, nu-i nevoie — i-a răspuns femeia. Putem merge și așa.

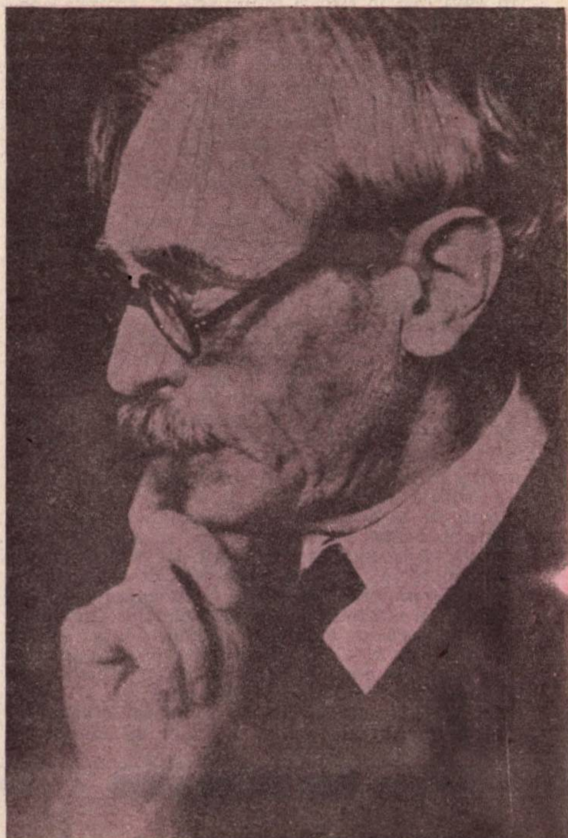
Și-a luat fetița de mînă și au ieșit în stradă.

VALÉRY în fața idolilor săi

Acest text al lui E.M. Cioran a fost conceput inițial ca prefață la versiunea americană a scrierilor lui Valéry despre Leonardo, Poe și Mallarmé. Nu a fost acceptat și a apărut în cele din urmă doar într-o revistă din Statele Unite, iar ulterior în Edition de l'Herne (Paris, 1970).

A fi înțeles este o adevărată nenorocire pentru un autor : Valéry a fost înteles si pe vremea cînd trăia. si după aceea. Să fi fost oare atît de simplu. atit de **penetrabil** ? Desigur că nu. Dar a făcut imprudenta să ofere prea multe precizări. si despre sine si despre opera lui. s-a dezvăluit. s-a denuntat. a pus la dispozitie nenumărate chei. a risipit multe dintre echivocurile indispensabile prestigiului secret al unui scriitor : în loc să lase altora preocuparea de a-l ghici. si-a asumat-o el însusi : a împins pînă la viciu mania de-a se explica. Prin aceasta. misiunea comentatorilor a fost considerabil usurată : initiindu-i de la bun început în miezul preocupărilor si gesturilor sale. el nu-i invita să-i disece operá ci mai degrabă propriile-i spuse pe marginea ei. Din acest moment. menirea oricărei intrebări despre Valéry era aceea de-a lămuri dacă în cutare privintă fusese victima unei iluzii ori. dimpotrivă. a unei **excesive** clarviziuni. a unei judecăti smulse din real. în amîndouă cazurile. Nu numai că a fost propriul său comentator. dar toate lucrările sale nu sînt decît o autobiografie mai mult sau mai putin camuflată. o introspectie savantă. un **jurnal** al spiritului său. o promovare a experientelor sale. a oricăreia dintre experientele sale. la rangul de eveniment intelectual. un atentat împotriva a tot ce putea fi la el **impuls irational**. o rebeliune împotriva profunzimii sale.

A sti să demontezi orice mecanism. pentru că totul este mecanism. sumă de artificii. de trucuri sau. ca să folosim un cuvînt mai onorabil. de operatiuni : a te apleca plin de interes asupra

resorturilor, a te preschimba în ceasornicar, a vedea **înăuntru**, a înceta să te mai lasi amăgit, iată ce prezintă important în ochii săi. Omul, asa cum îl concepe el, nu valorează decît prin capacitatea sa de non-consimtire, prin gradul de luciditate la care va fi ajuns. Această nevoie de luciditate te face să cugeti la gradul de **trezie** pe care îl presupune orice experientă spirituală, si care va fi determinată de răspunsul la întrebarea capitală : „Pînă unde ai ajuns la percepera irealului ?".

S-ar putea urmări în amănunt paralelismul dintre căutarea deliberată a lucidității **dincoace** de absolut, asa cum se prezintă ea la Valéry, si căutarea treziei în perspectiva absolutului, care este de fapt calea mistică. Si într-un demers si într-altul este vorba de o exacerbare a constiintei, dornică să scuture iluziile pe care le tîrăste după sine. Orice analist necrutător, orice denuntător al aparentelor, cu atît mai mult orice „nihilist", nu e altceva decît un mistic **blocat**, si asta doar pentru că-i displace să dea un continut lucidităţii sale, s-o abată în sensul mîntuirii, asociind-o cu un elan care o depăseste. Valéry fusese prea contaminat de pozitivism pentru a concepe alt cult decît acela al lucidităţii **în sine**.

„Mărturisesc că mi-am făcut un idol din spiritul meu, dar altul n-am găsit". Valéry nu s-a dezmeticit niciodată din uimirea pe care i-o prilejuia spectacolul spiritului său. El nu i-a admirat decît pe cei care divinizau propriul lor spirit, si ale căror aspiratii erau atît de excesive, încît puteau să fascineze doar, sau să deruteze. Ceea ce l-a sedus la Mallarmé era **nesăbuitul**, acela care în 1885 îi scria lui Verlaine : „...întotdeauna am visat si-am încercat altceva, cu o răbdare de alchimist, gata să sacrifice orice vanitate si orice satisfactie, asa cum odinioară îti azvîrleai în flăcări mobilierul si grinzile acoperisului, ca să atiti vîlvătăile focului la care se elaborează Marea Operă. Ce anume ? E greu de spus : o carte, pur si simplu, în numeroase opuri, o carte care să fie o carte, arhitecturală si premeditată, nu o culegere de inspiratii fortuite, fie si admirabile... Voi merge mai departe, voi spune : Cartea, încredintat că în fond nu există decît una...". Încă în 1867, într-o scrisoare către Cazalis, întîlnim aceeasi dorintă grandioasă si delirantă : „... nu voi intra fără o adevărată strîngere de inimă în suprema Disparitie dacă nu-mi voi fi terminat opera, care înseamnă Opera, Marea Operă, cum spun alchimistii, străbunicii nostri."

Dar ideea creării unei opere care să **concureze** lumea, care să nu fie reflexul ci dublul ei, nu din alchimisti a scos-o, ci mai degrabă din Hegel pe care nu-l cunostea decît indirect, prin Villiers, care la rîndu-i îl răsfoise, doar, cît să-l poată cita la nevoie, numindu-l pompos „reconstructorul Universului", formulă care desigur că l-a frapat pe Mallarmé, de vreme ce Cartea viza tocmai reconstrucţia Universului. Dar se poate ca această idee să-i fi fost inspirată si de raporturile lui cu muzica, de teoriile epocii, provenite de la Schopenhauer si propagate de wagnerieni, pentru care muzica era singura artă capabilă să traducă esenta lumii. Dealtminteri, însăsi opera lui Wagner avea prin ce să sugereze visuri grandioase, să invite la megalomanie, întocmai ca alchimia sau hegelianismul. Un muzician, si încă un muzician fecund, poate aspira eventual la rolul de demiurg, dar cum ar putea oare un poet, si încă un poet delicat pînă la sterilitate, fără riscul ridicolului sau al nebuniei ? Toate acestea tin de domeniul **divagaţiei**, ca să folosim un cuvînt îndrăgit de Mallarmé.

Si tocmai acesta e aspectul prin care atrăgea, convingea. Valéry îl continuă si îl imită cînd vorbeste de acea **Comedie** a intelectualului pe care îsi propunea s-o redacteze într-o zi. Visînd să depăsesti măsura te îndrepti usor spre iluzia absolută. Cînd, la 3 noiembrie 1897, Mallarmé îi arăta lui Valéry paginile corectate din **O cădere de zar**, si-l întreba : „Nu vi se pare că-i un act de demență ?" — **dementul** nu era Mallarmé, ci acel Valéry care, într-un acces de sublim, avea să scrie că, în acest poem, într-un aranjament tipografic atît de straniu, autorul încercase „să ridice o pagină la puterea cerului înstelat". Asumarea unei misiuni imposibil de realizat si chiar de definit, vointa de vigoare cînd esti ros de cea mai subtilă anemie, presupune o oarecare punere în scenă, o dorintă de-a însela, de-a trăi intelectualiceste mai presus de mijloacele tale, o vointă de legendă, si de esec, ratatul, la un anumit nivel, fiind incomparabil mai captivant decît cel care a izbutit.

Ne interesează tot mai mult nu ceea ce a spus un autor, ci ceea ce ar fi vrut să spună, nu actele ci proiectele sale, mai putin opera sa reală cît cea visată. Mallarmé ne pasionează pentru că îndeplineste conditiile scriitorului nerealizat, nerealizat în raport cu idealul disproportionat pe care si-l fixase, atît de disproportionat încît uneori esti înclinat să-l numesti naiv sau impostor pe acela care n-a fost în realitate decît un halucinat. Sîntem ferventii operei avortate, abandonate în drum, imposibil de încheiat, zădărnicită de înseşi exigenţele ei. Ciudăţenia, în acest caz, este că opera nici n-a fost începută, de vreme ce din Carte, această rivală a Universului, nu rămîne practic nici un indiciu revelator : este îndoielnic că temelia ei s-ar fi aflat în notele distruse de Mallarmé, cele care i-au supravieţuit nemeritînd să zăbovim asupra lor. Mallarmé : o veleitate de gîndire, o gîndire care nu s-a materializat niciodată, care s-a ferecat în eventual, în ireal, detasată de orice act, superioară oricărui obiect, oricărui concept chiar..., o aşteptare a gîndirii. Şi ceea ce el însuşi, duşman al vagului, a exprimat în cele din urmă, e tocmai această asteptare care nu-i nimic altceva decît vagul însusi. Dar acest vag, care este spatiul depăsirii măsurii, comportă un aspect pozitiv, permite să imaginezi grandios. Tot visînd Cartea, Mallarmé si-a deschis calea spre unic : dacă ar fi fost mai rezonabil, ar fi lăsat o operă oarecare. La fel putem spune si despre Valéry, care este rezultatul ideii, aproape mitologice, pe care si-a făcut-o despre propriile sale facultăţi, despre ceea ce ar fi putut extrage din ele, dacă ar fi avut posibilitatea sau timpul să le folosească într-adevăr. Nu sînt oare **Caietele** sale depozitul vraiste al Cărtii pe care si el voia s-o redacteze ? Valéry a mers mai departe însă decît Mallarmé dar, întocmai ca si acesta din urmă, n-a putut duce la bun sfîrşit un proiect care cere încăpăţînare si o mare invulnerabilitate la plictiseală, această rană care, cum mărturisea el însusi, îl chinuia fără încetare. Or, plictiseala înseamnă discontinuitatea, oboseala provocată de orice rationament sustinut, întemeiat, obsesia pulverizată, groaza de sistem (Cartea n-ar fi putut să fie decît sistem, sistem **total**), groază de insistenta, de **durata** unei idei ; plictiseala este si însăilătură, fragment, notă, **caiet**, în sfîrsit diletantism din lipsă de vitalitate si, de asemenea, din teama de-a fi sau de-a părea **profund**. Atacul lui Valéry împotriva lui Pascal s-ar putea explica printr-o reactie de pudoare : nu-i oare indecent să-ti etalezi secretele, sfîsierele, abisurile ? Să nu uităm că pentru un mediteranean ca Valéry

simturile aveau importanta lor si că pentru el categoriile fundamentale nu erau ceea ce este si ceea ce nu este, ci ceea ce nu există deloc si ceea ce pare să existe. Nimicul si Aparentul ; **fiinta** ca atare era lipsită în ochii săi de dimensiune si chiar de continut...

Nici Mallarmé, nici Valéry nu erau destul de înzestrati ca să abordeze Cartea. Înaintea lor, Poe ar fi fost în măsură să conceapă proiectul ei si, deopotrivă, să se si apuce de ea ; de altfel s-a şi apucat la drept vorbind. Eurêka fiind un fel de operă-limită, de extremitate, de ţel, de vis colosal şi **realizat**. „Am dezlegat taina Universului". — „Nu mai simt dorinta să trăiesc, de vreme ce am scris Eurêka — sînt exclamaţii pe care Mallarmé le-ar fi rostit cu plăcere ; nu prea aveà dreptul, nici chiar după magnificul impas care este **O cădere de zar**. Baudelaire îl numise pe Poe un „erou" al Literelor ; Mallarmé va merge mai departe, îl va numi „cazul literar absolut". Nimeni n-ar ratifica astăzi asemenea judecată, dar asta n-are nici o importantă, fiecare individ, ca si fiecare epocă, neavînd **realitate** decît prin exagerările sale, prin capacitatea de-a supraestima, prin zeii săi. Şirul modelor literare sau filosofice aduce mărturia unei nevoi irezistibile de a adora : cine n-a fost hagiograf la vremea lui ? Un sceptic va găsi pe cineva mai sceptic decît el, pe care să-l venereze. Chiar si în secolul al XVIII-lea, cînd defăimarea devenise institutie, „decăderea admiratiei" nu trebuie să fi fost atît de generală pe cît o credea Montesquieu.

Pentru Valéry, tema tratată în Eurêka apartine literaturii. „Cosmogonia este un gen literar de-o remarcabilă persistentă si de-o varietate uimitoare, unul dintre genurile cele mai vechi din cîte există". La fel gîndea si despre istorie şi chiar despre filosofie, „gen literar specific, caracterizat prin anumite subiecte si prin frecventa anumitor termeni si-a anumitor forme". Se poate sustine că, exceptînd stiintele pozitive, totul se reduce pentru el la literatură, la ceva suspect, dacă nu chiar vrednic de dispret. Dar unde am putea găsi pe cineva mai **literar** decît el, cineva la care grija pentru cuvînt, idolatrizarea limbajului să fie sustinute cu mai multă înfocare ? Narcis întors siesi împotrivă, el dispretuia singura activitate în acord cu natura lui : predestinat Verbului, era în mod esential literat, si pe acest literat ar fi vrut să-l înăbuse, să-l nimicească ; pentru că n-a izbutit, s-a răzbunat pe literatură despre care a spus cele mai cumplite grozăvii. Cam asta ar fi schema psihologică a raporturilor sale cu literatura.

Eurêka n-a marcat evolutia lui Valéry. **Geneza unui poem**, dimpotrivă, este un eveniment major, o întîlnire capitală. Tot ce avea să gîndească după aceea despre mecanismul actului poetic se află aici. Ne închipuim încîntarea cu care trebuie să fi citit că în nici o privinţă compozitia **Corbului** nu poate fi atribuită hazardului sau intuitiei, si că poemul a fost conceput cu „precizia si logica riguroasă a unei probleme de matematică". Altă declaratie a lui Poe, de astă dată din **Marginalia** (CXVIII) trebuie să-l fi încîntat în aceeasi măsură : „Nenorocirea (Valéry ar fi spus **fericirea**) anumitor spirite este cînd nu se multumesc niciodată cu ideea că pot înfăptui un lucru, nici chiar că l-au înfăptuit ; ei simt în acelasi timp nevoia să stie si să le arate si celorlalti cum l-au înfăptuit".

Geneza unui poem era din partea lui Poe o mistificare **(a mere hoax)** ; toată opera lui Valéry purcede dintr-o lectură... naivă, dintr-o fervoare pentru un text în care poetul îsi bate joc de cititorii săi creduli. Acest entuziasm juvenil pentru o demonstraţie atît de fundamental antipoetică dovedeste pe deplin că la origine, în străfundurile sale, Valéry nu era poet ; pentru că toată fiinta lui ar fi trebuit să se răzvrătească în fata acestei demolări calculate si necruţătoare a delirului, în faţa acestui rechizitoriu împotriva celui mai elementar reflex poetic, împotriva ratiunii de a fi a poeziei ; — dar el simtea fără îndoială nevoia acestei incriminări pline de siretenie, a acestei puneri sub acuzaţie a oricărei creatii spontane, pentru a putea justifica, **scuza** propria lui lipsă de spontaneitate. Ce poate fi mai linistitor decît această savantă etalare de **sforării** ! **Geneza unui poem** nu era un catehism pentru poeţi ci pentru versificatori, care a încîntat desigur latura de virtuoz a lui Valéry, înclinarea lui de a supralicita pe planul reflectiei, gustul pentru artă ca joc secund, pentru arta **în** artă, cultul minutiei, precum si acea vointă de-a te afla, clipă de clipă, în afara a ceea ce faci, în afara oricărei rătăciri, poetice sau de altă natură. Doar un maniac al lucidităţii putea savura această întoarcere cinică la izvoarele poemului, care contrazice toate legile productiei literare, această premeditare nesfîrsit de minutioasă, această acrobatie nemaipomenită din care Valéry a extras principiul de bază al crezului său poetic. El a consacrat teoretic si a propus ca model inaptitudinea sa de-a fi poet în chip firesc, s-a agăţat de o tehnică pentru a-si ascunde lacunele congenitale, a pus — nelegiuire de neiertat — poetica mai presus de poezie. Se poate presupune cu îndreptătire că toate tezele sale ar fi fost cu totul deosebite, dacă ar fi fost capabil să producă o operă mai putin elaborată. El a propovăduit dificilul din **neputinţă** : toate exigentele sale sînt exigentele unui artist, nicidecum ale unui poet. Ceea ce la Poe nu era decît joc, la Valéry este dogmă, dogmă literară, adică fictiune **acceptată**. Ca bun tehnician, a încercat să reabiliteze procedeul si mestesugul în dauna **harului**. Din orice teorie, în artă se întelege, s-a preocupat să desprindă concluzia cea mai putin poetică, si de ea se crampona, sedus pînă la obnubilare de însăsi **facerea** operei, de inventia lipsită de fatalitate, de ineluctabil, de destin. Întotdeauna a crezut că poti fi altul decît esti, si întotdeauna a vrut să fie altul decît era, mărturie stînd regretul lui mistuitor că nu e om de stiintă, regret care l-a îndemnat să sustină destule extravagante, în estetică mai ales ; acelasi regret i-a inspirat condescendenta fată de literatură : ai spune că se înjoseste cînd discută despre literatură si că binevoieste doar să cultive poezia. Adevărul este că n-o cultivă, se **exersează** doar, cum a spus-o limpede în repetate rînduri. E bine cel putin că non-poetul din el, împiedicîndu-l să amestece proza cu poezia si să dorească să facă poezie cu orice pret si pretutindeni, după exemplul simbolistilor, l-a scutit de calamitatea care este orice proză ostentativ poetică. Cînd abordezi un spirit atît de mlădios ca al său, încerci voluptatea rară de a-i detecta iluziile si lacunele care, desi nu sînt evidente, nu sînt mai putin reale, luciditatea absolută fiind incompatibilă cu existenta, cu exercitiul suflului. Şi trebuie neapărat să recunoastem că un spirit lucid, indiferent de gradul emancipării sale de lume, trăieste mai mult sau mai putin în irespirabil.

Almanah «Luceafărul» — coala 14

Poe și Mallarmé **există** pentru Valéry; Leonardo, e limpede, nu-i decît un pretext, un nume și nimic mai mult, o figură pe de-a întregul construită, un monstru ce deține toate puterile pe care nu le avem și ni le-am dori. El răspunde la acea nevoie de-a te vedea împlinit, realizat în cineva pe care îl imaginezi, și care reprezintă rezumatul ideal al tuturor iluziilor pe care ți le-ai făcut despre tine însuți: erou care a învins propriile tale piedici, care te-a eliberat din limitele tale, depășindu-le **în locul tău.**

Introducerea la metoda lui Leonardo, care datează din 1894, dovedește că Valéry, era desăvîrșit chiar de la debutul său, cu alte cuvinte, era cu desăvîrșire matur ca scriitor: de la bun început a fost cruțat de corvoada ameliorării, a progresului. Cazul nu-i lipsit de analogii cu acela al compatriotului său, care putea afirma pe insula Sfînta Elena: „Războiul este o artă ciudată; vă asigur că am dat șaizeci de bătălii; ei bine, n-am învățat nimic în plus față de ceea ce știam de la cea dintîi". Și Valéry ar fi putut susține la bătrînețe că **știa** totul, chiar de la prima tentativă, și că în materie de exigență față de sine și față de opera sa nu era mai înaintat decît la douăzeci de ani. La o vîrstă cînd alții merg pe dibuite, cînd maimuțăresc pe toată lumea, el își găsise maniera, stilul, forma sa de gîndire. Mai admira fără îndoială, dar **ca maestru.** Asemenea tuturor spiritelor perfecte era **mărginit,** cu alte cuvinte cantonat în anumite teme din care nu putea ieși. Probabil că dintr-o reacție împotriva lui însuși, împotriva frontierelor sale atît de perceptibile, a fost atît de intrigat de fenomenul pe care îl reprezintă Leonardo, un spirit universal, de posibilitatea greu de conceput a unei multiplicități de talente ce înfloresc fără a-și dăuna, care coabitează fără a se anula între ele. Nu se putea să nu-l **întîlnească** pe Leonardo; cu toate acestea, Leibniz se impunea mai mult. Fără îndoială. Dar pentru a-l ataca pe Leibniz avea nevoie, pe lîngă o competență științifică, și de cunoștințe ce-i lipseau, de-o curiozitate impresională de care nu era capabil. Cu Leonardo, simbol al unei civilizații, al unui univers sau a orice altceva, arbitrarul și dezinvoltura erau mult mai lesnicioase. Cu atît mai bine dacă îl și citezi din cînd în cînd, dar numai cît să poți vorbi și mai temeinic despre tine însuți, despre propriile tale gusturi și aversiuni, pentru a-i pune la punct pe filosofi invocînd un nume care, singur, el cumulează facultăți niciodată întrunite laolaltă de vreunul dintre ei. Pentru Valéry, problemele abordate de filosofie și maniera în care le enunță ea se reduc la niște „abuzuri de limbaj", la niște false probleme, sterile și interșanjabile, lipsite de orice rigoare, fie verbală, fie intrinsecă; i se părea că o idee e denaturată de îndată ce filosofii pun stăpînire pe ea, mai mult: că **gîndirea** însăși se viciază în contact cu ei. Sila lui de jargonul filosofic este atît de convingătoare, atît de contagioasă, încît o împărtășești pentru totdeauna, ajungi să nu mai poți citi un filosof **serios** decît cu neîncredere sau dezgust, și te lipsești pe viitor de orice termen fals misterios ori savant. Cea mai mare parte a filosofiei se reduce la o crimă de lez-limbaj, o crimă împotriva Verbului. Orice formulă de **școală** ar trebui proscrisă și asimilată unui delict. Acela care, pentru a înlătura o dificultate sau a rezolva o problemă, inventează un cuvînt sonor, pretențios, ba chiar un cuvînt pur și simplu, este în mod inconștient necinstit. Într-o scrisoare către F. Brunot, Valéry scria: „...pentru a te lipsi de un cuvînt îți trebuie mai mult spirit decît pentru a-l introduce." Ce-ar mai rămîne — dacă am traduce elucubrațiile filosofilor în limbaj **normal?** Pentru cei mai mulți dintre ei, întreprinderea ar fi catastrofală. Dar trebuie să adăugăm imediat că aproape în aceeași măsură ar fi catastrofală și pentru un scriitor, mai ales pentru un Valéry: ce valoare ar mai avea proza lui dacă i-am elimina strălucirea, dacă am reduce una sau alta dintre cugetările sale la simple contururi scheletice? El însuși era păcălit de limbaj, de **alt** limbaj, ce-i drept mai real, mai **existent.** Nu inventa cuvinte, dar trăia la un mod cvasiabsolut în limbajul său propriu, astfel încît superioritatea lui asupra filosofilor era exact aceea de-a aparține unei irealități mai mici decît a lor. Criticîndu-i atît de aspru, a dovedit că el, omul atît de avizat de obicei, se poate lăsa furat, înșelat. De altfel, o dezabuzare totală ar fi ucis într-însul nu numai pe „omul de gîndire", cum se autodenumea cîteodată, ci, pierdere și mai gravă, pe jonglerul, pe histrionul vocabulei. „Clarviziunea imperturbabilă" la care visa n-a atins-o, din fericire; altminteri „tăcerea" lui s-ar fi perpetuat pînă la moarte.

Gîndindu-ne bine, aversiunea lui față de filosofi avea ceva impur; de fapt era **obsedat** de aceștia, nu-i puteau fi indiferenți, îi hăituia cu o ironie vecină cu arțagul. Toată viața și-a interzis voința de-a construi un sistem; cu toate acestea, nutrea, ca și față de știință, un regret mai mult sau mai puțin conștient pentru sistemul pe care nu l-a putut construi. Ura purtată filosofiei este întotdeauna suspectă: s-ar spune că nu te ierți pentru că n-ai fost filosof și, ca să ascunzi acest regret, sau această incapacitate, îi beștelești pe cei care, mai puțin scrupuloși sau mai înzestrați, au avut șansa de-a construi micul univers neverosimil care este o doctrină filosofică bine articulată. Faptul că un „gînditor" îl regretă pe filosoful care ar fi putut fi este de înțeles; dar e mai greu de înțeles că regretul acesta îi muncește și mai tare pe poeți: ne gîndim iarăși la Mallarmé, deoarece Cartea lui nu putea fi decît opera unui filosof. Prestigiu al rigorii, al gîndirii **lipsite de farmec!** Și poeții sînt extrem de sensibili în această privință, dintr-un fel de rușine că trăiesc fără jenă ca paraziți ai Improbabilului.

Filosofia profesorilor este una; metafizica este cu totul altceva. Te-ai fi așteptat din partea lui Valéry la oarecare indulgență față de metafizică măcar. Nici vorbă. O denunță insidios, și n-ar lipsi mult ca s-o trateze, cum o face pozitivismul logic de care este foarte apropiat în multe privințe, ca pe o „maladie a limbajului". Și-a făcut chiar un titlu de glorie din ridiculizarea anxietății metafizice. Chinurile lui Pascal îi inspiră reflecții de inginer: „Pentru Leonardo nu există revelații. Nici abis căscat în dreapta lui. Un abis l-ar îndemna să se gîndească la o punte. Un abis i-ar putea folosi la încercarea vreunei uriașe păsări mecanice". — Cînd citești afirmații de-o asemenea dezinvoltură de neiertat, nu-ți mai trece prin minte decît o singură idee: să lași totul baltă și să-l **răzbuni** pe Pascal. Ce sens are să-i reproșezi că a abandonat știința, cînd acest abandon a fost rezultatul unei treziri mult mai importante decît descope-

ririle ştiinţifice pe care le-ar fi putut face mai tîrziu ? În absolut, perplexităţile pascaliene la hotarele rugii cîntăresc mai greu decît cine ştie ce taină smulsă lumii exterioare. Orice cucerire **obiectivă** presupune un recul lăuntric. Cînd omul îşi va atinge ţelul pe care şi l-a asumat : aservirea Creaţiei — va rămîne cu desăvîrşire gol : dumnezeu şi fantomă. Valéry subscrie fără rezerve, fără vreo reticenţă la această mare iluzie a timpurilor moderne care este scientismul. Să fie doar o întîmplare că, în tinereţea sa, la Montpellier, ocupa odaia în care locuise, cu mulţi ani înainte, Auguste Comte, teoreticianul şi profetul scientismului ?

Dintre toate superstiţiile, cea mai lipsită de originalitate este cea a ştiinţei. Te poţi desigur consacra activităţii ştiinţifice, dar entuziasmul pentru ea, **cînd nu-i domeniul tău**, este cel puţin jenant. Valéry şi-a creat singur legenda de poet-matematician. Şi toată lumea l-a crezut pe cuvînt, deşi pe de altă parte el însuşi a recunoscut că nu-i decît un „amant nefericit al celei mai frumoase ştiinţe", şi i-a declarat lui Frédéric Lefèvre că, în tinereţe, n-a reuşit să intre la marină din cauza „neînţelegerii absolute a ştiinţelor matematice. Nu pricepeam o iotă. Erau pentru mine tot ce poate fi mai străin, mai de nepătruns, mai descurajator pe lumea asta. Nimeni n-a înţeles vreodată mai puţin decît mine pe vremea aceea existenţa şi chiar posibilitate celei mai simple matematici"... — Că mai tîrziu a prins gustul matematicilor, este de netăgăduit ; dar a prinde gust şi a te pricepe nu-i totuna. S-a interesat de matematici fie ca să-şi creeze un statut intelectual de excepţie, fie din dorinţa de-a se erija drept erou al unei drame la limita puterilor spiritului, sau ca să pătrundă într-un domeniu în care nu te mai poticneşti de tine însuţi în fiecare clipă. „Nu ştiu cuvinte care să exprime dulceaţa de-a simţi că există o întreagă lume din care Eul este cu desăvîrşire absent." Să fi cunoscut Valéry aceste cuvinte despre matematici ale Sophiei Kowalevsky ? Probail că o nevoie analogă îl mîna spre o disciplină atît de depărtată de orice formă de narcisism. Dar dacă vom pune la îndoială faptul că există în el această necesitate profundă, atunci raporturile sale cu ştiinţa duc gîndul la entuziasmul excesiv al acelor femei din secolul Luminilor despre care chiar el însuşi a vorbit în prefaţa **Scrisorilor persane**, şi care bîntuiau laboratoarele, admirau cu infocare anatomia sau astronomia. Trebuie să recunoaştem, spre lauda lui, că, în felul în care se pronunţă despre ştiinţă, regăsim tonul unui monden din marea epocă, ultimul ecou al saloanelor de odinioară. Am putea detecta deopotrivă, în asiduitatea cu care urmăreşte inabordabilul, un dram de mazochism : să adori, pentru a te tortura singur, ceea ce nu vei atinge niciodată ; să te pedepseşti pentru că nu eşti decît un simplu amator în materie de Ştiinţă.

Singurele probleme pe care le-a înfruntat ca expert, ca iniţiat, sînt cele ale formei sau, ca să fiu mai exact, ale scriiturii. „Geniu sintactic", aceste cuvinte ale lui Claudel despre Mallarmé i se potrivesc tot atît de bine, dacă nu şi mai bine, lui Valéry, care mărturiseşte el însuşi că îi datorează lui Mallarmé ideea „de-a concepe şi de-a stitua mai presus **de toate operele**, stăpînirea conştientă a funcţiei limbajului şi sentimentul unei libertăţi superioare a expresiei, faţă de care orice gîndire nu-i decît un incident, un eveniment particular". — Cultul lui Valéry pentru rigoare nu depăşeşte proprietatea termenilor şi efortul conştient de-a obţine o strălucire **abstractă** a frazei. Rigoare a formei şi nu a materiei. Se pare că pentru **Tînără Parcă** i-au trebuit peste o sută de ciorne : autorul îşi face un titlu de glorie dintr-asta, discerne aici simbolul însuşi al unui demers riguros. Să nu laşi nimic pe seama improvizaţiei sau a inspiraţiei (sinonime blestemate în ochii săi), să supraveghezi cuvintele, să le cîntăreşti, să nu uiţi niciodată că limbajul este singura, unica realitate — iată în ce constă această voinţă de exprimare, împinsă atît de departe încît devine înverşunare pentru fleacuri, căutare istovitoare a preciziei infinitezimale. Valéry este un salahor al Nuanţei.

Tablou de Benone Şuvăilă

El a mers pînă la extrema limită a limbajului, acolo unde acesta, aerian, de-o subtilitate primejdioasă, nu mai este decît **esenţă** de dantelă, ultima treaptă **înainte** de ireal. Nu ne putem închipui o limbă mai epurată decît a lui, mai miraculos de vlăguită. De ce să negăm că nu rareori ea este împopoţonată sau de-a dreptul preţioasă ? El însuşi ţinea la mare stimă preţiozitatea, aşa precum o dovedeşte această mărturie semnificativă : „Cine ştie dacă odinioară Molière nu ne-a păgubit de vreun Shakespeare, atunci cînd i-a acoperit pe preţioşi de ridicol ?" — Reproşul ce s-ar putea aduce preţiozităţii este că l-a făcut pe scriitor prea conştient, prea pătruns de superioritatea sa asupra instrumentului : cîntînd la el întruna şi minuindu-l cu virtuozitate, el deposedează limbajul de tot misterul şi de toată vigoarea sa. Or, limbajul **trebuie** să reziste ; cînd cedează, cînd se supune deplin capriciilor unui prestidigitator, se descompune într-o serie de invenţii şi piruete, în care triumfă în fiecare clipă asupra lui însuşi şi se fragmentează împotriva sa pînă la anulare. Preţiozitatea este scriitura scriiturii : un stil care se dedublează şi devine obiectul propriei sale căutări. Ar fi totuşi abuziv să-l considerăm pe Valéry un preţios ; dar se cuvine să spunem că avea **tresăriri** de preţiozitate. Era cît se poate de firesc la cineva care nu percepe nimic **în spatele** limbajului, nici un substrat sau reziduu de realitate. Cuvintele în sine ne apără de neant, acesta pare să fie **fondul** gîndirii sale, deşi **fond** este un termen căruia i-a refuzat deopotrivă şi accepţiunea estetică şi cea metafizică. Oricum, el a mizat într-adevăr pe cuvinte, a dovedit astfel că mai crede în ceva. Doar dacă ar fi sfîrşit prin a se detaşa de ele, abia atunci l-am fi putut socoti „nihilist". În orice caz, nu putea fi un nihilist, fiindcă era prea sensibil la necesitatea imperioasă a minciu-

nii pentru a exista. „Ne-am pierde curajul dacă nu ne-ar susţine idei false“, a spus Fontenelle, scriitorul cu care Valéry seamănă cel mai mult prin graţia pe care ştia s-o confere celei mai mărunte idei.

Poezia este **ameninţată** atunci cînd poeţii acordă prea mult interes teoretic limbajului, făcînd din el un subiect constant de meditaţie, cînd îi conferă un statut excepţional, aparţinînd mai mult teologiei decît esteticii. Obsesia limbajului, încă destul de acută în Franţa, n-a fost aici niciodată atît de virulentă, şi atît de sterilizantă ca astăzi : nu sîntem departe de a promova unealta, intermediarul gîndirii, ca obiect unic al gîndirii, ba chiar ca substitut al absolutului, ca să nu spunem al lui Dumnezeu. Nu poate fi gîndire vie, fecundă, care să muşte realul, cînd cuvîntul se substituie brutal ideii, cînd vehiculul are mai multă importanţă decît încărcătura pe care o transportă, cînd unealta gîndirii este asimilată gîndirii înseşi. Ca să gîndeşti cu adevărat, gîndirea trebuie **să adere** la spirit ; cînd se desprinde de spirit, cînd îi devine exterioară, spiritul e frînat din capul locului, se învîrte în gol, nu mai are decît o resursă : el însuşi, în loc să se agaţe de lume, pentru a sorbi dintr-însa substanţa sau pretextele sale. Scriitorul trebuie să se ferească să reflecteze prea mult asupra limbajului, să evite cu orice preţ transformarea lui în substanţa obsesiilor sale, să nu uite că operele importante au fost făcute în **pofida** limbajului. Un Dante era obsedat de ceea ce avea de spus şi nu de **spunere**. De multă vreme, dintotdeauna, am fi ispitiţi să susţinem, literatura franceză pare să fi căzut în mrejele şi sub despotismul Cuvîntului. De aici subţirimea, fragilitatea, extrema ei delicateţe, precum şi manierismul ei. Mallarmé şi Valéry încununează o tradiţie şi prefigurează o epuizare ; şi unul şi celălalt sînt simptome de sfîrşit ale unei naţiuni **gramatice**. Un lingvist a putut afirma chiar că Mallarmé tratează franceza ca pe o limbă moartă, şi „pe care n-ar fi auzit-o nicicînd vorbită“. Se cuvine să adăugăm că în cazul lui se vădeşte şi un dram de poză, ceva de „parizian ironic şi şmecher“, cum notase Claudel, o umbră de „şarlatanie“ de foarte mare clasă, o oboseală de om trecut prin toate — trăsături pe care le vom regăsi, mai subliniate, la acel Valéry al „refuzului confuz de-a fi indiferent ce“, formulă-cheie a demersului său intelectual, principiu director, regula şi deviza spiritului său. Şi, într-adevăr, Valéry nu va fi niciodată **integral**, nu se va identifica nici cu fiinţele, nici cu lucrurile, va fi **alături**, marginal faţă de orice, şi asta nicidecum dintr-un fel de jenă de ordin metafizic, ci din exces de reflecţie asupra operaţiunilor, asupra funcţionării conştiinţei. Ideea dominantă, ideea care dă un sens tuturor tentativelor sale, se învîrte în jurul acelei distanţe la care se situează conştiinţa faţă de ea însăşi, al acelei **conştiinţe a conştiinţei**, aşa cum se schiţează ea mai ales în **Notă şi Digresiune**, din 1919, capodopera sa „filosofică“, în care, căutînd, printre senzaţiile şi judecăţile noastre, o **invariantă**, el n-o găseşte în personalitatea noastră schimbătoare ci în eul pur, „pronume universal“, „apelativ pentru **acesta** care n-are nici un raport cu un chip“, „care n-are nume“, „care n-are istorie“ şi care nu-i, pe scurt, decît un fenomen de exacerbare a conştiinţei, doar o existenţă limită, cvasi fictivă, lipsită de orice conţinut determinat şi fără vreun raport cu subiectul psihologic. Acest eu steril, sumă a refuzului, chintesenţă a nimicului, neant conştient (nicidecum conştiinţă a neantului, ci neant care se cunoaşte şi care respinge accidentele şi vicisitudinile subiectului contingent), acest eu, ultima etapă a lucidităţii, a unei lucidităţi decantate şi purificate de orice complicitate cu obiectele sau evenimentele, se situează la antipodul Eului — productivitate infinită, forţă cosmogonică — aşa cum îl concepuse romantismul german.

Conştiinţa nu intervine în actele noastre decît pentru a perturba înfăptuirea lor, conştiinţa este o perpetuă reluare în discuţie a vieţii, este probabil ruina vieţii. **Bewusstsein als Verhägnis**, „Conştiinţa ca fatalitate“, este titlul unei cărţi apărute în Germania între cele două războaie, al cărei autor, trăgînd consecinţele viziunii sale despre lume, s-a sinucis. În mod evident, există în fenomenul conştiinţei o dimensiune dramatică, funestă, care nu i-a scăpat lui Valéry (dacă ne gîndim la „luciditatea ucigaşă“ din **Sufletul şi Dansul)**, dar el nu putea insista prea mult asupra ei fără a intra în contradicţie cu teoriile sale obişnuite despre rolul benefic, în creaţia literară, a conştiinţei, în opoziţie cu caracterul suspect al transei : ce este toată poetica sa dacă nu apoteoza conştiinţei ? Să fi zăbovit ceva mai mult asupra tensiunii dintre Vital şi Conştient, şi ar fi trebuit să răstoarne scara valorilor pe care o ridicase şi căreia i-a rămas credincios de-a lungul carierei sale.

Valéry a considerat cunoaştere autentică efortul de-a se defini pe sine, de-a stărui asupra propriilor sale operaţiuni mentale. Dar a **te** cunoaşte nu înseamnă **a cunoaşte** ; sau mai degrabă nu-i decît o varietate a lui a cunoaşte. Valéry a confundat întotdeauna **cunoaşterea** cu **clarviziunea**. Şi voinţa de-a fi clarvăzător, de-a fi inuman de lucid, se însoţeşte la el cu un orgoliu abia ascuns : se cunoaşte şi se admiră că se cunoaşte. Să fim drepţi : nu-şi admiră spiritul, se amiră ca Spirit. Narcisismul lui, inseparabil de ceea ce numea „emoţii“ şi „patetism“ al intelectului, nu-i decît un narcisism de jurnal intim, nu-i decît dragostea de eu în calitatea lui de aberaţie **unică**, nu-i nici eul celor cărora le place **să se asculte**, la modul psihologic se înţelege ; nu, este vorba de un eu abstract, mai exact : eul unui individ abstract, departe de complezenţele introspecţiei sau de impurităţile psihanalizei. Să observăm că defectul lui Narcis nu-i era cîtuşi de puţin consubstanţial : cum să explici altminteri că singurul domeniu în care posteritatea i-a dat indiscutabil dreptate este acela al consideraţiilor şi al previziunilor politice ? Datorită istoriei, idol pe care s-a străduit să-l sfărîme, dăinuie el în cea mai mare măsură, supravieţuieşte, încă este actual. Pentru că spusele lui cu privire la istorie sînt cel mai des citate, printr-o ironie pe care probabil că ar fi gustat-o. Ne îndoim de poemele sale, respingem poetica sa, dar îl invocăm, tot mai des, pe moralistul şi pe analistul atent al evenimentelor. Acest îndrăgostit de sine avea stofă de extravertit. Se simte că aparenţele nu-i displăceau, că nimic nu îmbrăca la el un aspect morbid, profund, deosebit de intim, şi că Neantul însuşi, pe care l-a moştenit de la Mallarmé, nu era decît o fascinaţie scutită de rătăcire, şi nicidecum o deschidere spre groază sau extaz. În nu mai ştiu care Upanişadă, se spune că „esenţa omului este cuvîntul, esenţa cuvîntului este imnul“. Valéry ar fi subscris la prima aserţiune şi-ar fi negat-o pe cea de-a doua. În această consimţire şi în acest refuz trebuie căutată cheia împlinirilor şi a limitelor sale.

În româneşte de Modest Morariu

FIRIMITURI CHINEZEȘTI

alese de Martin Buber

Grădinarul

se-Kung ajunsese odată pe drumul ce duce de la Ciu la Tsin într-un loc la nord de rîul Han. Acolo văzu un om bătrîn, care săpase un șanț pentru a lega grădina lui de legume cu fîntîna. Scotea într-o găleată apă din fîntînă și-o turna în șanț — o trudă mare cu folos tare mic.

— Dacă ai avea aici o mașinărie ai putea să-ți stropești grădina într-o zi de o sută de ori și cu mai puțină osteneală. N-ai vrea să ai una ?

— Ce-i asta ? întrebă grădinarul.

— E-o pîrghie de lemn, răspunse Tse-Kung, care-n spate-i grea și-n față ușoară. Trage apa din fîntînă, cum faci tu cu mîinile tale, dar mai iute și mai ușor. Ea se numește cumpănă.

Grădinarul îl privi supărat, apoi rîse și vorbi :

— Iată ce-am auzit de la învățătorul meu : cei ce au mașinării ajutătoare viclene sînt vicleni în treburile lor și cei ce-s vicleni în treburile lor, au viclenie-n inima lor și cei ce-au viclenie în inima lor, nu pot rămîne curați și neprihăniți și cei ce nu-s curați și neprihăniți sînt neliniștiți în spirit, iar cei ce-s fără de liniște în spirit, în aceia nu poate locui Tao. Nu că n-aș cunoaște aceste lucruri, dar mi-e rușine să le folosesc.

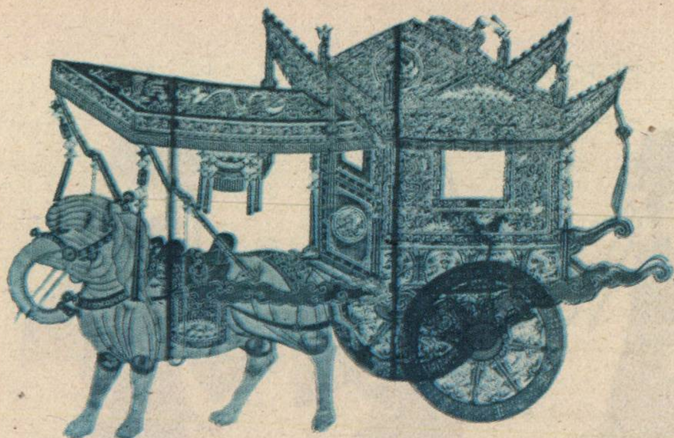
Tse-Kung era-ncurcat, lăsă capu-n jos și nu spuse nimic. După un timp grădinarul îl întrebă.

— Cine ești ?

— Sînt un învățăcel al lui Confucius.

— Așa, tu ești unul din aceia care-și împrăștie știința pentru a părea înțelepți, care vorbesc umflat pentru a se pune deasupra mulțimii, care cîntă singuri cîntece triste pentru a-și lăți renumele. De ți-ai putea uita toată puterea spiritului și-ndepărta gesturile, abia atunci ai fi aproape. Dar tu nu te poți stăpîni pe tine însuți și vrei să guvernezi lumea ? Umblă-ți drumul și nu mă opri mai mult de la treabă.

(După M. B.)

Spiritul Norilor și Vîrtej-Originar

piritul Norilor mergea spre răsărit prin văzduh, cînd dădu peste Vîrtej-Originar. Acesta era preocupat a-și plesni coastele și să țopăie prin jur.

Spiritul Norilor fu mirat, se trase respectuos într-o parte și-ntrebă :

– Cine ești tu, bătrîne, și ce faci aici ?

– Pierd vremea, răspunse Vîrtej-Originar și țopăi mai departe.

– Aș vrea să aflu ceva, continuă Spiritul Norilor.

Vîrtej-Originar ridică ochii, îl privi și zise :

– Hăă !

– Puterea cerului a căzut din potrivire și puterea pămîntului e-nlănțuită, spuse Spiritul Norilor, cele șase influențe*) nu se-nțeleg și cele patru anotimpuri nu se mai ostenesc să țină legea. Doresc să amestec cele șase influențe în așa chip, încît ele să hrănească toate ființele. Ce să fac ?

– Nu știu ! strigă Vîrtej-Originar și-și scutură capul, fără să se oprească din plesnit și țopăit. Nu știu !

Spiritul Norilor nu putu să-ntrebe mai departe. Cînd la trei ani dup-aceea mergea spre răsărit prin țara Yu-Sung, dădu iarăși peste Vîrtej-Originar. Plin de bucurie se grăbi spre el și spuse :

– O, cerescule, m-ai uitat ? O, cerescule m-ai uitat ? Se-nchină de două ori la pămînt și se rugă să-i fie îngăduit să-i pună întrebări lui Vîrtej-Originar. Acesta însă răspunse :

– Călătoresc fără să știu ce caut ! Rătăcesc încoa și-ncolo fără să știu încotro merg. Pierd vremea în felul acesta fără grijă și văd cum totul își merge drumul lui. Ce să știu ?

– Și eu rătăcesc încoace și-ncolo, răspunse Spiritul Norilor ; iar oamenii urmează tuturor mișcărilor mele. E inevitabil să fiu conducătorul lor. De aceea aș primi cu bucurie un sfat.

– Că ordinea lumii e stricată, spuse Vîrtej-Originar, că rînduielile vieții-s încurcate, că voința cerului nu se răsfrînge, că animalele cîmpului îs împrăștiate, că păsările țipă noaptea, că mana prăpădește pomii și buruienile, că distrugerea se-ntinde asupra tuturor celor care se tîrîie pe pămînt – asta-i din vina diriguirii.

– Poate-i adevărat, însă ce trebuie să fac ?

– Chiar asta-i, strigă Vîrtej-Originar, ăsta-i lucrul din care vine răul ! Întoarce-te !

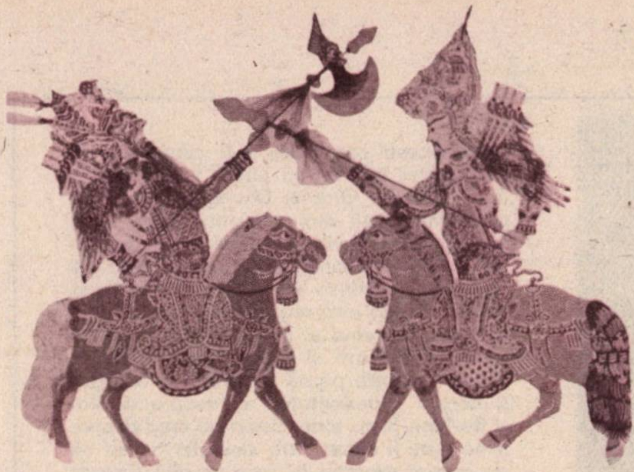
– Se-ntîmplă rar, întîmpină Spiritul Norilor, să te-ntîlnesc, o cerescule ! Aș primi cu bucurie un sfat !

– Hrănește atunci poporul tău, vorbi Vîrtej-Originar, cu inima ta. Zăbovește în nefaptă și lumea va fi bună de la sine. Renunță la trupul tău. Eliberează-l de puterea simțurilor tale. Uită lucrurile. Fii una cu neîmpărțitul. Dezleagă-te de spiritul tău. Sufletul să-ți fie liber. Fii gol. Fii nimic. Lasă toate ființele să se-ntoarcă la natura lor străveche. De-o vor face fără știință, va rezulta de-aici o curățenie firească, pe care nu o vor pierde niciodată; știința însă ar aduce doar greșeli. Nu căuta numele și legăturile lucrurilor și toate lucrurilor vor înflori prin ele însele.

– O, cerescule, spuse Spiritul Norilor înainte de-a se apleca de două ori la pămînt și să-și ia rămas bun, m-ai dăruit cu putere și m-ai umplut de mister. Ceea ce căutam de mult, găsii acum !

(După M. B.)

***) Yin, Yang, vîntul, ploaia, lumina și întunericul**

Rafinament și nefaptă

Civilizație

Subtilitatea extremă a văzului duce la excese în culori. Finețea foarte mare a auzului duce la excese în tonuri ; rafinamentul în iubirea de oameni duce la zăpăceală în virtute ; superrafinarea dreptății duce la răsturnarea principiilor, superrafinarea riturilor duce la abatere de la adevăratul scop.

Extrema rafinare a muzicii duce la lejeritate a spiritului ; finețea extremă a științei duce la domnia uneltelor ; subtilitatea extremă a inteligenței duce la răspîndirea cîrtelii...

Dacă oamenii stagnează în condițiile naturale ale Ființei, atunci aceste opt elemente fie că sînt sau nu date, n-are a face. Dacă însă oamenii nu adastă în condițiile naturale ale Ființei, atunci aceste opt elemente devin piedici și forțe hrăpărețe prăbușind lumea în chaos.

Cu cît subtilitatea cinstește și iubește mai mult lumea, cu atît se-afundă mai tare-n greșeală. Și asta o face nu-n vreo toană a ei, trecătoare, ci mustrînd cu vorba, cu smerenie-n îngenunchere și cu farmecul jocului și cîntecului. Ce-mi rămîne de făcut ?

De-aceea nu există pentru omul superior, care-i inevitabil chemat să domnească, nimic altceva decît nefapta. Prin nefaptă devine apt să stagneze în condițiile naturale ale Ființei. Și-așa e cel care cinstește imperiul ca și pe sine; potrivit să-l păstreze, și cel care-l iubește cum se iubește pe sine, potrivit să-l conducă.

Dacă se poate însă abține de la acestea, adică de la a-și păgubi echilibrul interior și de la a-și împovăra puterile simțurilor, dacă el e nemișcat ca un cadavru în timp ce forța lui de zmeu se revelază în juru-i în adîncă tăcere, în timp ce vocea lui de trăznet răsună și puterile cerului răspund fiecărui impuls al voinței lui iar sub binefăcătoarea influență a nefaptei se pîrguie și prosperă toate lucrurile – ce tihnă mai are atunci apucîndu-se de condus lumea ?

(După M. B.)

Pomul noduros

Meșterul Ki dintr-un cătun din sud, umbla printre colinele din Șang. El văzu acolo un pom, care era mai mare decît toți ceilalți. O mie de care ar fi putut adăposti la umbra lui.

Meșterul Ki spuse :

– Ce fel de pom o fi ăsta ? Sînt sigur că lemnul lui e de un soi deosebit.

Privi în sus și băgă de seamă că crengile lui sînt atît de strîmbe și noduroase încît nu s-ar fi putut face grinzi din ele. Privi în jos și observă că rădăcinile lui se răspîndeau în toate părțile, încît nu s-ar fi putut face coșciuge din ele. Dacă ai fi lins o frunză, gustul ei pișcător ți-ar fi ars gura. De-ai fi mirosit-o, ai fi umblat trei zile ca năuc de putoarei ei...

Meșterul Ki zise :

– Asta-i într-adevăr un pom din care nu se poate face nimic. D-aia a și atins mărimea asta. Oh, asta-i pricina pentru care omul spiritului nu-i de nici o trebuință vieții...

(După R. W.)

Spiritul rîului și al mării

impul revărsărilor sosise și sute de rîulețe se vărsau în Fluviul Galben. Tulbure torentul se rostogolea între cle două maluri, încît privind de pe un mal pe celălalt nu mai puteai deosebi un bou de un cal. Zeul rîului deveni trufaș și se bucură avînd simțămîntul că toată frumusețea lumii îi stă la picioare. Călători pe curent la vale și sosi la Marea Nordului. Acolo își îndreptă ochii spre răsărit și privi. Dar nu descoperi capătul apei. Apoi se răsuci, privi spre zeul mării și spuse suspinînd :

— Mie mi se potrivește ce stă-n zicala următoare : „cine cunoaște o sută de căi, crede neîndoios că-i înțelept". Cîți oameni n-am întîlnit, care nu voiau să știe nimic de măreția umană, dar nu i-am crezut. Abia la Domnia Ta văd ce-i adevărata măreție și nesfîrșire. De n-aș fi ajuns la ușa Domniei Tale, aș fi fost în primejdie să fiu tot timpul luat în rîs de maeștrii Marei Știri.

Zeul Mării Nordului, Yo, vorbi :

— Cu o broască de fîntînă nu se poate vorbi despre mare, ea-i limitată de gura fîntînii. Cu o pasăre de vară n-ai să poți vorbi despre gheață, e-ncuiată în vremea ei. Cu un specialist nu se poate vorbi despre viață, el e zidit în învățătura lui. Astăzi însă ai trecut de hotarele tale, ai privit marea cea mare și-ți cunoști sărăcia : astfel încît se va putea vorbi cu tine despre marea Ordine. Din toate apele de pe pămînt nu-i nici una mai mare decît marea. Toate fluviile se varsă-n ea, nici un om nu știe de cînd, și cu toate astea ea nu crește. La stînca We Lü din marea de la răsărit apa se evaporă mereu și nici un om nu știe pînă cînd și cu toate astea ea nu scade. Primăvară și toamnă n-o schimbă. Ea nu cunoaște potop și secetă. În aceasta și constă superioritatea ei asupra rîurilor și fluviilor. Și cu toate astea nu cred despre mine c-aș fi mare. Asta vine din aceea că eu cunosc raportul în care se află făptura mea cu cerul și pămîntul, că eu îmi primesc forța de la puterile începutului, lumina și întunericul. Stau între cer și pămînt ca o pietricică sau un pomișor pe un munte uriaș, care-n micimea lui e totuși vizibil. Cum m-aș putea crede mare ? Crezi cumva că cele patru mări între cer și pămînt n-ar corespunde doar unei mici ridicături ori adîncituri în marea originară ? Pentru a numi numărul tuturor lucrurilor, se vorbește de zeci de mii și omul e desigur numai unul dintre ele. Din mulțimea de oameni care locuiesc cele 9 părți ale pămîntului, se hrănesc cu grîu și călătoresc cu corăbiile ori cu căruța de la unul la altul, individul e numai unul. Dacă-l compari așadar cu miriadele de ființe, nu-i el doar ca vîrful unui fir de păr pe trupul unui cal ? Cam asta-i ceea ce-i agită și preocupă pe oamenii mari ai istoriei lumii — lucruri. Cînd ei se cred atît de mari, ei se-aseamănă cu tine, care la fel crezuși.

Simțuri

tăpînul mării din sud se numea Șu [1]). Stăpînul mării din nord se numea Hu [2]). Stăpînul lumii de mijloc se numea Hun-Tun [3]).

Șu îl întîlnea adesea pe Hu în ținutul lui Hun-Tun. Cum acesta li se arăta întotdeauna prietenos, ei se hotărîră să-i răsplătească bunăvoința.

Spuseră : „Toți oamenii au șapte deschideri — pentru văzut, auzit, mîncat și suflat. Hun-Tun singur n-are nici una. Să-i facem cîteva."

În ziua a șaptea Hun-Tun muri.

---

[1]) Șu : în chineză „pripit".

[2]) Hu : în chineză „deodată"

[3]) Hun-Tun : în chineză „ființă primordială nescindată (necunoscătoare) (nota tr. rom.).

Despre cîini şi cai

sü-Wu-Kuei, pustnicul, fu prezentat de ministrul Nü-Şang prinţului Wu din Wei.

Prinţul îl salută compătimitor şi zise :

— De bună seamă suferi, domnule ! Trebuie că ai cunoscut în viaţa din munte lipsuri aspre, de te-ai hotărît să o lepezi şi să mă cauţi...

Hsü-Wu-Kuei răspunde :

— Eu îs acela care te plînge, Prinţe, şi nu tu pe mine. Cînd laşi frîu liber patimii şi te dai maşinăriei urii şi poftei, suferă rosturile lăuntrice ale vieţii tale. Cînd te eliberezi de patimă şi te sustragi maşinăriei urii şi poftei, suferă simţurile tale, văzul şi auzul. Eu-s acela care te caină şi nu tu pe mine.

Prinţul fu atît de uimit încît nici nu putu vorbi. După un timp Hsü-Wu-Kuei continuă :

— Vreau, prinţul meu, să-ncerc să-ţi lămuresc în ce fel judec eu cîinii de vînătoare. Cei de cea mai joasă speţă mănîncă pînă se umflă ş-apoi îs mulţumiţi ca mîţele. Cei de soi mijlociu îs ca şi cum ar privi ţepeni în soare. Cei de cea mai înaltă clasă sînt ca şi cum s-ar fi despărţit de sinele lor.

Dar despre cîini nu pot judeca atît de bine cît asupra cailor. Despre cai eu judec astfel : cînd se-ntind, trebuie să fie ca linia ; încovoiaţi — ca arcul; să se-ntoarcă în măsura unghiului ; să se răsucească aidoma compasului. Asta-i valabil despre caii statului. Ei nu se compară cu caii imperiului. Cei imperiali sînt splendizi. Se cabrează plini de nesaţ să se avînte-n depărtare, ca şi cum ar fi pierdut orice drum ; ca şi cum s-ar fi rupt de sinele lor. Astfel întrec orice rival, dispărînd peste preaful neatins, dincolo de orice privire.

Prinţul fu încîntat foarte de această cuvîntare şi surîse. Cînd Hsü-Wu-Kuei ieşi, Nü-Şang îl întrebă :

— Ce i-ai putut oare povesti prinţului ? Cînd îi vorbesc eu, ori e cufundat în lucruri de pace şi-i oprit asupra cărţilor sfinte ale cîntecelor, istoriei, riturilor şi muzicii, ori învăluit în treburi de război şi-i aplecat asupra sulului de aur al poruncii şi celor şase planuri de luptă. Am împlinit cu succes nenumărate însărcinări, totuşi prinţul nu m-a-nvrednicit niciodată cu vreun surîs. Ce i-ai putut spune tu, că l-a bucurat într-atît ?

Hsü-Wu-Kuei răspunse :

— I-am zis doar atît, cum judec eu cîinii şi caii.

— Asta a fost tot ? întrebă Nü-Şang.

— N-ai auzit, zise Nsü-Wu-Kuei, de proscrisul din Yüeh ? După primele zile de surghiun era bucuros cînd întîlnea pe cineva pe care l-a cunoscut acasă. După o lună era bucuros cînd întîlnea pe cineva pe care l-a văzut acolo. După un an era bucuros cînd întîlnea pe cineva care, într-un fel oarecare, semăna cu compatrioţii lui. Astfel potenţează faptul de a fi despărţit de colectivitatea ta, dorinţa de a o regăsi.

(După M.B.)

Hoţul mare

u te păzeşti de hoţii care sparg un sipet cu scumpeturi, bagă mîna prin traistă ori golesc un lădoi, îţi legi lucrurile cu funie sau sfori, pui cîrlige ori lacăt pe ele.

Lumea numeşte asta deşteptăciune.

Cînd vine însă un hoţ mare, el ia lădoiul în circă, cutia sub braţ şi traista şi-o atîrnă pe umăr, chinuit numai de grija să nu se rupă legătorile şi-ncuietorile.

Astfel se face că deşteptăciunea lumii îi vine-n ajutor hoţului mare.

(După M.B. — traducţie liberă)

Pomul pe munte se jefuieşte singur. Uleiul în lampă scade singur. Scorţişoara-i bună de mîncat, de aceea-i pomul tăiat. Copacul de lac e folositor, de aceea-i aşchiat. Fiecare ştie cît e de folositor să fii de folos şi nimeni nu ştie cît e de folositor să nu fii de nici o trebuinţă.

(După R. W.)

Cîntecul nebunului

ung Dsi *) mergea spre Ciu. Nebunul din Ciu, Dsië Yü, trecu pe lîngă el vorbind :

Fönix, Fönix !
Zi de zi-i mai întunecos.
Viitor nu vine,
Ce-a fost, a fost.

De-are lumea-nţeles,
înţeleptul luminează.
N-are lumea-nţeles,
înţeleptul se-ascunde.
Azi
totu-i amestecat.

Norocu-i ca pana de uşor.
Nu poate fi prins niciodat'.
Nenorocu-i greu ca pămîntul,
Nu-l poţi ocoli.

Niciodată, niciodat'
nu te-mpărtăşi.
Primejdios, primejdios
e fiece pas.
Spinilor, spinilor !
mersul lucrurilor nu-l încetiniţi !
Rătăciri, nebunii !
Nu vă opriţi !

***) Confucius**

Rotarul

rinţul Huan citea într-una din zile în atelier, cînd rotarul Fien, care lucra jos, zvîrli ciocanul şi burghiul, sui scările spre el şi întrebă :

— Fie-mi îngăduit să-ntreb, ce vorbe-s astea pe care tu, prinţul meu, le cercetezi ?

— Eu cercetez vorbele înţelepţilor, spuse prinţul.

— Sînt vii, înţelepţii ? întrebă rotarul.

— Nu, răspunse prinţul, ei sînt morţi.

— Atunci vorbele pe care tu le cercetezi, prinţul meu, spuse rotarul, nu-s decît firimituri de la acei bărbaţi.

— Cum poţi tu, un rotar, strigă prinţul, să pronunţi o judecată asupra cărţii pe care eu o citesc ? Explică-ţi vorba ori de nu, să fii dat morţii !

— Servitorul tău, zise rotarul o va lămuri aplicînd-o la propriu-i meşteşug. Iată, vreau să fac o roată. De lucrez prea migălos, n-o pot face îndeajuns de ţeapănă. De lucrez prea grăbit, nu se mai potrivesc spiţele. Iar de mişcările mîinii mele nu-s nici prea blînde şi nici prea avîntate, atunci se-ntîmplă ceea ce spiritul meu bănuie. Cuvintele nu pot să zică cum se-ntîmplă asta ; înăuntru se ascunde tainic o artă. Nu i-o pot mijloci nici fiului meu ; el n-o poate învăţa de la mine.

Aşa fac eu, la şaptezeci de ani, în zilele mele bătrîne, fac încă roţi mereu. Şi dacă înţelepţii sînt morţi şi duşi iar cu ei şi aceasta, ce nu putem învăţa pe alţii, atunci tot aşa şi acele vorbe pe care tu prinţul meu le cercetezi, nu pot fi decît firimituri.

(După M.B.)

(După Martin Buber „Reden und Gleichnisse des Tschuang-Tse" Insel Taschenbuch)

În româneşte de Emil Cira

Povestea micului mus

karen blixen

Cunoscută și sub pseudonimul literar de Isak Dinesen, scriitoarea daneză Karen Blixen, baroană de Rungstedlung (1885—1962), și-a scris aproape întreaga operă în limba engleză, cu excepția ultimului volum de eseuri, publicat postum în Danemarca. Primul și singurul său roman, cu caracter autobiografic, Din străfundurile Africii, **relatează experiența celor două decenii petrecute în fosta colonie britanică Africa de Est, unde a organizat și exploatat, împreună cu soțul ei, o plantație de cafea. Dintre celelalte scrieri ale sale, cu un farmec romantic întărit de substanța legendelor, peisajului și obiceiurilor scandinave amintim :** Șapte povestiri gotice, Răzbunătorii angelici, Anecdote despre destin, Umbre pe iarbă, Ehrengard. **Traducerea de față face parte din volumul** Povestiri de iarnă, **scris în Danemarca în timpul celui de al doilea război mondial, și publicat simultan în Marea Britanie și S.U.A., unde s-a bucurat de un deosebit succes.**

orabia **Charlotte** naviga de la Marsilia spre Atena, pe o vreme mohorîtă și o mare încă zbuciumată după o furtună ce durase trei zile. Un mic mus, pe nume Simon, stătea pe puntea udă, zgîlțîită de talazuri, ținîndu-se de un odgon și privea în sus către norii grei și arboretul catargului principal.

O pasăre ce se refugiase pe catarg își prinsese ghearele în nodurile unei parîme și, acolo sus, se zbătea din răsputeri încercînd să scape. De pe punte, băiatul o putea vedea dînd din aripi și întorcînd capul dintr-o parte în alta.

Experiența lui de pînă atunci îi formase treptat convingerea că în viață fiecare trebuie să vadă singur de sine, fără să aștepte ajutor de la nimeni. Dar lupta tăcută, pe viață și pe moarte, îl făcu să privească fascinat mai mult de o oră. Se întrebă ce pasăre o fi. În zilele din urmă poposiseră mai multe păsări pe greementul corăbiei : rîndunici, pitpalaci și o pereche de șoimi călători ; i se păru că pasărea aceasta era un șoim călător. Își aminti cum, pe meleagurile natale, lîngă casa părintească, văzuse, cu mulți ani în urmă, un șoim călător foarte de aproape, stînd pe o piatră și luîndu-și apoi zborul drept în sus. Era poate același. Rosti în sinea lui : „Pasărea asta e ca și mine. Atunci era acolo; iar acum e aici".

În această clipă se trezi în el un sentiment de frăție, ideea de soartă comună: începu să se uite la pasăre cu răsuflarea tăiată. Prin preajmă nu era nici un marinar ca să-și bată joc de el; începu să chibzuiască în ce fel ar putea să se suie pe parîme ca să salveze șoimul. Își netezi părul spre ceafă, își suflecă mînecile și, după ce se uită cu grijă în jurul lui pe punte, începu să se cațere. De cîteva ori fu nevoit să se oprească din cauza velaturii care se umfla în bătaia vîntului. Așa cum își dădu seama îndată ce atinse vîrful catargului, era într-adevăr un șoim călător. Cînd capul îi ajunse în dreptul ei, pasărea încetă să se zbată și îl privi cu ochii ei galbeni, furioși și disperați. Trebui să o prindă cu o mînă în timp ce-și scoase cuțitul și tăie frînghia. Se cutremură cînd privi în jos, dar totodată se gîndi că nimeni nu-i poruncise să se cocoațe pînă acolo, că o făcuse din propriul lui imbold și aceasta îi dădu un simțămînt de mîndrie și liniște, de parcă marea și cerul, corabia, pasărea și propria lui ființă deveniseră unul și același lucru. Chiar în clipa cînd reuși s-o elibereze, pasărea îl ciupi cu ciocul de deget, așa tare încît îi dădu sîngele și era cît pe ce s-o scape. Se mînie pe ea și o izbi în creștet, apoi o strecură în sîn, sub haină și începu să coboare.

Cînd ajunse pe punte, îi văzu pe secund și pe bucătar stînd și uitîndu-se în sus la el; îl strigară, întrebîndu-l ce căutase tocmai în vîrful catargului. Era atît de sfîrșit, încît i se umplură ochii de lacrimi. Scoase șoimul din sîn și îl arătă, iar acesta rămase liniștit în căușul palmelor. Cei doi izbucniră în rîs și se îndepărtară. Simon puse șoimul pe jos, se dădu înapoi cîțiva pași și așteptă să vadă ce face. După o clipă se gîndi că poate n-ar izbuti să-și ia zborul de pe puntea lunecoasă, așa că îl prinse din nou și îl așeză ceva mai încolo, pe niște vele ce fuseseră făcute sul. După puțin timp, acesta începu să-și rînduiască penele, se avîntă în cîteva mici salturi scurte și dintr-o dată își luă zborul. Băiatul îl urmări cum se înalță deasupra talazurilor cenușii ale mării. Își spuse în sinea lui: „Uite cum zboară șoimulețul meu".

Cînd **Charlotte** ajunse acasă, Simon se îmbarcă pe un alt vas și doi ani mai tîrziu era ajutor de marinar pe goeleta **Hebe**, ce venise la Bodö, sus pe coasta Norvegiei, după un transport de heringi.

În timpul pescuitului de heringi, la Bodö veneau vase din toate colțurile lumii: se aflau acolo corăbii suedeze, finlandeze și rusești, ce-și înălțau pădurile de catarge, iar pe țărm se desfășura o viață însuflețită, dezordonată; se auzeau multe graiuri străine și aveau loc bătăi cumplite. Pe mal se instalaseră tarabe, iar laponii, oameni mărunți și gălbui la chip, cu mișcări tăcute și priviri atente, pe care Simon nu-i mai întîlnise pînă atunci, veneau să vîndă diferite obiecte din piele, brodate cu mărgele. Era aprilie, cerul și marea erau atît de luminoase încît cu greu puteai să le fixezi cu privirea — o întindere sărată, nemărginită, întretăiată de țipetele păsărilor, ca și cum cineva ar ascuți necontenit, sus în ceruri, niște cuțite invizibile.

Simon rămase uimit de strălucirea acestor seri de aprilie. Nu avea cunoștințe de geografie și nu știa să pună acest fenomen pe seama latitudinii, ci îl luă drept un semn de bunăvoință a universului, drept o favoare. Pînă de curînd, Simon fusese foarte pirpiriu pentru vîrsta lui, dar în iarna trecută crescuse și se făcuse voinic. Acest noroc, gîndi el, izvorăște de bună seamă, ca și blîndețea vremii, dintr-o proaspătă îngăduință a lumii. Avusese nevoie de astfel de încurajări, deoarece era de felul lui timid; acum nu-i mai trebuiau. Restul îl privea numai pe el. Își văzu de drum cu pași măsurați și semeți. Într-o seară era în permisie pe țărm și se îndreptă spre prăvălioara unui negustor de mărunțișuri, un evreu care vindea ceasuri de aur. Toți marinarii știau că ceasurile lui erau de fapt din tinichea și că nu merg, dar totuși le cumpărau și se

făleau cu ele la plimbare. Simon privi îndelung la ceasuri, dar nu cumpără nici unul. Evreul cel bătrîn avea tot felul de mărfuri în prăvălioara lui şi printre ele o ladă cu portocale. Simon mai gustase portocale în călătoriile lui ; cumpără una şi o luă cu el. Se gîndea să se suie pe un deal de unde poate privi marea şi să o mănînce acolo.

Tot mergînd aşa ieşise deja din oraş, cînd văzu o fetiţă într-o rochie albastră stînd după un gard şi uitîndu-se la el. Avea vreo 13—14 ani, era subţire ca un ţipar, dar cu o feţişoară rotundă, netedă şi plină de pistrui şi o pereche de cozi lungi. Se uitară unul la celălalt. „Pe cine aştepţi ?" întrebă Simon, doar aşa, ca să spună ceva. Un zîmbet fericit şi mîndru lumină chipul fetiţei. „Pe bărbatul cu care o să mă mărit, bineînţeles", răspunse ea. Ceva din atitudinea ei îl făcu pe băiat să se simtă încrezător şi vesel ; îi zîmbi uşor. „Poate eu sînt acela", glumi. „Ha, ha", rîse fata, „e cu cîtiva anişori mai mare ca tine, crede-mă". „De ce", întrebă Simon, „doar şi tu eşti încă o copilă". „Aşa-i", recunoscu ea, „dar cînd o să mă fac mare, o să fiu nespus de frumoasă şi o să port pantofi maro cu tocuri înalte şi o pălărie". „Vrei o portocală?" întrebă Simon, care nu-i putea oferi nici unul din obiectele pe care le pomenise. Ea se uită la portocală şi apoi la el. „Sînt foarte bune la gust", o îndemnă băiatul. „De ce n-o mănînci tu atunci ?" îl întrebă ea. „Am mîncat deja destule", se lăudă, cînd eram la Atena. ,Aici a trebuit să dau o marcă pe una singură". „Cum te numeşti ?" întrebă fata. „Mă numesc Simon", îi răspunse. „Dar tu ?" „Nora", spuse fata. „Ce vrei în schimbul portocalei, Simon ?"

Cînd îşi auzi numele rostit de ea, Simon prinse curaj. „Îmi dai o sărutare în schimbul portocalei ?" întrebă. Nora îl privi o clipă, plină

Ilustraţii de Sabin Ştefănuţă

de gravitate. „Da", îi răspunse, „nu văd de ce nu ţi-aş da o sărutare". Simon simţi cum îl năpădeşte un val de căldură, ca şi cum ar fi alergat din răsputeri. Cînd fata întinse mîna după portocală, i-o prinse. În clipa aceea, cineva o strigă din casă. „E tata", şopti ea şi încercă să-i dea portocala îndărăt, dar el nu i-o luă. „Atunci vino iarăşi mîine", îi spuse grăbită, „şi atunci o să te sărut". Cu aceste vorbe se făcut nevăzută. Băiatul rămase privind în urma ei şi într-un tîrziu se înapoie pe corabie.

Simon nu avea obiceiul să-şi facă planuri de viitor, iar acum nu mai ştia dacă ar trebui să vină din nou ca s-o întîlnească sau nu.

În seara următoare trebui să rămînă pe vas, căci ceilalţi marinari se duceau ei de data aceasta pe ţărm, dar nu-i păru rău. Se gîndea să şadă pe punte împreună cu Baltazar, cîinele corabiei, şi să cînte la o muzicuţă pe care şi-o cumpărase cu cîtăva vreme înainte. În jurul lui se lăsase o înserare palidă, cerul era de un trandafiriu deschis, iar marea era liniştită, de o culoare lăptoasă, doar în urma bărcilor ce se îndreptau spre mal căpătau tonuri de un albastru intens. Simon cînta la muzicuţă ; după o vreme, melodia îl impresionă atît de puternic, încît se opri, se ridică în picioare şi privi deasupra capului. Văzu atunci luna plină, care urcase în înaltul cerului.

Cerul era atît de luminos, încît părea că nici nu mai e nevoie de ea acolo, ci se instalase din propriul ei capriciu. Era rotundă, demnă şi trufaşă. Simon ştiu atunci că trebuie să ajungă la ţărm cu orice preţ. Dar nu avea cum să părăsească vasul, deoarece ceilalţi luaseră cu ei barca. Rămase o bucată de vreme pe punte, micuţă siluetă de mus pe un vas, cînd zări o barcă venind dinspre o corabie ancorată mai departe şi o strigă. În ea erau marinarii ruşi de pe o corabie numită **Anna**, care se îndreptau spre mal. Cînd reuşi să se facă înţeles, aceştia îl luară cu ei ; mai întîi îi cerură bani pentru traversare, iar apoi îi înapoiară rîzînd. Se gîndi : „Oamenii ăştia vor crede că mă duc în tîrg să mă destrăbălez". Apoi îşi dădu seama, cu oarecare mîndrie, că aveau dreptate, dar în acelaşi timp greşeau cu totul şi nu

înțelegeau de fapt nimic.

Cînd ajunseră la mal, îl invitară să vină și să bea în tovărășia lor, iar el nu refuză fiindcă îl ajutaseră. Unul dintre marinari era un uriaș, mare cît un urs ; lui Simon îi spuse că se numește Ivan. Se îmbătă imediat, iar apoi îl înconjură pe băiat cu o afecțiune ca de urs, bătîndu-l mereu pe spinare cu palma, zîmbindu-i și hohotindu-i drept în față, și îi dărui un lanț de ceas din aur, sărutîndu-l pe amîndoi obrajii. La aceasta Simon se gîndi că ar trebui și el că-i ducă Norei un dar cînd se vor întîlni din nou și îndată ce putu să scape de tovarășii lui, se îndreptă spre o dugheană pe care o știa și cumpără o batistuță albastră de mătase, ce avea aceeași culoare cu ochii ei.

Era sîmbătă seară și o mulțime de oameni ieșiseră din case. Veneau în șiruri lungi, unii cîntînd, cu toții dornici să se distreze în noaptea aceea. În mijlocul acestei vieți agitate și gălăgioase desfășurate sub lumina lunii, Simon se simți amețit din pricina fugii de pe vas și a băuturilor tari. Pipăi batista în buzunar : era din mătase și nu mai atinsese pînă atunci așa ceva; era un dar pentru iubita lui.

Nu-și mai putu aminti drumul pînă la casa Norei, se rătăci și reveni în locul de unde plecase. Atunci se înspăimîntă la ideea că a întîrziat prea tare și o luă la goană. Trecînd printr-o ulicioară ce despărțea două colibe de lemn, se năpusti drept în brațele unui bărbat mătăhălos, pe care îl recunoscu — era Ivan. Marinarul îl înconjură cu brațele și îl opri. „Ce bine ! Ce bine !", strigă plin de voioșie, „te-am găsit, puișorul meu. Te-am căutat peste tot și sărmanul Ivan a plîns fiindcă și-a pierdut prietenul". „Lasă-mă să trec, Ivan", strigă Simon. „Oho", spuse Ivan, „o să merg cu tine și o să-ți cumpăr tot ce dorești. Inima și punga mea îți aparțin, sînt ale tale ; și eu am fost de șaptesprezece ani, un mielușel al Domnului, și în noaptea asta vreau să-mi amintesc din nou cum era. „Lasă-mă să trec", strigă Simon, „mă grăbesc". Ivan îl strîngea atît de tare că îl durea, iar cu cealaltă mînă îl bătea pe spinare. „Știu, știu", încercă să-l liniștească. „Încrede-te în mine, micuțul meu prieten. Nimic nu ne va despărți vreodată. Îi aud pe ceilalți venind ; vom petrece în noaptea asta așa de bine că o să-ți aduci aminte pînă la adînci bătrîneți".

Deodată îl strivi pe băiat la piept, ca un urs ce cară o oaie. Senzația dezgustătoare de căldură emanată de un trup bărbătesc, împreună cu atingerea masivă a acestui trup, îl înnebuniră pe băiatul cel slăbuț și svelt. Se gîndi la Nora care îl așteaptă, ca o corabie grațioasă în noaptea plină de răcoare, iar el era ținut acolo, în îmbrățișarea fierbinte a unei fiare păroase. Îl lovi pe Ivan, cît putu de tare. „Ivan", țipă, „dacă nu-mi dai drumul, te omor". „O să-mi fii recunoscător mai tîrziu", îi spuse Ivan și începu să cînte. Simon scotoci în buzunar după cuțit, îl scoase și îl deschise. Nu putea să-și ridice brațul, dar înfipse cu furie cuțitul în subsuoara uriașului. De îndată simți cum țîșnește sîngele și i se scurge în mînecă. Ivan se opri brusc din cîntat, îi dădu drumul băiatului și mormăi de două ori. În clipa următoare căzu în genunchi. „Săracu' Ivan, săracu' Ivan", gemu el și se lungi cu fața în jos. În acel moment Simon îi auzi pe ceilalți marinari cum vin cîntînd pe ulicioara alăturată.

Rămase un moment nemișcat, își șterse cuțitul și privi cum sîngele se strînge într-o băltoacă întunecată sub trupul uriaș. Apoi o rupse la fugă. Cînd se opri o secundă ca să vadă încotro s-o apuce, îi auzi în urma lui pe marinari jelindu-și tovarășul mort. Își spuse în sinea lui : „Trebuie să ajung la mare, unde îmi pot spăla mîinile". Dar, în timp ce gîndea astfel, alerga în partea opusă. După o bucată de vreme se trezi pe drumeagul pe care umblase în ajun, iar acum îi păru atît de familiar, de parcă l-ar fi străbătut de sute de ori.

Își încetini fuga ca să privească în jur și o văzu deodată pe Nora stînd dincolo de gard ; cînd o zări la lumina lunii, era foarte aproape de el. Clătinîndu-se și cu respirația tăiată se lăsă să cadă în genunchi. Pentru o clipă nu putu scoate nici un cuvînt. Fetița se uita la el. „Bună seara, Simon", rosti cu glăsciorul ei subțirel și sfios. „Te aștept de mult", și după o clipă, adăugă : „Ți-am mîncat portocala". „Oh, Nora", strigă băiatul, „am omorît un om". Îl privi lung dar nu făcu nici o mișcare. „Pentru ce ai omorît un om ?" îl întrebă după o clipă. „Ca să ajung aici", răspunse Simon. „Fiindcă încerca să mă oprească. Dar era prietenul meu". Se ridică încet în picioare. „Mă iubea", gemu băiatul și izbucni dintr-o dată în lacrimi. „Da", rosti ea încet și gînditor. „Da, fiindcă trebuia să ajungi la timp". „Poți să mă ascunzi ?" o întrebă el. „Sînt pe urmele mele". „Nu", îi răspunse Nora. „Nu pot să te ascund. Tata este pastor aici, la Bodö, și te va preda cînd o să afle că ai ucis un om". „Atunci", insistă Simon, „dă-mi măcar ceva să-mi șterg mîinile". „Ce-ai pățit la mîini ?" îl întrebă fata și făcu un pas înainte. Își întinse mîinile spre ea. „E sîngele tău ?" întrebă Nora. „Nu", răspunse el, „e al lui". Ea se retrase cu un pas. „Mă urăști acum ?" o întrebă. „Nu, nu te urăsc", îi răspunse „Dar ține-ți mîinile la spate".

În timp ce el își ascundea mîinile, fata se apropie de cealaltă parte a gardului și își încolăci brațele pe după gîtul lui. Își lipi trupul tînăr de al lui și îl sărută cu duioșie. Îi simți obrajii răcoroși ca razele lunii apăsați pe chipul lui și cînd fata se desprinse, totul se învîrtea în jur și nu mai știu dacă

sărutul durase o secundă sau un ceas. Nora stătea dreaptă, cu ochii larg deschişi. „Acum", îi şopti cu mîndrie „îţi promit că n-o să mă mărit cu nimeni altcineva, cît voi trăi". Băiatul înţepenise cu mîinile la spate, de parcă i le-ar fi legat acolo. „Iar acum", urmă ea, „trebuie să fugi, uite-i că vin". Se priviră îndelung. „N-o uita pe Nora", spus ea. Băiatul se întoarse şi fugi.

Sări peste un gard şi cînd se trezi jos, printre case, începu să meargă normal. Nu ştia încotro să se îndrepte. Cînd ajunse în dreptul unei case, din care răzbătea zgomot de glasuri şi muzică, păşi încet înăuntru. Încăperea era plină de lume. Cîţiva dansau. Din tavan atîrna o lampă care le lumina chipurile ; aerul era dens şi cenuşiu de la praful ce se ridica de pe podea. Erau şi cîteva femei acolo, dar mulţi dintre bărbaţi dansau între ei, tropăind pe loc cu un aer grav sau rîzînd. Imediat după ce Simon intră, mulţimea se retrase lîngă pereţi, lăsînd podeaua liberă pentru doi marinari, care începură să le arate un dans din ţara lor.

Simon gîndi : „Îndată, foarte curînd, oamenii din barcă vor veni să-l caute pe ucigaşul tovarăşului lor şi vor şti, privindu-mi mîinile, că eu sînt acela". Aceste cinci minute cît stătu lipit de peretele încăperii, în mijlocul dansatorilor asudaţi şi veseli, însemnară mult pentru băiat. Se simţi ca şi cum în acest răstimp ar fi crescut şi ar fi devenit la fel ca ceilalţi. Nu cerea îndurare de la soartă şi nici nu se plîngea. Acesta era el — omorîse un om şi sărutase o fată. Nu mai cerea nimic de la viaţă, dar nici viaţa nu mai cerea nimic de la el. Era Simon, un om ca toţi ceilalţi din jurul lui şi va muri, aşa cum mor toţi oamenii.

Deveni conştient de ceea ce se întîmplă în jurul lui cînd văzu că în încăpere intrase o femeie care se oprise în mijloc, privind în jur. Era

o femeie scundă, vînjoasă, îmbrăcată în straie lapone, cu o atitudine majestuoasă şi falnică de parcă ar fi fost stăpîna locurilor. Se vedea că majoritatea celor de faţă o cunoşteau şi se temeau oarecum de ea, cu toate că unii rîdeau ; zgomotul din sala de dans încetă cînd începu să vorbească.

„Unde mi-e fiul ?" întrebă ea cu un glas ascuţit şi metalic, ca de pasăre. În clipa următoare îl zări pe Simon, îşi croi loc prin mulţimea care o lăsă să treacă, îşi întinse spre el mîna slabă şi negricioasă şi îl apucă de cot. „Hai acasă cu mine, chiar acum", îi spuse. „Nu trebuie să dansezi aici în seara asta ; curînd ai putea dansa atîrnat ceva mai sus".

Simon se trase îndărăt, crezînd că bătrîna băuse. Dar pe cînd îl privea ţintă cu ochii ei gălbui, i se păru că o mai întîlnise undeva şi că ar fi bine s-o asculte. Bătrîna îl trase după ea şi o urmă fără să scoată o vorbă. „Nu-ţi ciomăgi prea tare băiatul, Sunniva", îi strigă unul dintre bărbaţii din încăpere. „N-a făcut nimic rău, doar se uita la cei care dansează".

Tocmai cînd ieşiră pe uşă, pe stradă se iscă o mare agitaţie, un grup de oameni se apropiară în fugă, iar unul dintre ei, în clipa cînd se pregătea să intre în casă, se împiedică de Simon, îi privi pe el şi pe bătrînă şi aleargă mai departe.

Pe cînd cei doi păşeau pe drum, bătrîna îşi ridică poala fustei şi i-o întinse băiatului. „Şterge-ţi mîna pe fusta mea", îl îndemnă. După puţină vreme ajunseră la o căsuţă de lemn şi se opriră ; uşa era atît de scundă încît trebuiră să se aplece ca să poată intra. Cum lapona intrase înaintea lui Simon, ţinîndu-l în continuare de mînă, băiatul se uită o clipă spre cer. Se lăsase ceaţa, iar în jurul lunii se formase un halo imens.

Odaia bătrînei era strîmtă şi întunecoasă, cu o singură ferestruică ; în mijlocul podelei era aşezat un opaiţ care răspîndea o lumină slabă. Pe jos erau îngrădite piei de ren şi lup, coarne de ren, din care laponii îşi cioplesc nasturi şi mînere de cuţite, iar aerul era stătut şi înăbuşitor. Îndată ce intrară, femeia se întoarse către Simon, îi cuprinse capul cu mîinile şi, cu degetele ei ca nişte gheare, îi despărţi părul pe creştet şi îl pieptănă după obiceiul lapon. Pe cap îi puse o căciulă laponă şi se îndepărtă puţin ca să-l privească. „Aşează-te acum pe scăunelul meu", îi spuse. „Dar mai întîi scoate-ţi cuţitul". Avea un ton şi o atitudine atît de poruncitoare încît băiatul nu avu altceva

de făcut decît s-o asculte: se așeză pe scăunel și nu putu să-și dezlipească ochii de pe chipul ei, turtit și negricios, ca și cum ar fi fost mînjit cu noroi în rețeaua sa de zbîrcituri fine. Pe cînd stătea așa, auzi glasuri de oameni care se apropiau de casă și se opriră afară; apoi cineva ciocăni la ușă, așteptă o clipă și ciocăni din nou. Bătrîna încremeni și ascultă tăcută ca un șoarece.

„Nu", spuse băiatul și se ridică. „Nu e drept să se întîmple așa, doar pe mine mă caută. Ar fi mai bine pentru tine dacă m-ai lăsa să ies la ei". „Dă-mi cuțitul", îi porunci ea. Cînd i-l întinse, bătrîna și-l înfipse iute într-un deget, așa adînc încît sîngele îi țîșni de îndată și îl lăsă să-i curgă pe fustă. „Haideți, intrați", strigă apoi.

Ușa se deschise și doi dintre marinarii ruși intrară și rămaseră în prag; afară mai erau și alții. „A intrat cineva aici?" întrebară ei. „Căutăm un om care ne-a omorît tovarășul, dar a fugit și ne-a scăpat. Ai văzut sau ai auzit pe cineva prin preajmă?" Bătrîna laponă se întoarse spre ei, iar ochii îi luciră ca aurul în lumina opaițului. „Dacă am văzut sau auzit pe cineva?" începu ea să țipe, „v-am auzit pe voi zbierînd după ucigaș prin tot tîrgul. Ne-ați speriat, pe mine și pe băiețașul meu, și, uite, m-am tăiat la deget pe cînd potriveam învelitoarea din piei pe care o coseam. Băiatul e prea înfricoșat ca să mă ajute, iar învelitoarea s-a stricat de tot. O să-mi plătiți voi pentru asta. Dacă vreți să căutați ucigașul, intrați și uitați-vă prin casă, așa am să vă recunosc cînd vă mai văd altă dată". Era atît de furioasă încît țopăia pe loc și își azvîrlea capul pe spate ca o pasăre de pradă mînioasă.

Marinarul intră, aruncă o privire prin încăpere, apoi se uită la bătrînă, la mîna și fusta ei pline de sînge. „Să nu ne blestemi, Sunniva", spuse plin de sfială. „Știm că poți face multe atunci cînd vrei. Uite, ține o marcă pentru sîngele care ți-a curs". Ea întinse mîna, iar marinarul îi așeză banul în palmă. Bătrîna scuipă pe el. „Duceți-vă acum, și n-o să fie sînge vărsat între noi", spuse Sunniva și închise ușa după ei. Își vîrî degetul în gură și pufni ușor.

Băiatul se ridică de pe scaun, se ținu drept în fața ei și o țintui îndelung cu privirea. Se simți ca și cum s-ar înălța în văzduh, aproape fără nici un fel de sprijin. „De ce m-ai ajutat?", o întrebă. „Nu știi?" îi răspunse ea. „Tot nu m-ai recunoscut? Nu poți să nu-ți amintești de șoimul călător care s-a încurcat în parîmele corăbiei tale, **Charlotte**, pe cînd naviga în Mediterana. De ziua cînd te-ai cățărat pe catargul principal ca să-l salvezi, pe un vînt puternic și o mare zbuciumată. Eu eram șoimul. Noi laponii zburăm adesea astfel, ca să vedem ce e prin lume. Cînd ne-am întîlnit atunci, zburam spre Africa să-mi văd sora mai mică și pe copiii ei. Și ea e șoim, atunci cînd vrea. Atunci trăia la Takaunga, într-un turn vechi și părăginit, pe care cei de acolo îl numesc minaret". Își înfășură degetul cu un colț al fustei, pe care îl sfîșie cu dinții. „Te-am ciupit tare de deget cînd m-ai prins, era firesc să mi-l tai și eu în noaptea asta pentru tine".

Se apropie de el și îl mîngîie încetișor pe frunte cu două degete întunecate la culoare ca niște ghiare. „Așadar, băiete", spuse ea, „tu mai degrabă omori un om decît să întîrzii la o întîlnire cu iubita? Noi, femeile de pe acest pămînt, ținem una cu alta. O să-ți însemn îndată fruntea, pentru ca toate fetele ce se vor uita la tine să știe, și să te iubească". Se jucă puțin cu părul băiatului și îl răsuci în jurul degetului.

„Acum ascultă, puiul meu", îi spuse: „Ginerele strănepotului meu se află în clipa asta cu barca pe chei; trebuie să ducă o încărcătură de piei la o corabie daneză. Te va duce la corabia ta, la vreme, înainte să ți se înapoieze tovarășii. **Hebe** pleacă mîine în zori, nu-i așa? Cînd ajungi la bord, înapoiază-i lui căciula mea". Îi luă cuțitul, îl șterse de fustă și i-l întinse. „Iată-ți cuțitul", îi spuse. „Nu vei mai străpunge pe nimeni cu el; nici nu vei mai avea nevoie, fiindcă de acum înainte vei cutreiera mările ca un marinar adevărat. Avem și așa destule necazuri cu fiii noștri".

Uluit, băiatul încercă să-i mulțumească. „Așteaptă", îl opri ea, „îți fac o cană de cafea ca să-ți aduni mințile, pînă ce îți spăl haina". Se îndepărtă și începu să trebăluiască în jurul vetrei, zăngănind dintr-un ceainic vechi de aramă. Puțin mai tîrziu îi întinse o fiertură fierbinte, tare și neagră, într-o cană fără toartă. „Acum poți să spui că ai băut cu Sunniva", îi spuse; „ai băut puțină înțelepciune, pentru ca în viitor gîndurile să nu ți se risipească în marea cea sărată, ca niște picături de ploaie".

După ce bău și puse cana jos, bătrîna îl conduse spre ușă și i-o deschise. Simon fu surprins să vadă că aproape se luminase de ziuă. Casa era cocoțată atît de sus încît băiatul putea să vadă marea, acoperită cu o ceață lăptoasă. Îi întinse mîna bătrînei ca să-și ia rămas bun.

Ea îl privi îndelung. „Noi nu uităm", rosti. „Iar tu mi-ai dat una drept în cap, acolo sus pe catarg. Am să-ți dau lovitura îndărăt". Cu aceste cuvinte îl lovi în tîmplă cu toată puterea, de i se învîrti capul. „Acum sîntem chit", îi spuse, aruncîndu-i o privire de neuitat, șăgalnică, strălucitoare, și îmbrîncindu-l ușor peste prag, îi făcu un semn de adio.

În felul acesta băiatul ajunse înapoi pe vas, care ridică ancora în zori, iar el trăi și își spuse povestea.

În românește de Maria Berza

PRIMA ÎNTÎLNIRE

arthur c. clarke

Ghețarii se retrăseseră deacum și forma continentelor semăna destul de mult cu cea pe care omul urma s-o cunoască atunci cînd, după aproape trei milioane de ani, avea să întocmească primele hărți. Existau desigur diferențe minore ; Insulele Britanice făceau încă parte din Europa și legătura între Asia și America nu se prăbușise pentru a forma insulele Strîmtorii Bering. Valea Mediteranei era încă neinundată, iar Coloanele lui Hercule aveau să mai dureze milenii înainte ca apele oceanului să le spargă și falsa dar minunata legendă a Atlantidei să se fi născut.

Oare ce fel de creaturi ține și lumea aceasta ?, se întreba Clindar în timp ce privea jos la globul ce se rotea. Uriașa navă sosise prin Poarta Stelară numai cu cîteva ore în urmă și freamătul dinaintea planetizării stăpînea întreg echipajul. Fiecare lume era o nouă provocare, o nouă problemă, cu posibilitățile ei nelimitate de viață și de moarte — dar și cu speranța aflării unui partener în acest univers încă îngrozitor de pustiu.

În cele cinci secole de cînd părăsise planeta Eos, Clindar pășise pe treizeci de lumi și dedicase fiecăreia cel puțin cîte zece ani din viața sa. Pe două suferise morți neînsemnate, dar astea făceau parte din inevitabilele riscuri ale explorării. Se aștepta să mai moară de cîteva ori înainte de a se întoarce în lumea sa, acum la aproape o mie de ani lumină în spațiul normal. Atît timp cît corpul său nu era distrus total, doctorii îl puteau repara de fiecare dată.

În afara înălțimii lor neobișnuite — peste doi metri — înfățișarea creaturilor ce priveau jos spre lumea din Pliocen, era uluitor de umană, cu mult mai umană decît orice călcase pînă atunci planeta de jos. Numai la o examinare amănunțită devenea evident că aparțineau unei ramuri evolutive cu totul diferite. Natura adusese încă o dată schimbări unuia din patentele sale favorite.

Existau milioane de rase bipede în univers. Noaptea sau în ceață, mii dintre ele puteau trece drept ființe omenești, dar numai cîteva sute de specii puteau trece neobservate într-o societate omenească. Nici una însă, n-ar fi putut trece fie și de cea mai superficială examinare medicală.

Cu o mică chirurgie plastică Clindar ar fi putut trece drept om. Nu avea păr și nici unghii la cele șase degete ale mîinilor și picioarelor sale ; aceste stigmate ale junglei primitive rasa lui le pierduse cu ani în urmă. În ciuda înălțimii sale deosebite, se mișca rapid și avea un mers și un ritm sacadat ca de pasăre. Gîndea și vorbea mult mai repede decît ar fi putut-o face orice om, iar temperatura normală a corpului său era de aproape 40 de grade. Scheletul și biochimia îi erau însă cu totul neomenești și orice canibal suficient de stupid încît să se hrănească cu carnea sa ar fi murit cu siguranță. Dar în ciuda tuturor acestor lucruri,

Almanah «Luceafărul» — coala 15

trebuia să cauți un milion de lumi pînă să dai de o aproximație mai mare a unui om.

La fel ca și omul, el și semenii săi erau curioși fără margini. Acum, pentru că le stătea în putere să exploreze universul, se foloseau din plin de această posibilitate.

Hărțile, supravegherea fotografică, analizele spectrochimice erau deja completate. După un an pe orbită sosise și vremea planetizării. Din nava mamă, de aproape trei sute de metri lungime, au fost ejectate zece sfere strălucitoare care începuseră să cadă spre globul învăluit de nori precum un covor de bombe.

Se despărțiseră deasupra ecuatorului și se așezaseră lin pe munți, cîmpii, mlaștini. Clindar și cei doi însoțitori ai săi zburară mai mulți kilometri prin junglă înainte de a zări un loc bun de aterizare. Sfera își extinse trei picioare telescopice și se așeză delicat, precum un balon de săpun, pe un pămînt ce avea să fie numit într-o bună zi Africa.

Pentru o clipă nici unul nu vorbi, fiecare dorea să savureze această clipă în liniște. Cei trei, așa cum era deobicei cazul în astfel de expediții, formau o singură familie, așa că nici trupurile nici mințile lor nu ascundeau nici un secret unul față de altul. Era a cincea planetizare împreună și liniștea îi unea mai mult decît orice cuvinte.

În cele din urmă Clindar atinse un buton și cabina fu inundată de sunetele lumii noi. Ascultară multă vreme vocile pădurii, fîșîitul vîntului prin ciudații arbori și ierburi, strigătele animalelor care ucideau sau erau ucise — și neîncetatul zgomot de fond al unei uriașe cascade care huruia la aproape trei kilometri depărtare. Într-o zi vor cunoaște fiecare ațișoară din această țesătură sonoră, însă acum, sunetele erau încărcate de amenințări care le trezeau temeri uitate. Pentru că în ciuda înțelepciunii și rafinamentului lor, se simțeau ca niște copii în fața terorilor din noapte și inimile lor tînjau acasă.

Procedurile rutiniere legate de planetizare îi readuseră în curînd la calmul profesional al exploratorilor științifici. Mai întîi fu trimis un prim lot de roboți în toate direcțiile să adune frunze și ierburi și, cu puțin noroc, vreun animal suficient de leneș pentru a putea fi prins. Toate exemplarele aduse erau examinate în laboratorul automat al navetei, așa că nu exista nici un pericol de contaminare. Structurile biochimice erau evaluate rapid — ar fi fost de altfel greu să se găsească ceva nou în special într-o lume bazată pe oxigen-carbon ca aceasta — iar informațiile erau adunate pe nava mamă, la treizeci de mii de kilometri deasupra. Se părea că nu există microorganisme virulente și ostile, dar viața era de o complexitate atît de surprinzătoare încît niciodată nu puteai fi sigur. Planetele puteau să-ți producă surprize mortale, generații după ce fuseseră declarate complet sigure.

Nici un animal mai mare nu se apropie de navă în timpul zilei — lucrul nu era surprinzător pentru că erau așezați în mijlocul unei suprafețe de cîteva mii de metri pătrați de teren deschis, unde singura eventuală acoperire putea s-o furnizeze doar cîteva tufișuri ascunse. Dar în amurg situația se schimbă și ținutul prinse viață pe măsură ce umbrele serii se lungeau și noaptea se apropia.

Pentru cercetătorii de pe navetă întunericul nu constituia un handicap. Prin periscopul cu infraroșii puteau privi lumea din jurul lor, ca și cum ar fi fost încă zi ; puteau urmări ierbivorele în drumul lor spre locurile de adăpat și puteau studia tactica marilor animale de pradă care le vînau. Existau încă tigri în aceste ținuturi, cu colții lor pereche ieșindu-le lateral din fălci, dar într-un milion de ani aveau să dispară pentru a lăsa Africa în stăpînirea leului.

Era o muncă dificilă, uneori exasperantă, dar totdeauna fascinantă — să recenzezi o lume ce nu trebuie s-o atingi. De mai multe ori Clindar deplasă naveta pe o rază de cîțiva kilometri, schimbînd punctele de observație pentru a fi sigur că plantele și animalele studiate formau un eșantion reprezentativ. În a doua săptămînă au găsit hominizii.

Atenția le fusese atrasă de zgomotul din microfonul cu bătaie lungă. Cînd Clindar îndreptase periscopul spre direcția zgomotului, descoperi că vederea era parțial blocată de arbori. Putea observa însă suficient pentru a nu mai fi nevoit să mute nava din nou.

La aproape un kilometru, într-un luminiș de pe malul unui rîu aproape secat, un leopard făcuse o victimă. Se ghemuise peste nefericita victimă, care probabil se adăpase la marginea apei, mîrîind ostil spre un cor furios ce se revărsa din arborii apropiați. Acolo, fantomatice animale negricioase de mărime potrivită, săreau dintr-o ramură în alta ; lui Clindar trebuindu-i destulă vreme pînă să obțină o bună vizibilitate. În timp ce scruta prin frunziș ajunse într-o zonă deschisă vederii și brusc privi la caricatura păroasă a propriei sale figuri.

Creatura, în timp ce sărea de pe o ramură pe alta, striga furioasă spre leopard. Pe alte ramuri ceilalți însoțitori făceau același lucru. Și deși nu puteau vătăma în vreun fel criminalul, cu siguranță îl exasperaseră, pentru că în cele din urmă uriașa pisică începuse să se îndepărteze, tîrînd de picioare carcasa însîngerată a victimei. Cînd corpul tîrît se roti, Clindar se regăsi din nou privind într-o oglindă distorsionată a timpului.

Văzuse ascensiunea propriilor săi strămoși, cu cinci sau zece milioane de ani în urmă ; masca înțepenită acum în grimasa morții, putea aparține oricăruia dintre ei. Aceeași frunte îngustă și încrețită, aceiași ochi înfundați în orbite, aceleași maxilare mușchiuloase dar fără bărbie, aceiași dinți puternici. Nu întîlneau pentru prima oară acest prototip, variații ale lui erau comune multor lumi, dar totdeauna îl umpleau de uimire și un simțămînt de înrudire străbătea prăpastia evoluției.

Leopardul și victima sa dispăruseră din vedere și corul de teamă și ură încetă. Clindar privea și aștepta.

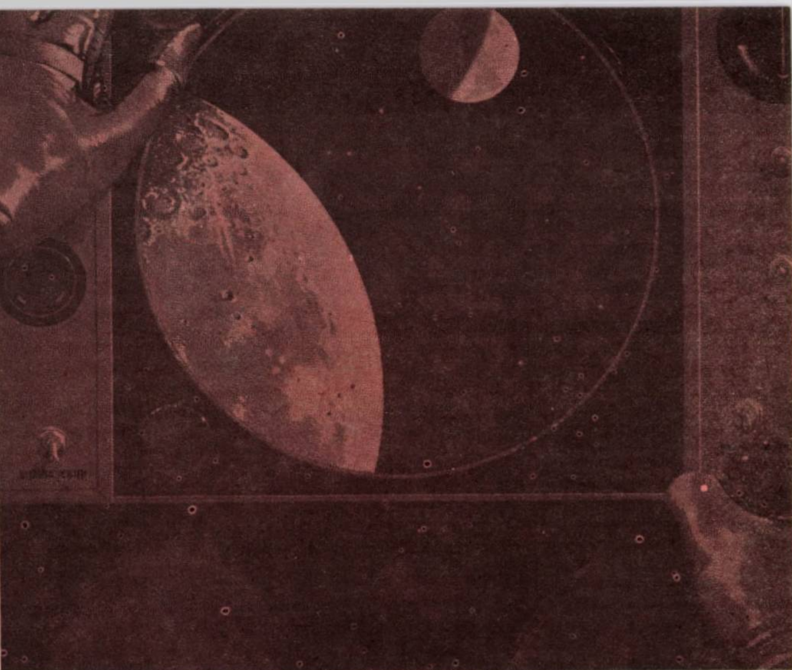
Încet, cu precauție, hominizii coborîră din copacii în care nu păreau că se găsesc complet în largul lor. Mergeau pe patru picioare, dar din cînd

— De fapt folosim principiile care guvernează aerodinamica. Dacă avem în vedere ecuația...

în cînd se ridicau pe picioarele dinapoi și făceau cîțiva pași în poziție ridicată. Brusc, ca și cum ar fi simțit din nou leopardul, fugiră în panică de la rîu în copaci. Atunci cînd fugeau, deveneau adevărați bipezi, acoperind distanțe considerabile fără ca membrele din față să atingă pămîntul.

Clindar îi urmărea cu dificultate, apoi crezu că i-a pierdut. Le zări însă din nou figurile brune urcînd aproape vertical peretele unui promontoriu de gresie, spre o peșteră a cărei deschizătură era la aproape douăzeci de metri de bază. Era un refugiu bine ales, pentru că intrarea era prea sus pentru a putea fi atinsă de pisica uriașă. O astfel de alegere a locului de înnoptare putea fi instinctuală, dar tot atît de bine putea indica și zorii inteligenței. Creaturile acestea, își spuse Clindar cu emoție crescîndă, cu siguranță merită privite.

De-a lungul unor îndelungate dar fascinante ore de privit prin periscop, ajunsese să-i cunoască pe toți și să-nțeleagă modul lor de comportament. Erau doar zece — patru masculi, trei femele și trei pui — și prin aspectul lor fizic nu păreau specimene deosebite, — trăind mai tot timpul în pragul foamei. Majoritatea alimentelor și le procurau scormonind prin tufișuri și iarbă, dar nu erau în întregime vegetariene. Mîncau carne ori de cîte ori aveau ocazia, dar ocaziile erau rare, fiind vînători ineficienți. Singurele animale care le mai cădeau pradă erau broaștele țestoase, micile rozătoare și peștele pe care uneori îl prindeau în mreanele rîului.

Neposedînd nici cele mai simple unelte nu puteau să profite nici măcar de vreun elefant încurcat în mlaștină sau de vreo antilopă cu picioarele rupte. Carnea putrezea pînă ar fi reușit ei să o sfîșie cu dinții și în plus n-ar fi putut înfrunta marile carnivore, care cu siguranță ar fi fost atrase de un asemenea festin.

Era un miracol că supraviețuiseră, iar viitorul nu arăta prea promițător. Clindar nu fusese prea mult surprins cînd unul dintre copii, murind aparent de foame, a fost aruncat afară din peșteră pentru ca hienele să-l care cu ele. Creaturile acestea nu învățaseră să-și îngroape morții pentru a nu mai atrage animalele sălbatice spre cei vii.

Dar Clindar, cu experiența atîtor lumi în spate, știa că aparențele pot înșela. Aceste semi-maimuțe nu prea atrăgătoare, aveau un mare avantaj asupra tuturor celorlalte creaturi ale planetei. Erau încă nespecializate ; nu fuseseră încă atrase într-un cul-de-sac evolutiv. Aproape orice animal le întrecea într-un aspect sau altul — în forță sau viteză, în acuitatea auzului sau în arme naturale. Nu exista măcar o singură îndemînare în care hominizii să exceleze, deși puteau face orice prin imitație. Acolo unde alte animale deveniseră virtuoze, ei se specializaseră într-o mediocritate universală — și în această mediocritate zăcea peste un milion de ani salvarea. Nereușind să se adapteze mediului înconjurător, vor trebui într-o bună zi să-l schimbe pentru a se potrivi dorințelor lor.

— Ofițerul stării civile ?! Bine... prima la stînga, înainte, apoi la dreapta și...

Alte rase umanoide în vremuri imemoriale urmaseră o altă cale. Clindar le văzuse pe toate cu propriii săi ochi, sau în înregistrările altor exploratori. Cele care aleseseră specializarea — deși alegerea era desigur inconștientă. Văzuse aproape-oameni care puteau alerga ca vîntul, înota ca peștii, vîna în întuneric pe bază de somar sau senzori pentru infraroșii ; pe o lume cu o gravitație excepțional de redusă, întîlniseră oameni care puteau zbura. Majoritatea acestor specializări s-au dovedit extrem de utile, atît de utile încît n-au mai avut nevoie să-și dezvolte decît o inteligență rudimentară.

Deși se puteau dezvolta și înflori milioane de ani, erau condamnați. Mai curînd sau mai tîrziu, mediul înconjurător la care se adaptaseră atît de bine putea să se schimbe, iar ei nu s-ar mai fi putut schimba odată cu el. Erau de acum mult prea departe de intersecția crucială a evoluției, pentru a-și mai putea retrasa drumul.

Pe această planetă însă, alegerea rămînea. Irevocabila decizie între creier și corp încă nu se făcuse. Viitorul era încă în balanță. Aici, pe această cîmpie tropicală, balanța putea fi înclinată în favoarea inteligenței.

Din volumul :
„The lost worlds of 2001"
titlul original : „First Encounter"

CUM S-A ÎNTÎMPLAT

isaac asimov

Fratele meu a început să-mi dicteze în binecunoscutul său stil oratoric, cel cu care cîștigase inimile întregii comunități.

— La început, spuse el, cu exact cincisprezece virgulă două miliarde de ani în urmă a fost o explozie uriașă, un Big Bang, și Universul...

M-am oprit din scris.

— Cincisprezece miliarde de ani ? am întrebat neîncrezător.

— Absolut, mi-a răspuns. Sînt inspirat.

— Nu-ți pun la îndoială inspirația, i-am spus (E mai bine așa. Deși e cu trei ani mai tînăr decît mine, nu încerc să-i pun la îndoială inspirația. Vai și amar de cine ar încerca). Te-ai apucat cumva să-mi spui istoria Creației pe o perioadă de cincisprezece miliarde de ani ?

— Exact, mi-a răspuns el. Dacă atît a durat. O am pe toată aici, a spus ciocănindu-și fruntea cu arătătorul, apoi a acționat. Și vine din partea celei mai înalte autorități în materie.

De data aceasta mi-am pus stylul jos și am întrebat.

— Dar prețul papirusului îl cunoști ?

— Ce ? (Putea fi el inspirat dar remarcasem nu o dată că această inspirație nu includea și subiecte atît de sordide cum ar fi de pildă prețul papirusului).

— Să presupunem, am continuat, că tu descrii evenimentele ce s-au petrecut în fiecare milion de ani pe cîte o rolă de papirus. Asta ar însemna să umpli cincisprezece mii de role. Va trebui deci să vorbești cam multișor pentru asta și știi că după o vreme începi să te bîlbîi. Iar eu aș avea ceva de scris și s-ar putea să mă mai lase și degetele. Dar chiar dacă am putea obține tot acest papirus și tu ai avea vocea iar eu puterea necesară, cine s-ar apuca să le copieze ? Pentru că va trebui să avem o garanție de cel puțin o sută de copii înainte de a le putea face publice și a ne încasa drepturile de autor.

Fratele meu se gîndi pentru o vreme, apoi spuse :

— Crezi că trebuie s-o mai scurtez ?

— Cît mai mult, i-am răspuns, dacă ții să ajungi la public.

— Ce părere ai atunci de o sută de ani ? propuse el.

— Ce părere ai de șase zile? i-am răspuns.

A izbucnit scandalizat :

— Nu poți înghesui Creația în șase zile.

— Și ce-ai vrea să facem ? Asta e tot papirusul pe care-l avem. Ai altă soluițe ?

— Fie, s-a învoit el și a început să dicteze din nou. „La început a fost...

— Numai șase zile, Aaron?

— Șase zile, Moses, am răspuns ferm.

Din volumul „The Winds of Change", titlul original : How it happened"

ALO? OLIMPUL?

valentin berestov

Alo ! Muntele Olimp, OLIMPUL, mă auziți ? Terminat.

— Alo, te auzim. Care sînt ordinele privind evacuarea ? Terminat.

— Programul rămîne neschimbat. În vreo trei ore toată lumea trebuie să fie la cosmodrom. Ați înțeles ?

— Afimativ. Raportăm asupra situației. Nu intră toate colecțiile ! Douăsprezece secțiuni sînt deja complete. Prometeu propune distribuirea unei părți din echipament Aheenilor, iar spațiul astfel eliberat ar putea prelua mai multe colecții. Ce părere ai Șefule ?

— Olimpul ! Olimpul ! Puteți introduce colecții în secțiunea 13. Echipamentul însă trebuie distrus. Nu trebuie să rămînă nici o urmă din el. Încredințați-i afacerea lui Prometeu. Ați înțeles ? Terminat.

— Afirmativ. Echipamentul trebuie distrus. Mercur cere permisiunea de a-i dărui lui Hercule bicicleta.

— Repet. Nici o urmă a prezenței noastre pe această planetă nu trebuie să rămînă. Mercur este un tîmpit ! Nu-și dă seama că Hercule ar putea utiliza bicicleta în scopuri politice ?

— Jupiter, ești înfuriat și s-ar putea să greșești.

— N-am chef de glume proaste. Terminat.

— Șefule, aici este Melpomene. Spune-i lui Apolo să-mi dea și mie un elicopter pentru o jumătate de oră. Am uitat să fotografiez teatrul din Epidaur.

— Șefule, șefule. Hymen a fost răpit. Încearcă să-l împiedici de la altă însurătoare...

— Tu ești Marte ? Fă o tură cu rachetele și dispersează-i. Pentru Melpomene nici un elicopter. Trebuia să se gîndească la asta mai devreme. Apolo ce se întîmplă cu tine ? Ai nouă asistenți și ești tot dezorganizat !

— Șefule, aici din nou Marte. Am numai rachete roșii. S-ar putea să le ia drept semn de război.

— Cred că ar fi fost cazul să știi : cauzele războaielor sînt sociale. Ce are a face culoarea rachetelor ? Acționează !

— Tăticule, de-ai ști ce statuie încărcăm noi acum !. Îți amintești cînd am pozat goală pentru un sculptor ?

— Venus, înapoiază imediat statuia templului. Este o operă a omului și aparține deci omenirii.

— Tăticule, de cînd ești așa respectuos față de temple ? Te știam doar ateu.

— Cred că în locul unei zeițe a dragostei trebuia inventată o zeiță a respectului !. Olimpul, Olimpul. Unde este Hymen, dar Prometeu ?

— Hymen este la bază. Prometeu este la depozite, așează explozibilele. Pentru a nu alarma locuitorii din împrejurimi, aș sugera să aruncăm surplusul de echipament în craterul Vezuviului și să-l explodăm acolo. Explozia va fi luată drept o erupție vulcanică obișnuită.

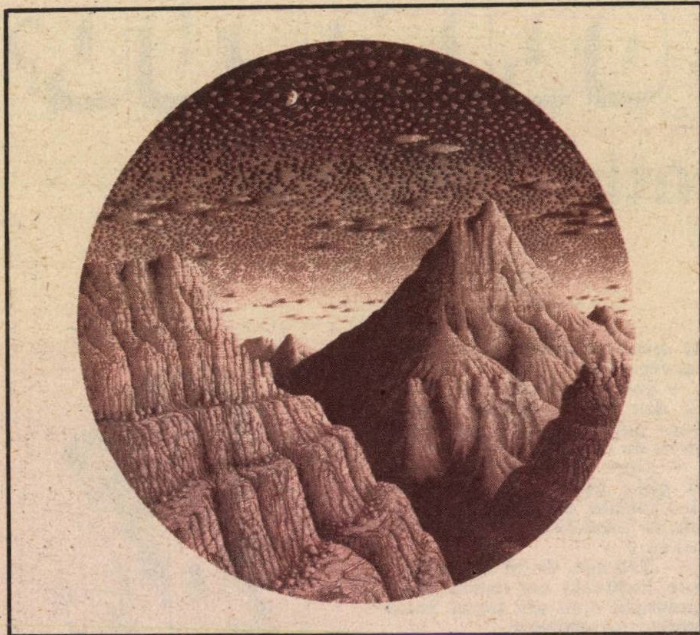
— Vulcan, tu ești, nu ? Să știi că nu e rea ideea. Dă-i drumul.

— Șefule, aici Apolo. Nu putem lăsa totuși ceva în urmă ca amintire ? Astfel încît ei să știe că am fost pe aici.

— Vom transforma instrumentele noastre în idoli și fetișuri, vor acoperi televizoarele și elicopterele cu sînge de taur și se vor prosterna în fața lor. Distrugeți totul.

— Poate ar fi bine să îngropăm instrucțiunile de funcționare. Cleo le are deja pregătite. Cînd vor descoperi arheologia le vor dezgropa și descifra, apoi vor descoperi cibernetica și vor deveni ca noi.

— Te înțeleg Apolo. Dar ordinele rămîn ordine. Au o ciudată capacitate de a interpreta

lucrurile. Ce garanții avem că nu vor încerca să ne atribuie astfel nouă toate realizările lor ? Tot ce au creat și vor crea să rămînă opera propriilor mîini și minți. Și n-are nici un rost să-i amețim cu forțe supranaturale. Noi de pildă. Așa că totul trebuie distrus.

— Raportează Neptun. Secțiunea oceanografică și-a îndeplinit misiunea. Batiscaful a fost sabordat. Ne îndreptăm spre cosmodrom.

— Raportează Pluton. Geologii au adunat ultimele mostre. În circa 15 sau 20 de minute ne vom îndrepta spre cosmodrom.

— Care e cauza întîrzierii ?

— Cerber a fugărit o potîrniche. Ticălosul !

— O clipă. Nu întrerupeți. Aici Apolo. Șefule spune ceva potrivit cu această ocazie.

— Ce ? Ei bine... Ascultați cu toții. Am muncit... ăă... bine. În numele conducerii expediției mulțumesc și felicit întreaga echipă...

— Atenție ! Atenție ! Prometeu a fost reținut la cosmodrom în timp ce încerca să distrugă racheta.

— A înnebunit. Asclepios, certifică imediat.

— Asclepios raportează. Encefalograma este normală. Devierea de la normal neglijabilă. Nu e bolnav.

— Dați-mi-l la aparat. Prometeu, te ascult. Terminat.

— Șefule, aș vrea să rămîn pe Pămînt și să ajut oamenii. Să-i fac fericiți.

— Ești nebun. Nu sînt suficient de maturi, chiar dacă odată și odată vor deveni. Eu unul am încredere în ei, pe cînd tu, după cîte văd, n-ai.

— Șefule, vreau să rămîn pe Pămînt. Vreau să le ofer oamenilor cunoștințele mele, focul meu.

— În caz că te interesează, află că ne-au cerut de toate numai cunoștințe nu.

— Și dacă ți le-ar fi cerut le-ai fi oferit ?

— Bine, bine, vom discuta pe drum. Urcă în rachetă. Ești destituit.

— Dacă mă bați și de data asta îți mai scot două circuite !...

— Am spus că vreau să rămîn.

— Te vor ucide și ne vor considera pe noi vinovați.

— Sînt pregătit pentru orice.

— Nu te mai recunosc, băiete. Ți-ai uitat planeta natală ? Iată că deja ne-ai întîrziat. Ce ți-au dat ? Ce ți-au făcut ?

— Dar ție ce ți-au făcut ? Cum ai putut să le ascunzi faptul că nu sîntem nemuritori ? De ce le-ai permis să ne proslăvească ca pe niște zei ?

— Ascultă, toate astea au fost făcute pentru a asigura securitatea personalului și în orice caz în stadiul actual de dezvoltare sînt incapabili să înțeleagă cine sîntem.

— Nu v-a înțeles pe voi și v-a făcut zei. Eu i-am înțeles și am devenit om.

— Ce ? Tu ? Om ? Legați-l și aruncați-l în rachetă. Va fi judecat.

— Vorbește Temis. Vă informez : dacă este om, legile noastre nu i se aplică. Și nu avem dreptul să-l luăm cu noi.

— Înțeleg Temis. Legea e lege. Dezlegați-l. În cazul ăsta cel puțin va fi cineva care să ne facă cu mîna.

— Vorbește Temis. Vă informez : prezența locuitorilor lîngă o rachetă care decolează este descurajată pe planetele a căror civilizație este subdezvoltată, de vreme ce nu știm cum vor reacționa.

— Corect. Trimiteți-l atunci undeva. Să spunem, munții Caucaz.

— Șefule, aici este Marte. Pot să-i dau un pistol ?

— Vorbește Temis. Vă informez : este interzisă înmînarea de arme unor ființe aparținînd civilizațiilor imature pentru că nu se știe pe ce mîini pot cădea și în ce scopuri pot fi utilizate.

— Dar, Șefule, este unul de-ai noștri !

— Din nefericire, este deja unul de-al lor. N-ai auzit ce-a spus Temis ? La revedere Prometeu. Sper că...

— Atențiune ! Vorbește Mercur. Potrivit programului procedez acum la lichidarea tuturor mijloacelor de comunicație. Toate stațiile radio de pe Pămînt vor dispare.

— Vorbește Șeful. Corecție. Numai temporar. Mii de tunete, Prometeu s-a apucat deja de treabă.

În românește de
Mihai Bădescu

Din volumul „Fantastika"

MB 250 S

SFINX

apartamentul de la etajul 3

— Fir-ar să fie ! strigă Patricia Garnet.

Încruntîndu-se din ce în ce mai tare, începu să scotocească disperată în flecuştețul de mătase pe care-l numea ea geanta de seară. Doi tineri şi o altă fată îi urmăreau cu îngrijorare mişcările. Stăteau cu toții în fața uşii închise a apartamentului ei.

— Degeaba, că nu-i aici, zise Pat şi tot ea întrebă : Şi acum ce ne facem ?

— Ce e viața noastră, dacă n-ai o cheie ? murmură Jimmy Faulkener.

Era un tînăr scund, cu umerii lați şi cu ochi albaştri blînzi.

Pat se răsuci furioasă către el :

— Termină cu glumele, Jimmy. Chestia e gravă.

— Mai caută o dată, Pat, îi zise Donovan Bailey. Trebuie să fie pe acolo pe undeva.

Avea o voce domoală şi agreabilă, care se asorta cu silueta lui firavă şi întunecată.

— Dacă ai luat-o cu tine, comentă cealaltă fată, Mildred Hope.

— Bineînțeles că am luat-o cu mine ! zise Pat. Sînt convinsă că i-am dat-o unuia din băieți. Se întoarse acuzatoare asupra unuia din ei. I-am spus lui Donovan să mi-o ia el.

Dar nu-i fu chiar aşa de uşor să găsească un țap ispăşitor.

Donovan negă cu fermitate, iar Jimmy îl susținu :

— Te-am văzut chiar eu cînd ai pus-o în poşetă.

— Ei bine, atunci înseamnă că unul din voi a scăpat-o pe jos cînd mi-a luat poşeta. Am mai scăpat-o şi eu de vreo două ori, mi s-a întîmplat şi mie de vreo două ori s-o scap.

— De vreo două ori ! comentă ironic Donovan. Ai scăpat-o de cel puțin douăzeci de ori, în afară de faptul că ai uitat-o în casă ori de cîte ori ți-ai putut permite acest lux.

— Eu zău că nu înțeleg cum de nu scapă totul din poşeta aia tot timpul, zise Jimmy.

— Chestia este... cum intrăm ? întrebă Mildred.

Era o fată înțeleaptă, care nu se lăsa abătută de la subiect sau de la scopul propus. Dar nu era nici pe departe atît de atrăgătoare ca impulsiva şi răsfățata Patricia.

Toți patru se uitau în prostie la uşa încuiată.

— Dar portarul blocului n-ar putea să ne ajute ? sugeră Jimmy. N-are vreun şperaclu sau ceva în genul ăsta ?

Pat clătină din cap : Nu erau decît două chei. Una era înăuntru în apartament, atîrnată în bucătărie, iar cealaltă era — sau ar fi trebuit să fie — în poşeta criticată de ei.

— Măcar de-ar fi fost apartamentul la parter, se văicări Pat. Am fi putut sparge o fereastră sau ceva. Donovan, tu n-ai vrea să te faci spărgător, cățărîndu-te ca o pisică ?

Donovan refuză ferm dar politicos propunerea de a se face motan-spărgător.

— Un apartament la etajul IV nu e o chestie chiar așa ușoară, zise Jimmy.

— Dar scara de incendiu ? sugeră Donovan.

— N-avem.

— Dar ar trebui să fie, zise Jimmy. O clădire cu cinci etaje ar trebui să aibă o ieșire de incendiu.

— Așa mă gîndesc și eu, zise Pat. Dar ceea ce ar trebui să fie, nu ne ajută prea mult. Cum naiba intru eu în casă ?

— Dar n-aveți nici măcar o drăcie dintr-aia, cum îi zice ? întrebă Donovan. O chestie dintr-aia, cu care trimit furnizorii sus alimentele și legumele ?

— A, lift de serviciu ? înțelese Pat. Ba da, avem dar e doar o socoteală așa mică, un fel de coșuleț de sîrmă. Ah ! stați, am o idee ! Ce-ar fi să folosim liftul pentru cărbuni ?

— Ei da, asta sună cît de cît a ceva, zise Donovan.

Mildred era însă mai puțin optimistă.

— Trebuie să fie zăvorît. Adică vreau să zic pe dinăuntru, la Pat în bucătărie.

Dar ideea nu fu respinsă pe loc de ceilalți :

— Nu-ți fă asemenea gînduri, zise Donovan.

— În orice caz, nu în bucătăria lui Pat, zise Jimmy. Pat nu e genul de om care să încuie și să zăvorască lucrurile.

— Nu cred să fie zăvorîtă, zise Pat. Azi-dimineață am scos gunoiul și sînt aproape convinsă că n-am tras zăvorul atunci, și m-aș mira s-o fi făcut după aceea, fiindcă n-am mai trecut pe acolo.

— Ei, zise Donovan, trebușoara asta ne-ar putea fi utilă astă-seară, dar pe de altă parte, tînăra mea prietenă, îngăduie-mi să-ți atrag atenția că neglijențele astea te lasă în voia hoților noapte de noapte — și nu numai a motanilor spărgători.

Pat nu-i luă în seamă observațiile critice.

— Haideți, strigă ea, și începu să coboare în fugă cele patru etaje. Ceilalți o urmară. Pat îi conduse printr-un fel de coridor întunecos, după cît se părea plin ochi de cărucioare de copii, și apoi deschise o altă ușă și intră în puțul luminatorului, călăuzindu-i astfel către liftul pe care-l căutau. În momentul acela se afla pe el o ladă de gunoi. Donovan o dădu la o parte și păși ușurel pe platformă în locul lăzii. Strîmbă din nas :

— Miroase cam urît. Dar ce importanță are ? adăugă tot el. Plec singur în misiunea asta sau mă însoțește cineva ?

— Vin eu cu tine, zise Jimmy. Păși alături de Donovan, dar întrebă cu oarecare șovăială :

— Oare o să mă țină liftul ăsta ?

— Nu se poate să cîntărești mai mult decît o tonă de cărbune, zise Pat, care nu fusese niciodată prea tare în materie de măsuri și greutăți.

— Și, oricum, o să ne dăm curînd seama de asta, zise Donovan vesel, începînd să tragă de funie.

Cu un scîrțîit al scripeților, se făcură nevăzuți în întuneric.

— Doamne, ce zgomot înfiorător face porcăria asta, remarcă Jimmy în timp ce urcau pe întuneric. Ce-o să creadă oamenii din celelalte apartamente ?

— O să zică probabil că-s fantome sau spărgători, zise Donovan. Văd că nu e deloc ușor să tragi de funia asta. Se vede că portarul blocului ăstuia muncește mult mai din greu decît bănuiam eu. Hei, ia ascultă, Jimmy, băiete ; tu numeri etajele ?

— Dumnezeule mare ! Nu. Am uitat complet.

— Ei bine, le-am numărat eu, ceea ce oricum e ceva. Acuma am trecut de etajul III. Următorul e al nostru.

— Iar acum, bănuiesc, mormăi morocănos Jimmy, o să constatăm că Pat a zăvorît totuși ușa.

Dar temerile acestea se dovediră neîntemeiate. Ușa de lemn se dădu la o parte numai cît o atinseră cu degetele, și Donovan și cu Jimmy pășiră în bezna de cerneală a bucătăriei lui Pat.

— Ar fi trebuit să avem și noi o lanternă pentru munca asta dementă de noapte, explică Donovan. Dacă o cunosc destul de bine pe Pat a noastră, totul trebuie să fie pe jos, așa că o să sparg tot felul de veselă pînă să pot ajunge la întrerupător. Stai, Jimmy, nu te mai mișca și tu, pînă cînd nu aprind lumina.

Păși foarte prudent pe dușumea, scoțînd doar o înjurătură cînd primi pe neașteptate în coaste lovitura colțului mesei. Ajunse la întrerupător și peste o clipă pluti prin întuneric o nouă înjurătură.

— Ce naiba s-a mai întîmplat ? întrebă Jimmy.

— Nu se aprinde lumina. S-o fi ars becul, te pomeni. Stai o clipă. Mă duc să aprind lumina în camera de zi.

Ușa camerei de zi era prima de pe coridor. Jimmy îl auzi pe Donovan ieșind pe ușă, apoi îi ajunse la urechi un nou val de înjurături înfundate. Începu și el să se strecoare cu multă grijă prin bucătărie.

— Care-i chestia ?

— Nu prea știu. Probabil că noaptea camerele sînt vrăjite. Totul pare să fie în altă parte decît ar trebui. Scaune și mese tocmai unde te aștepți mai puțin. Fir-ar să fie ! Poftim, altul ! Dar tocmai în clipa aceea, din fericire, Jimmy izbuti să atingă întrerupătorul și apăsă pe el. Peste cîteva secunde, cei doi tineri se uitau unul la altul, înghețați de groază.

Nu era camera de zi a lui Pat. Greșiseră apartamentul.

În primul rînd că încăperea era de zece ori mai aglomerată decît a lui Pat, ceea ce explica uluiala patetică a lui Donovan care se tot ciocnise cînd în dreapta, cînd în stînga de scaune și

mese. În mijlocul camerei era o masă mare rotundă, acoperită cu postav, iar la fereastră era o glastră cu asparagus ; de fapt, era genul de cameră al unei persoane căreia nu era ușor să-i dai explicații, de asta tinerii erau convinși. Înghețați de groază își aruncară privirile asupra mesei, pe care zăcea un morman de scrisori.

— „Doamna Ernestine Grant", gifii Donovan, citind adresa de pe o scrisoare pe care o ridicase la întîmplare. Ajută-ne, Doamne ! Crezi că ne-o fi auzit ?

— E o minune dacă nu te-a auzit pe tine țipînd !, zise Jimmy. Pe de o parte limbajul pe care l-ai folosit, pe de alta contactele pe care le-ai avut cu mobila. Pentru numele lui Dumnezeu, hai să ieșim cît mai repede de aici.

Stinseră în grabă lumina și se retraseră în vîrful picioarelor către liftul de cărbuni. Jimmy respiră ușurat cînd se afundară în adîncurile lui întunecate, fără vreun alt incident.

— Îmi plac femeile care au somnul bun și adînc, zise el aprobator. Doamna Ernestine Grant are fără îndoială anumite calități.

— Acum înțeleg, zise Donovan ; adică vreau să spun de ce ne-am înșelat în privința etajului. În puțul ăla noi am pornit de la subsol. Trase din nou de funie și liftul țîșni în sus. De data asta nu mai putem greși.

— Mă rog la Dumnezeu să nu greșim și a doua oară, zise Jimmy, pășind afară într-un nou abis de culoarea cernelii. Nervii mei nu mai suportă multe șocuri în genul ăsta.

Dar nervii lor nu mai fură supuși la nici un fel de încercare. De cum aprinseră lumina, dădură cu ochii de bucătăria lui Pat și peste un minut deschideau ușa din față și le primeau înăuntru pe cele două fete care așteptau afară.

— Doamne, dar mult v-a mai trebuit, — bodogăni Pat. Mildred și cu mine v-am așteptat un veac afară.

— Am avut o aventură, zise Donovan. Puteam foarte ușor să fim luați cu duba la poliție, ca răufăcători primejdioși !

Pat trecuse între timp în camera de zi, unde aprinsese lumina și-și lăsă pe canapea pelerina. Ascultă cu mult interes relatarea lui Donovan despre aventurile lui.

— Mă bucur că nu te-a prins, comentă Pat. Sînt convinsă că trebuie să fie o zgripțuroaică bătrînă. Azi-dimineață am primit un bilețel de la ea — voia să mă vadă cîndva... Avea să-și exprime nu știu ce nemulțumire... probabil în legătură cu pianul meu. Oamenii cărora nu le place să audă pianul în cap, n-ar trebui să vină să stea în blocuri. Ei, Donovan, dar văd că te-ai rănit la mînă. E plină de sînge. Du-te și spală-te la robinet.

Donovan își privi uluit mîna. Ieși ascultător din cameră și imediat îl strigă pe Jimmy.

— Ei, se sperie celălalt. Ce s-a întîmplat ? Nu cumva ești grav rănit ?

— Nu sînt cîtuși de puțin rănit.

În glasul lui Donovan era ceva atît de ciudat încît Jimmy se holbă la el. Donovan îi întinse mîna spălată și Jimmy văzu că n-are pe ea nici un fel de rană sau zgîrietură.

— Ciudat, foarte ciudat ! zise el încruntîndu-se. Și totuși era plină de sînge. De unde o fi venit ? Și apoi deodată își dădu seama că prietenul său mai ager la minte a înțeles deja. Dumnezeule ! zise el. Trebuie să fie din apartamentul ăla. Făcu o pauză, trecînd mintal în revistă toate posibilitățile pe care le implicau cuvintele lui. Ești sigur că era... ăăă... sînge ? Nu era cumva vopsea ?

Donovan clătina din cap :

— Era sînge, precis, confirmă el și-l apucară fiorii.

Băieții se uitau unul la altul. Era limpede că în mintea fiecăruia dintre ei stăruia același gînd. Jimmy îi dădu glas primul :

— Ia ascultă, începu el cam stînjenit, Crezi că ar trebui să... cum să zic ?... să coborîm iar, și să... ăăă... aruncăm o privire p-acolo ? Să vedem dacă sînt toate în regulă, înțelegi ?

— Dar ce facem cu fetele ?

— Nu le zicem nimic. Pat o să-și pună șorțul și o să ne facă o omletă. Pînă să apuce ele să se întrebe unde sîntem, ne-am și întors.

— A, bine, vino atunci, zise Donovan. Bănuiesc că trebuie să ducem lucrurile pînă la capăt. Sper din tot sufletul să nu fie nimic cu adevărat grav.

Dar tonul lui era lipsit total de convingere. Pășiră înapoi în lift și coborîră un etaj. De data asta își croiră drum mai ușor prin bucătărie și aprinseră iar lumina din camera de zi.

— Cred că aici, în odaia asta m-am... m-am umplut de... chestia aia, zise Donovan. În bucătărie n-am atins nimic.

Se uită în jurul lui. La fel și Jimmy. Amîndoi se încruntară. Totul părea să fie curat și banal, și foarte, foarte departe de orice lucru care ar fi putut sugera violența sau sîngele închegat.

Deodată Jimmy tresări cumplit și-și apucă de braț prietenul :

— Uite !

Donovan îi urmări degetul și scoase la rîndul lui o exclamație. Dindărătul perdelelor grele de rips se ivea un picior — un picior de femeie într-un pantof de lac decupat.

Jimmy se duse la perdele și le trase brusc de o parte. În nișa ferestrei zăcea prăbușit trupul unei femei, lîngă care era o baltă întunecată de lichid vîscos. Era moartă, în privința asta nu încăpea nici o îndoială. Jimmy dădu s-o ridice, cînd Donovan îl opri :

— Nu-i bine să faci chestii dintr-astea. Nu trebuie atinsă pînă nu vine poliția.

— Poliția. A da, bineînțeles ! Phii, Donovan, ce chestie fioroasă. Cine crezi că ar putea să fie ? Doamna Ernestine Grant ?

— Așa s-ar zice. În orice caz, dacă mai e cineva prin apartament, văd că păstrează o tăcere agreabilă.

— Și-acum ce ne facem ? întrebă Jimmy.

Alergăm pe stradă să căutăm un poliţist, sau telefonăm din apartamentul lui Pat?

— Cred că ar fi mai bine să dăm telefon. Haide, acum putem ieşi şi pe uşa din faţă. Doar n-o să ne pierdem toată noaptea hîţiindu-ne în sus şi în jos în drăcia aia împuţită.

Jimmy fu de acord. Tocmai cînd ieşeau pe uşă, avu o şovăială:

— Ia ascultă: nu crezi că ar fi mai bine ca unul din noi să rămînă aici... doar aşa ca să păzească lucrurile... pînă cînd vine poliţia?

— Da, cred că ai dreptate. Dacă stai tu aici, mă duc eu sus şi telefonez.

Alergă pe scări în sus şi sună la apartamentul lui Pat. Aceasta îi deschise — şi arăta foarte drăgălaşă, cu faţa îmbujorată şi cu şorţuleţul de gospodină. Făcu ochii mari de uimire:

— Tu? Dar cum...? Donovan, ce s-a întîmplat? E ceva în neregulă?

Donovan îi cuprinse amîndouă mîinile într-ale lui:

— Totul e în regulă, Pat... numai atît că în apartamentul de la trei am făcut o descoperire neplăcută. O femeie... moartă.

— Vai de mine! I se tăie respiraţia; Groaznic, tu! Apoplexie, sau ceva?

— Nu. S-ar zice... mă rog... aşa face impresia că ar fi omorît-o cineva.

— Vai, Donovan!

— Da, ştiu. Chestie împuţită de tot.

Îi ţinea încă mîinile într-ale lui. Ea şi le lăsase acolo — ba chiar se lipise de el. Ce dulce era Pat — şi ce tare o iubea! Oare ţinea cît de cît la el? Uneori i se părea că da. Alteori însă se temea că Jimmy Faulkener... Amintirea lui Jimmy care aştepta răbdător în apartamentul de dedesubt îl făcuse să tresară vinovat:

— Pat, draga mea, trebuie să telefonăm la poliţie.

— Monsieur are dreptate, se auzi un glas îndărătul lui. Iar între timp, cît aşteptăm sosirea poliţiei, poate vă pot fi oarecum de ajutor.

Vorbiseră pînă acum în uşa apartamentului şi acum se holbară înspre palier. Pe scări, puţin deasupra lor sătea cineva. Silueta coborî şi o putură desluşi.

Se holbau amîndoi la un omuleţ cu o mustaţă mai mult decît bătăioasă şi o ţeastă ca un ou. Purta un halat de casă în culori strălucitoare şi papuci brodaţi. Îi făcu o reverenţă politicoasă Patriciei.

— Mademoiselle! Sînt, după cum probabil ştiţi, chiriaşul din apartamentul de deasupra dumneavoastră. Îmi place să stau la înălţime... ştiţi... aerul... priveliştea asupra Londrei. Am închiriat apartamentul sub numele de O'Connor. Dar nu sînt irlandez. Am alt nume. De aceea îmi îngădui să mă pun la dispoziţia dumneavoastră. Daţi-mi voie:

Şi cu un gest spectaculos scoase o carte de vizită şi i-o înmînă lui Pat.

— Domnul Hercule Poirot, citi ea. Oh! i se tăie respiraţia. Marele Hercule Poirot? Celebrul detectiv? Şi chiar doriţi să ne ajutaţi?

— Aceasta îmi este intenţia, mademoiselle. Cît p-aci era să-mi ofer serviciile mai devreme în cursul serii.

Pat îl privi nedumerită.

— V-am auzit discutînd cum să ajungeţi să intraţi în apartament. Eu unul mă pricep foarte bine să descui lacăte şi broaşte. Fără doar şi poate v-aş fi putut deschide eu uşa, dar n-am îndrăznit să vă propun. Aţi fi avut grave suspiciuni în privinţa mea.

Pat rîse.

— Şi-acum, monsieur, îi spuse Poirot lui Donovan, vă rog frumos să intraţi şi să telefonaţi la poliţie. Eu am să cobor în apartamentul de dedesubt.

Pat cobrî scările cu el. Îi găsiră pe Jimmy de pază şi Pat îi explică prezenţa lui Poirot. Jimmy la rîndul lui îi povesti lui Poirot aventurile pe care le avusese el şi cu Donovan. Detectivul îl ascultă cu atenţie:

— Uşa de la lift nu era zăvorită, spuneţi? Aţi ieşit din lift în bucătărie, dar lumina n-a vrut să se aprindă?

În timp ce vorbea, Poirot se îndreptă către bucătărie şi apăsă pe butonul de lumină.

— Tiens! Voila ce qui est curieux! exclamă el cînd se aprinse becul. Acum funcţionează perfect. Mă mir cum...

Ridică un deget ca să se asigure de tăcerea tuturor şi trase cu urechea. Un zgomot slab întrerupse liniştea — un sforăit, fără doar şi poate.

— A! zise Poirot. La chambre de domestique.

Străbătu bucătăria în vîrful piicoarelor, şi trecu printr-o cămăruţă din care se vedea o uşă. O deschise şi aprinse lumina. Camera era genul de cuşcă de cîini pe care o proiectează constructorii de apartamente mobilate pentru a găzdui o fiinţă omenească. Aproape tot spaţiul era ocupat de o dormeză. Pe a se afla o tînără cu obrajii trandafirii, culcată pe spate, cu gura larg deschisă şi sforăind placid.

Poirot stinse lumina şi bătu în retragere.

— N-o să se trezească, zise el. O s-o lăsăm să doarmă pînă vine poliţia.

Reveni în camera de zi. Între timp se întorsese şi Donovan.

— Poliţia zice că o să sosească imediat, zise

— Bună dimineaţa! Aţi dormit bine în noaptea asta?

el într-un suflet. N-avem voie să ne atingem de nimic.

Poirot încuviinţă din cap.

— N-o să ne atingem de nimic. O să ne uităm. Doar atît.

Se mişcă prin cameră. Mildred coborîse împreună cu Donovan şi toţi patru tinerii rămăseseră în uşă şi-l priveau cu mult interes, cu răsuflarea tăiată de emoţie.

— Ceea ce nu pot înţelege eu, domnule, e următorul lucru, zise Donovan. Eu nu m-am apropiat de fereastră... atunci cum de a ajuns sîngele ăla pe mîna mea.

— Tînărul meu amic, dar răspunsul e mai mult decît evident. Ce culoare are faţa de masă ? E roşie, nu ? Şi fără doar şi poate, ai pus mîna pe masă.

— Da, asta e adevărat. Şi atunci... dar se opri.

Poirot încuviinţă din cap ; se aplecase asupra mesei. Arătă cu degetul o pată de un roşu mai întunecat.

— Aici a fost comisă crima, spuse el solemn. Cadavrul a fost îndepărtat ulterior.

Apoi se îndreptă din şale şi întoarse încet, încet privirile prin toată odaia. Nu se mişcă, nu puse mîna pe nimic, şi totuşi cei patru privitori simţeau că fiecare obiect din încăperea aceea cu aer stătut îşi trădează secretele ochilor lui pătrunzători.

Hercule Poirot dădu iar din cap, de data asta cu aerul că ar fi satisfăcut. Îi scăpă un uşor oftat :

— Aha, zise el, văd.

— Ce vedeţi ? întreabă curios Donovan.

— Văd, zise Poirot, ceea ce fără doar şi poate ai simţit dumneata — că încăperea e înţesată de mobilă.

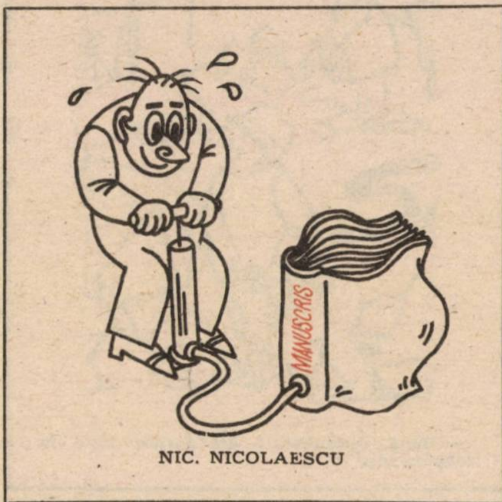
Donovan zîmbi trist :

— Da, e adevărat că m-am cam izbit de una şi de alta, mărturisi el. Fireşte că toate lucrurile erau în alt loc decît în camera lui Pat, aşa că nu mă descurcam.

— Nu chiar toate, zise Poirot.

Donovan îl privi întrebător. Poirot avu aerul că-şi cere scuze :

— Vreau să spun că anumite lucruri sînt întotdeauna fixe. Într-un bloc cu mai multe apartamente, uşa, fereastra, căminul sînt în acelaşi loc în camerele aflate una sub alta.

NIC. NICOLAESCU

— Dar ce rost are să despicăm aşa firul în 14 ? se amestecă Mildred, aruncîndu-i lui Poirot o privire cam dezaprobatoare.

— Omul trebuie să vorbească întotdeauna cu o precizie absolută. Asta este... cum spuneţi dumneavoastră pe englezeşte ?... e damblaua mea.

e auziră paşi pe scări şi intrară trei bărbaţi. Erau un ofiţer de poliţie, un agent şi medicul legist. Ofiţerul îl recunoscu pe Poirot şi-l salută cît se poate de reverenţios. Apoi se întoarse către ceilalţi.

— O să am nevoie de declaraţii de la toată lumea, începu el, dar în primul rînd...

Poirot îl întrerupse :

— O mică sugestie, dacă nu vă supăraţi. O să ne ducem înapoi în apartamentul de sus şi mademoiselle aici de faţă o să facă ceea ce plănuise — o să ne gătească o omletă. Eu unul sînt mort după omletă. Apoi, monsieur l'inspecteur, după ce terminaţi aici, urcaţi pînă la noi şi puneţi-ne pe îndelete toate întrebările pe care le doriţi.

Aranjară deci astfel lucrurile şi Poirot urcă împreună cu ceilalţi.

— Vai, domnule Poirot, zise Pat, tare sînteţi scump. O să vă fac o omletă grozavă. De fapt mă pricep straşnic la omletă.

— Foarte bine. Odată, mademoiselle, eram îndrăgostit de o tînără englezoaică foarte frumoasă, vă semăna grozav — dar vai ! — nu ştia să gătească. Aşa că poate e mai bine că s-a întîmplat aşa.

Glasul lui avea o undă de tristeţe, şi Jimmy Faulkener îl privi cu multă curiozitate.

Dar de îndată ce ajunseră în apartamentul lui Pat, Poirot se dădu peste cap să-i amuze şi să-i delecteze pe toţi. Curînd tragedia înfiorătoare de la etajul de dedesubt fusese dată uitării.

Omleta fusese consumată şi lăudată cum se cuvine, pînă cînd se auziră paşii inspectorului Rice. Intră însoţit de medicul legist, dar pe agent îl lăsase jos.

— Ei bine, monsieur Poirot, începu el, toate par să fie clare şi fără ascunzişuri — cam departe de specialitatea dumneavoastră, cu toate că s-ar putea să nu ne vină uşor să-l prindem pe făptaş. Aş vrea doar să aud cum aţi ajuns să descoperiţi cadavrul.

Vorbind cînd unul cînd altul, Donovan şi cu Jimmy reconstituiră întîmplările serii. Inspectorul se întoarse către Pat, cu un aer de reproş :

— N-ar trebui să lăsaţi descuiată uşa de la lift, domnişoară. Zău că nu e bine.

— Nu mai fac, zise Pat, cuprinsă de fiori. S-ar putea să intre cineva şi să mă omoare cum a omorît-o pe biata femeia aia din apartamentul de jos.

— A, dar nu pe-acolo au intrat, totuşi, zise inspectorul.

— Sînteţi amabil să ne relataţi ce-aţi descoperit ? întreabă Poirot.

— Nu ştiu dacă ar trebui s-o fac, dar pentru că sînteţi şi dumneavoastră de faţă, domnule Poirot...

— Precisément, zise Poirot. Şi tinerii aceştia... o să manifeste discreţie.

— Oricum, ziarele o să facă foarte curînd vîlvă în jurul acestui caz, zise ofiţerul de poliţie. De fapt toată chestiunea nu e învăluită în nici un secret. Mă rog, moarta e într-adevăr doamna Grant. Am chemat portarul imobilului s-o identifice. O femeie de vreo 35 de ani.

Era așezată la masă și a fost împușcată cu un pistol automat, de calibru mic, probabil de o persoană care ședea de partea cealaltă a mesei. A căzut cu capul înainte și așa s-a produs pata de sînge de pe masă.

— Bine, dar n-ar fi trebuit să audă cineva împușcătura, întreabă Mildred ?

— Pistolul avea surdină. Nu, putea să nu se audă nimic. Apropo de asta, ați auzit țipătul înfiorător pe care l-a scos servitoarea cînd i-am spus că a murit stăpîna ei ? Nu l-ați auzit. Ei bine, asta tocmai ne demonstrează cît de puțin probabil era ca cineva să audă împușcătura.

— Servitoarea nu a avut nici o declarație de făcut ? întreabă Poirot.

— A fost seara ei liberă. Are și ea cheie. S-a întors acasă pe la 10. Era liniște peste tot. A crezut că stăpîna ei s-a culcat.

— Vasăzică n-a intrat în camera de zi.

— Ba da, a dus acolo scrisorile sosite cu poșta de seară, dar n-a observat nimic neobișnuit — cum n-au observat nici domnii Faulkener și Bailey. Vedeți dumneavoastră, ucigașul ascunsese destul de bine cadavrul îndărătul perdelelor.

— Dar a fost un gest destul de ciudat, nu ți se pare ?

Glasul lui Poirot rosti foarte blînd aceste vorbe și totuși ascundea în acest ton ceva care-l făcu pe inspectorul de poliție să ridice repede ochii.

— Nu voia să fie descoperită crima lui înainte de a avea timpul să dispară.

— Poate... poate..., Dar vă rog continuați ceea ce ne spuneați.

— Fata plecase la cinci. Domnul doctor, aci de față, spune că moartea a survenit... aproximativ... acum vreo 4 sau 5 ore. Așa este, nu ?

Doctorul, care nu era vorbăreț din fire, se mulțumi să dea afirmativ din cap.

— Acum e douăsprezece fără un sfert. De fapt, momentul efectiv al crimei poate fi precizat mult mai bine.

Scoase din buzunar o hîrtie mototolită. Iată ce am găsit în buzunarul de la rochia defunctei. Nu trebuie să vă temeți s-o atingeți, nu are amprente digitale.

Poirot netezi hîrtia. Cîteva cuvinte erau scrise de-a curmezișul, cu litere de tipar de dimensiuni mici :

VIN SĂ TE VĂD ASTĂ SEARĂ LA ȘAPTE ȘI JUMĂTATE — J. F.

— Cam compromițător document ca să-l lași în urma ta, comentă Poirot înapoindu-l polițistului.

— Mde, n-avea de unde să știe că e în buzunarul doamnei, zise inspectorul. Probabil socotise că ea l-a distrus. Avem dovezi că în rest era un om destul de grijuliu. Pistolul cu care a împușcat-o l-am găsit sub cadavru — și nici pe el nu sînt amprente. Au fost șterse cu multă grijă, cu o batistă de mătase.

— De unde știți că era de mătase ? întrebă Poirot.

— Pentru că am găsit-o ! trimfă inspectorul. Probabil că a pierdut-o în ultima clipă, în timp ce trăgea perdelele.

Și polițistul le arătă o batistă mare de mătase albă — o batistă de calitate foarte bună. Nici nu mai era nevoie de degetul inspectorului ca să-i atragă atenția lui Poirot asupra monogramei din centru. Era vizibilă și ușor de citit. Poirot citi numele de pe ea :

— John Frazer.

— Asta este, zise inspectorul. John Frazer, adică J.F. care a semnat biletul. Cunoaștem numele omului pe care trebuie să-l căutăm și fără doar și poate de îndată ce mai aflăm cîte ceva despre moartă și despre persoanele cu care era în relații, o să descoperim și ce e cu el.

— M-aș mira, zise Poirot. Nu, mon cher, nu știu de ce dar parcă nu prea cred c-o să fie ușor de găsit acest John Frazer. E un om ciudat — pe de o parte atent și grijuliu, din moment ce-și înseamnă numele pe batiste și șterge pistolul cu care a comis crima — dar pe de altă parte neglijent din moment ce pierde batista și nici nu caută scrisoarea care l-ar fi putut incrimina.

— A fost prea tulburat, ăsta trebuie să fie adevărul, îl contrazise inspectorul.

— E posibil, zise Poirot. Da, e foarte posibil. Dar n-a fost văzut intrînd în imobil ?

— La ora aceea intră și ies tot felul de oameni. Astea-s blocuri mari. Bănuiesc că nici unul din dumneavoastră (se adresă colectiv celor patru) nu a văzut pe nimeni ieșind din apartament ?

Pat clătină din cap :

— Noi am plecat mai devreme... Pe la șapte.

— Înțeleg.

Inspectorul se ridică și Poirot îl conduse pînă la ușă.

— V-aș cere o mică favoare : îmi dați voie să examinez și eu apartamentul de jos ?

— Vai, cu plăcere, domnule Poirot. Știu prea bine ce părere grozavă au despre dumneavoastră șefii mei. Vă las o cheie. Am două. Apartamentul e gol. Servitoarea a șters-o la niște rude, era prea speriată ca să rămînă singură aici.

— Vă mulțumesc, zise Poirot, și se întoarse gînditor în apartamentul lui Pat.

— Nu sînteți satisfăcut, domnule Poirot ? întrebă Jimmy.

— Nu, zise Poirot, nu sînt satisfăcut.

Donovan îl privi curios :

— Ce mai e și asta ? Ce vă neliniștește ?

Poirot nu răspunse. Păstră tăcerea cîteva mi-

nute, încruntîndu-se ca și cum ar fi fost dus pe ginduri, apoi deodată dădu nervos din umeri :

— Mademoiselle, o să vă urez noapte bună. Probabil sînteți foarte obosită. Ați avut mult de gătit, nu ?

Pat rîse :

— Numai omleta. Pentru cină n-am gătit nimic. Au venit Donovan și Jimmy să ne ia și ne-am dus la un mic local din Soho.

— Și apoi, fără îndoială ați mers la teatru ?

— Da. Piesa „Ochii negri ai Carolinei".

— Ah ! zise Poirot. Ar fi trebuit să fie ochii albaștri — ochii albaștri ai mademoisellei.

Făcu un gest sentimental și apoi îi ură din nou noapte bună Patriciei, precum și lui Mildred, care rămînea peste noapte acolo, la rugămintea specială a prietenei ei care recunoștea sincer c-o s-o apuce alte alea dacă rămîne singură tocmai în noaptea aceea.

Cei doi tineri îl însoțiră pe Poirot. De îndată ce se închise ușa în urma lor, și se pregăteau să-și ia rămas bun de la Poirot, pe palier, acesta îi opri.

— Tinerii mei amici, m-ați auzit cînd am spus că nu sînt satisfăcut ? Eh bien, e adevărat, — nu sînt. Merg acum să mai fac mici cercetări pe cont propriu. Sper că vreți să mă însoțiți, nu ?

Cei doi se grăbiră să-și manifeste bucuria față de această propunere. Poirot coborî primul și băgă în yală cheia pe care i-o dăduse ofițerul de poliție. Dar, de îndată ce se află înăuntru, nu intră în camera de zi, așa cum se așteptaseră ceilalți. Se duse direct la bucătărie. Într-o mică firidă care servea drept bucătărioară de serviciu, se afla o cutie mare de tablă. Poirot ridică imediat capacul și, încovoindu-se, începu să scormonească în interior cu energia unui șoricar feroce.

Atît Jimmy cît și Donovan îl priveau uluiți.

Deodată se ridică, cu un strigăt victorios : flutura în fața lor o sticluță astupată cu dop.

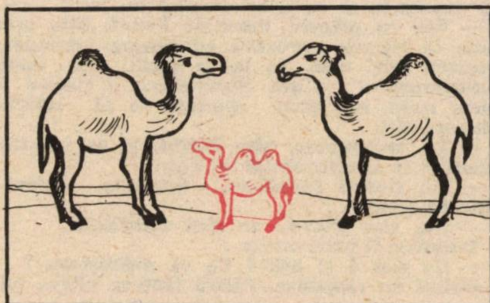
— Voilà ! strigă el. Găsesc ceea ce caut. O adulmecă delicat. Ah, vai ! Sînt enrhumé — am un guturai.

Donovan luă sticluța din mîna lui și o adulmecă la rîndul lui, dar nu izbuti să prindă mirosul. Îi scoase dopul și o ținu sub nas, înainte ca Poirot să-l poată avertiza.

Căzu ca un butuc. Poirot țîșni înainte și-l opri înainte de a atinge podeaua.

— Imbecil ! strigă el. Ce idee, să scoți dopul așa nebunește ! N-ai observat cu cîtă delicatețe manipulam eu obiectul ? Monsieur... Faulkener... dacă nu mă înșel ? Vrei să fii amabil să-mi aduci un pic de coniac ? Am observat o sticlă în camera de ședere.

Jimmy se repezi într-acolo, dar pînă să se întoarcă, Donovan era așezat în capul oaselor

și spunea să i-a trecut. Fu silit să asculte o scurtă predică pe care i-o ținu Poirot asupra necesității prudenței în mirosirea unor substanțe eventual toxice.

— Mă tem că am s-o cam întind spre casă, zise Donovan, ridicîndu-se cu greutate și clătinîndu-se pe picioare. Adică vreau să spun, dacă nu mai pot fi de folos pe aici. Văd că încă sînt groggy.

— Firește, zise Poirot. E cel mai bun lucru pe care-l poți face. Domnule Faulkener, te rog așteaptă-mă o clipă aici. Mă întorc imediat.

Îl însoți pe Donovan pînă la ușă și pe palier. Rămaseră acolo și stătură de vorbă cîteva minute. Cînd Poirot se întoarse într-un tîrziu în apartament, îl găsi pe Jimmy în picioare în camera de zi, privind nedumerit în jur.

— Ei, domnule Poirot, acum ce urmează ?

— Nu mai urmează nimic. Cazul e încheiat.

— Cum ?

— Știu totul... acum.

Jimmy se holbă la el :

— Sticluța aia pe care ați găsit-o ?

— Exact. Sticluța.

Jimmy clătină din cap :

— Să fiu al dracului dacă înțeleg ceva. Îmi dau seama că dintr-un motiv sau altul sînteți nemulțumit de dovezile materiale împotriva acestui John Frazer, cine naiba o mai fi și el.

— Cine naiba o mai fi ? repetă cu glas scăzut Poirot. Dacă o fi cît de cît cineva — pentru că, mde, am mari îndoieli.

— Nu vă înțeleg.

— E un nume — atîta tot ! Un nume însemnat cu grijă pe o batistă !

— Și scrisoarea ?

— N-ai văzut cum era scrisă ? cu litere de tipar. Ei, de ce ? Am să-ți spun eu. Scrisul de mînă poate fi recunoscut și chiar și autorul unei scrisori dactilografiate e mai ușor de descoperit decît ți-ai putea închipui ; dar dacă un oarecare John Frazer ar fi scris în adevăr scrisoarea, aceste două puncte nu l-ar fi atras deloc ! Nu, a fost scrisă intenționat și pusă în buzunarul moartei, anume ca s-o găsim noi. John Frazer nu există.

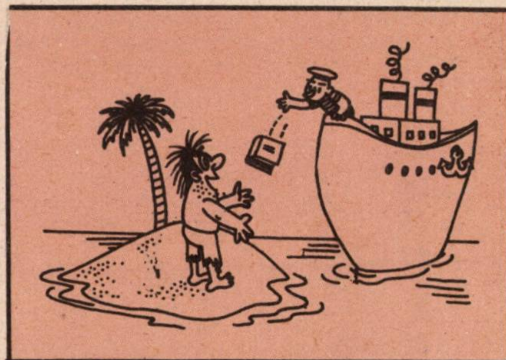
Jimmy continuă să-l privească întrebător.

— Și cu asta, vorbi mai departe Poirot, mă întorc la chestiunea care m-a izbit din capul locului. M-ai auzit spunînd că anumite lucruri dintr-o cameră se află întotdeauna în același loc în împrejurările date și am dat trei exemple : aș fi putut să menționez și un al patrulea, dragă amice : comutatorul.

Jimmy îl privea și acum tot fără să înțeleagă. Poirot continuă : Prietenul dumitale Donovan nu s-a apropiat de fereastră — și-a mînjit mîna de sînge, rezemîndu-se de masa asta ! Dar eu m-am întrebat imediat — de ce și-a pus mîna pe masă ? Ce căuta prin întuneric în camera asta ? Pentru că, te rog să nu uiți, amice, comutatorul se află întotdeauna în același loc, lîngă ușă. Atunci, de ce cînd a venit în camera asta, nu a căutat imediat butonul ca să poată aprinde lumina ? Asta ar fi fost lucrul firesc, normal. După spusele lui, a încercat să aprindă lumina în bucătărie și n-a izbutit, și totuși, cînd am apăsat eu pe buton, mergea perfect. Atunci înseamnă oare că n-a vrut să se aprindă lumina în momentul acela ? Dacă s-ar fi aprins lumina, v-ați fi dat amîndoi seama imediat că ați greșit apartamentul. Și atunci n-ar mai fi avut nici un motiv să vină în camera asta.

— Dar încotro vreți să bateți, domnule Poirot ? Nu vă înțeleg. Ce vreți să spuneți ?

— Uite ce vreau să spun.
Şi Poirot îi arăta o cheie yale.
— Cheia de la apartamentul ăsta?
— Nu, mon ami, cheia de la apartamentul de deasupra. Cheia mademoisellei Patricia, pe care domnul Donovan Bailey i-a sustras-o din poşetă, cîndva în cursul serii.
— Dar, de ce... de ce?
— Parbleu! ca să poată face ceea ce voia să facă — şi anume, să pătrundă în apartamentul ăsta, fără să dea absolut nimic de bănuit. S-a asigurat mai devreme, în cursul serii, că uşa de la lift a rămas nezăvorită.
— Dar unde aţi găsit cheia?
Poirot zîmbi cu gura pînă la urechi:
— Am găsit-o adineaori — acolo unde am căutat-o: în buzunarul domnului Donovan. Vezi dumneata, sticluţa aceea pe care m-am prefăcut că am găsit-o a fost o stratagemă. Domnul Donovan a căzut în cursă. A făcut ceea ce ştiam că va face — a destupat-o şi a mirosit-o. Şi în sticluţa aceea este clorură de etil, un anestezic puternic, cu efect imediat. Aveam nevoie de cîteva clipe în care să-şi piardă cunoştinţa, şi iată le-am obţinut. Am luat din buzunarul lui cele două lucruri despre care ştiam că sînt acolo. Cheia asta era unul din ele... iar celălalt... Făcu o pauză şi apoi reluă: În momentul acela am pus sub semnul întrebării motivul pe care l-a găsit inspectorul pentru ascunderea cadavrului în spatele perdelei. Ca să cîştige timp? Nu se poate, trebuie să fi fost şi altceva la mijloc. Şi atunci m-am gîndit că nu putea fi decît un singur lucru — poşta, amice. Poşta de seară care soseşte în jurul orei 9,30. Să zicem de pildă că ucigaşul nu găseşte un anumit lucru pe care se aşteaptă să-l găsească, dar că acest lucru ar putea fi adus mai tîrziu cu poşta. Atunci este limpede că trebuie să se întoarcă. Dar crima nu trebuie să fie descoperită de servitoare cînd se întoarce, pentru că atunci ar pune stăpînire poliţia pe apartament, şi deci el ascunde corpul îndărătul perdelei. Iar fata nu bănuieşte nimic şi pune scrisorile pe masă ca de obicei.
— Scrisorile?
— Da, scrisorile. Poirot scoase ceva din buzunar: acesta este al doilea obiect pe care l-am luat din buzunarul domnului Donovan cît timp era fără cunoştinţă. Arătă adresa — un plic pe care era dactilografiată adresa doamnei Ernestine Grant. Reluă: Dar, domnule Faulkener, am să te întreb mai întîi un lucru, înainte de a cerceta împreună conţinutul acestei scrisori. Eşti sau nu eşti îndrăgostit de mademoiselle Patricia?
— Sînt mort după Pat... dar n-am ştiut niciodată dacă am vreo şansă la ea.
— Ai crezut că ţine la domnul Donovan? Se prea poate să fi început să ţină la el — dar ăsta a fost doar un început, mon ami. Dumneata trebuie s-o faci să-l uite — să fii alături de ea în ceasurile grele.
— Ceasurile grele? întrebă brusc Jimmy.
— Da, da, chiar aşa. O să facem tot ce ne stă în putinţă ca numele ei să nu fie amestecat în povestea asta, dar n-o să izbutim întru totul. Vezi, ea a fost mobilul crimei. Rupse marginea plicului pe care-l avea în mînă. Dinăuntru căzu ceva. Scrisoarea care însoţea această anexă era scurtă şi venea din partea unui birou de avocaţi:
„Stimată doamnă,
Documentul pe care ni l-aţi trimis şi pe care vi-l înapoiem alăturat este perfect valabil şi amănuntul celebrării căsătoriei într-o ţară străină nu-l anulează în nici un fel.
Primiţi vă rog, etc."

Poirot desfăcu documentul în chestiune. Era un certificat de căsătorie între Donovan Bailey şi Ernestine Grant. Fusese eliberat cu opt ani în urmă.
— Dumnezeule, mare! strigă Jimmy. Pat zicea că a primit o scrisoare de la femeia asta în care-i spunea că vrea să-i vorbească, dar nici prin cap nu i-a trecut că e ceva important.
Poirot încuviinţă:
— Domnul Donovan ştia — şi în seara asta a venit să-şi vadă soţia înainte de a urca în apartamentul de deasupra — ce ironie a soartei, în treacăt fie spus, ca biata nenorocită să se instaleze tocmai în clădirea asta unde stătea rivala ei — şi a ucis-o cu sînge rece — după care a plecat să-şi continue distracţia. Probabil nevastă-sa i-a spus că a trimis avocaţilor ei certificatul de căsătorie şi aşteaptă verdictul lor. Fără îndoială că el unul se străduise s-o facă să creadă că nu e valabilă căsătoria.
— Şi totuşi, toată seara părea foarte bine dispus. Domnule Poirot, nu cumva l-aţi lăsat să fugă? întrebă Jimmy scuturat de un fior.
— N-are nici o scăpare, zise grav Poirot. Nu trebuie să vă temeţi.
— Eu la Pat mă gîndesc cel mai mult, zise Jimmy. Nu cumva credeţi... că chiar ţinea la el?
— Mon ami, ăsta e rolul care-ţi revine dumitale, îi spuse Poirot cu blîndeţe. Trebuie s-o faci să se întoarcă spre dumneata şi să uite. Sper că n-o să-ţi fie prea greu!

ELLERY QUEEN

CLUBUL JUCĂTORILOR

Ellery pătrunse în tainele sacre ale Clubului Jucătorilor la Bursă într-o dimineață de iarnă cînd o limuzină de oțel inoxidabil, pe care nici măcar fleoșcăiala de pe strada 87 nu părea capabilă s-o murdărească, depuse în pragul său trei bărbați. Inspectorul Queen, tatăl lui, care se afla acasă în dimineața aceea întrucît lucra la un raport confidențial, își ridică sprîncenele vulturești minunîndu-se de mărimea limuzinei și se retrase cu hîrtiile lui cu tot în biroușul secret — dar nu fără a lăsa ușa despărțitoare întredeschisă : acel minimum necesar trasului cu urechea !

Cei trei bărbați se prezentară : Charles Van Wyne, Cornelius Lewis și Gorman Fitch. Primul era subțirel și cam vînăt la față, al doilea era o matahală oacheșă, iar al treilea era jovial și trandafiriu.

I-au explicat lui Ellery că Clubul Jucătorilor la Bursă este o asociație de șaptesprezece oameni de afaceri aflați la pensie, pasionați de jocurile de bursă și dispunînd de mijloacele necesare pentru a le practica. Așadar, pe lîngă jocurile de noroc convenționale jucate prin sălile de club, membrii se angajau să-și sugereze unul altuia, pe o bază individuală, diferite speculații de bursă neobișnuite, și li se cerea ca în această obligație asumată sub jurămînt să manifeste imaginație și ingeniozitate. Sugestiile și le adresau prin poștă, anonim, pe hîrtii speciale cu antet, de care nu dispuneau decît membrii.

— De ce anonim ? întrebă Ellery fascinat.

— Păi, dacă cineva se simte lezat, nu vrem să le poarte pică celorlalți, guiță micuțul și trandafiriul domn Fitch.

— Bineînțeles, cu toții sîntem oameni onești, pe care te poți bizui, murmură Van Wyne, rozînd cu dinții căpățîna bastonului. Asta e deviza principală a clubului.

— Și totuși s-ar zice că cineva a venit cu o propunere care nu mai e atît de onorabilă.

— Asta-i chestia ? întrebă Ellery.

— Spune-i tu, Van Wyne, ceru cu glas tunător imensul domn Lewis.

— Lewis a trecut pe la mine azi dimineață, zise deodată Van Wyne, ca să mă întrebe dacă întîmplător particip și eu la un joc individual al clubului cu care se distrează el și cînd ne-am comparat hîrtiile am descoperit că e vorba de același lucru în cazul amîndurora. Amîndoi ne-am întrebat dacă mai e cineva amestecat și, întrucît domnul Fitch e vecin cu mine, am trecut pe la el și am aflat că într-adevăr e și el băgat. Exact acum trei săptămîni, fiecare dintre noi a primit cu poșta de dimineață cîte un plic de format lunguieț, cu un mesaj dactilografiat pe hîrtia cu antetul clubului — perfect în ordine — care ne vindea un pont pentru bursă. Acțiunile de care era vorba sînt groaznic de instabile — într-o zi urcă fantastic, a doua zi se prăbușesc — așa că e vorba de o adevărată loterie. Deci fiecare din noi am cumpărat acțiuni ca să ne distrăm. Au săltat formidabil și am cîștigat mult. Exact acum două săptămîni fiecare din noi a primit cu poșta de dimineață o a doua scrisoare care

ne propunea cumpărarea altor acțiuni la fel de instabile. Și iarăși am cîștigat o groază de bani.

— Și exact acum o săptămînă, cu poșta de dimineață...

— Același lucru, mormăi Cornelius Lewis nervos.

— Și vreți să știți cum izbutește individul?

— A, asta știm noi, zise țifnos grăsunul Fitch. Deține informații secrete, bineînțeles. Nu asta e problema...

— Atunci înseamnă că e vorba de scrisoarea pe care ați primit-o cu toții azi dimineață.

Fostul bancher mătăhălos izbucni:

— De unde naiba știți că am primit azi scrisori?

— Să zicem că ar fi vorba de domnul X, zise Ellery intrînd din plin în spiritul jocului. Prima scrisoare a domnului X v-a parvenit acum trei săptămîni, a doua acum două săptămîni, a treia cu o săptămînă în urmă — așadar, domnule Lewis, puteam risca să presupun că cea de-a patra a sosit azi. Și ce vă tulbură în legătură cu ea, domnilor?

Charles Van Wyne scoase un plic lunguieț:

— Vă rog s-o citiți, domnule Queen.

Plicul era de foarte bună calitate. Nu avea nici antet, nici adresă pentru răspuns. Numele și adresa domnului Van Wyne erau dactilografiate, iar ștampila poștei arăta că scrisoarea fusese expediată în seara anterioară.

DE BURSĂ

Ellery scoase din plic o hîrtie groasă, comandă specială, pe care era gravat în litere de aur ambosate antetul Clubul Jucătorilor la Bursă. Conținutul era următorul:

> **„Stimate membru al clubului și coleg:**
> **Cum ți-a plăcut trio-ul meu de ponturi pentru bursă? Acum s-a ivit altceva și pare să fie cea mai bună lovitură în perspectivă. Dar este nevoie de multă discreție și speculația trebuie s-o fac eu personal, altfel se duce totul de rîpă. Dacă accepți să riști douăzeci și cinci de mii de dolari pe șansa mare de a-ți dubla cîștigul în șapte zile, nu pune nici un fel de întrebări, lasă banii exact la orele 3,30 dimineața, la picioarele mormîntului lui Dominicus Pike din Cimitirul Bisericii Trinității. Nu încerca să spionezi pentru că strici afacerea.“**

Nu urma nici o semnătură.

— Ei bine, eu i-am spus lui Lewis, zise Van Wyne, că e un joc foarte frumos, sportiv. Omul s-a dovedit corect și deștept. Eu sînt pentru intrarea în joc.

— Eu nu zic că nu sînt, mîrîi Cornelius Lewis. Singurul lucru este că...

— Dar nu de asta am venit cu toții aici? întrebă pufnind Gorman Fitch. Ce părere ai Queen? Dumitale ți se pare o treabă cinstită?

— Fitch, dumneata arunci o umbră asupra integrității unui coleg din același club, zise glacial Van Wyne.

— Nu făceam decît să pun o întrebare.

— Cred că asta e voie, Van Wyne, nu? mormăi Lewis. Și dacă cineva se apucă de escrocherii, atunci s-a dus dracului Clubul nostru și-ți dai și tu prea bine seama de asta. Ce părere ai Queen?

— Mie mi se pare o treabă frumoasă, murmură Ellery. Dar aș vrea să mai chibzuiesc puțin înainte de a-mi da avizul. Mai are vreunul din dumneavoastră la el scrisoarea primită azi dimineață?

— Pe-a mea am lăsat-o acasă, afirmă Lewis.

— Sînt practic identice cu cea primită de Van Wyne, obiectă Fitch.

— Aș vrea să le văd, totuși, cu plic cu tot. Ce-ar fi să mi le trimiteți imediat prin comisionar? Atunci vă pot telefona înainte de amiază.

De cum se închise ușa din față, se deschise ușa biroului secret. Se ivi inspectorul Queen, tatăl neîncrezător.

— Oare am auzit bine? întrebă el acru. Le-ai spus ăstora trei că treaba ți se pare frumoasă? Frumoasă pentru ce, pentru revistele umoristice?

— Păcatul tău este că n-ai pic de stofă de aventurier sau jucător la bursă. De ce nu vrei să aștepți să vezi cum ies lucrurile? întrebă la rîndul lui Ellery, puțin jenat.

Ieșind din nou din biroul secret cu puțin înainte de amiază, inspectorul Queen își găsi fiul celebru cercetînd două plicuri și conținutul lor. Cel primit de Cornelius Lewis, cu ștampila poștei din seara anterioară, era exact ca cel primit de Charles Van Wyne, iar conținutul era iarăși identic, doar că ora cînd i se cerea lui Lewis să depună suma de 25 000 de dolari la Biserica Trinității, era patru fără un sfert dimineața în loc de trei și jumătate. Iar plicul simplu, de mărime mai mică, pe care-l primise Gorman Fitch, tot cu ștampila din seara anterioară, conținea același mesaj: diferea doar ora — patru fix.

— Sper că nu le vei recomanda clienților să se conformeze instrucțiunilor? zise inspectorul.

— Sigur că da, zise vesel Ellery și rînd pe rînd le dădu telefon ca să le dea aprobarea.

— Ce naiba, Ellery, ți-ai ieșit din minți? urlă inspectorul cînd fiul său închise a treia oară telefonul. Singurul lucru sigur în șmecheria asta este că trei fraieri vor scoate din gușă cîte douăzeci și cinci de mii de boabe.

— Afacere?

Bătrînul se stăpîni:

— Uite ce e, dragă: escrocul ăsta s-a năpustit asupra unui grup de...

— Domnul X? Și ce vrei să spui prin „grup“? Te rog vorbește lămurit.

— Șaptesprezece! Unul din cei șaptesprezece membri ai clubului vrea să-i înșele. Poate că e la ananghie cu banii. Și atunci găsește cîte o societate ale cărei acțiuni saltă în sus și în jos ca un yo-yo și le scrie la jumătate din membri să joace **à la hausse** iar celeilalte jumătăți să joace **à la baisse.** Indiferent cum merg acțiunile, jumătate din membri pierd, **dar cealaltă jumătate cîștigă,** și el apare ca un geniu. Etapa a doua: Uită de cei care au pierdut la prima operație și vinde cel de-al doilea pont numai cîștigătorilor...

— Cifrele, te rog, se rugă Ellery. Cîți oameni ar primi cel de-al doilea pont?

— Jumătate din primii șaisprezece! Deci opt, cei opt care au cîștigat întîi. Acum el le vinde la jumătate din ăștia opt pontul de a juca **à la hausse,** iar celeilalte jumătăți le spune să joace **à la baisse.** Și jumătate cîștigă...

Almanah «Luceafărul» — coala 16

— Numără, te rog.

— Dar ce, nu eşti în stare să faci nici măcar socoteli de grădiniţă ? Jumătate din opt e patru ! Deci, el are patru oameni care au cîştigat de două ori. Mai caută altă societate cu acţiunile fluctuante, trimite a treia scrisoare, sfătuindu-i de data asta pe jumătate din cei patru să joace într-un fel şi pe ăilalţi jumătate invers. Deci acum i-a pus pe jăratec pe nişte nătăfleţi care au cîştigat de trei ori şi se pregăteşte să dea lovitura cea mare. Trimite cea de-a patra scrisoare...

— La cîţi din ei ? întrebă Ellery.

— La cei doi cîştigători care au mai rămas.

— Ei, aşa ar ieşi foarte bine socoteala, se jelui Ellery, dar nenorocirea este că nu iese. **Noi avem trei.**

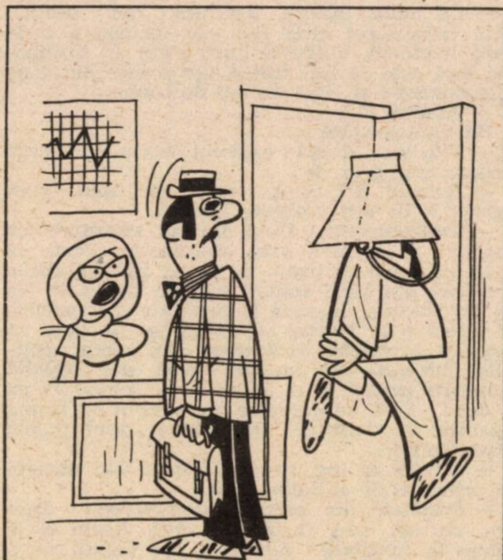
Inspectorul se lăsă greoi pe scaun.

— Avem un om în plus, reluă Ellery. Întrebarea este : cine e omul ăsta şi cum ar putea el să sfideze legile matematicii ? Răspuns : nu poate, aşa că prietenul nostru domnul X trebuie să fie chiar el escrocul, prietenul nostru domnul X, şi nu unul dintre fraieri.

— Van Wyne, Lewis sau Fitch. Unul dintre ei nu e cinstit...

— Mă tem că ăsta e adevărul. Indiferent care dintre ei trei o fi, spre marea lui supărare, azi dimineaţă s-a trezit la o consultaţie împreună cu cele două victime ale lui. Scrisorile care cereau predarea banilor în cimitir fuseseră deja trimise de cu seară şi primite, aşa că în privinţa **acestora** nu mai putea face nimic. Nu-i rămînea altă alternativă decît să susţină că şi el a cîştigat de trei ori ! Dacă i-aş avertiza pe cei doi nevinovaţi să se oprească, domnul X pur şi simplu nu s-ar mai prezenta la noapte în Cimitirul Trinităţii. Dar dacă eu nu mă arăt bănuitor, atunci îşi duce planul la îndeplinire. Ce zici, iese socoteala ?

— Ca la Einstein, rîcană inspectorul, după care se grăbi la sediul poliţiei din centrul oraşului, ca să facă oarecari aranjamente în legătură cu un cimitir şi cu mormîntul unui anume Dominicus Pike.

— Şeful nu vrea să vadă pe nimeni azi.

În seara aceea în zona Broadway-Wall Street umblară tot felul de fantome, dar înainte de ora unu dispăruseră îndărătul cîtorva ilustre pietre funerare din cimitir, şi în zonă domni din nou liniştea.

Ellery insistă ca tatăl lui să împartă cu el strana lui George Washington din capelă, şoptindu-i ceva în legătură cu aşteptarea îndelungată în frigul iernii, şi cu Tatăl Adevărului.

Dar pe la trei şi un sfert, Queen tatăl şi Queen fiul se furişau îndărătul poalelor Mamei Trinităţii. Exact la trei şi jumătate, umbra subţire a lui Charles Van Wyne se aplecă grăbită peste mormîntul lui Dominicus Pike. Depuse ceva pe pămîntul îngheţat şi apoi se făcu nevăzută.

a patru fără un sfert apăru silueta mătăhăloasă a lui Cornelius Lewis, ceva căzu îndărătul pietrei funerare şi namila neagră se topi în întuneric.

La patru dimineaţa, cînd se auzi ultima bătaie a ceasului, pata îndesată pe care o reprezenta Gorman Fitch repetă operaţia şi apoi dispăru şi ea.

— Oricare dintre ei o fi, văd că nu vrea să rişte, clănţăni din dinţi inspectorul Queen. Dacă cumva se spurcă lucrurile, înseamnă doar că e şi el unul dintre fraierii care au depus ofranda de douăzeci şi cinci de mii. Acum să mai aşteptăm niţel. Trebuie să se fofileze înapoi ca să ridice banii. Mă întreb care din ei o fi.

— Cum se poate, papă, îl întrebă Ellery într-o şoaptă uimită, întorcîndu-se către tatăl său : Adică vrei să spui că chiar nu ştii ?

— Habar n-am, şopti răutăcios inspectorul. Şi te rog să nu-mi spui că tu ştii !

Ellery oftă :

— Bineînţeles că ştiu !... Cu siguranţă că domnul X nu şi-a trimis lui personal nici o scrisoare — nu se aştepta să trebuiască să intre în joc ca „victimă". Cînd a fost silit de întîmplare să facă acest lucru ieri dimineaţă, a fost în mare încurcătură. Sigur, ar fi putut să-i mintă pe ceilalţi doi şi **să spună numai** că a primit şi el a patra scrisoare, dar eu l-am rugat să mi-o arate — împreună cu plicul, ca să pară autentic, plicul pe care mi-l dădea trebuia să aibă aceeaşi ştampilă a poştei ca şi celelalte două — din seara anterioară ! Dar asta nu era cu putinţă — era deja dimineaţă, şi deci conspiratorul nostru s-a trezit în faţa unei mici complicaţii. Aşadar, X a făcut ce-a putut. A căutat prin corespondenţa primită în dimineaţa aceea şi a găsit un plic simplu fără adresă pentru răspuns, care purta şi ştampila corectă din seara anterioară ; şi mi-a trimis plicul împreună cu scrisoarea pe care a dactilografiat-o la repezeală. Singurul necaz era că plicul **avea alt format** decît cele pe care le trimisese victimelor lui. Fireşte, trăsese nădejde că n-am să bag de seamă diferenţa de mărime.

— Plicul primit de Van Wyne era **lunguieţ**... zise inspectorul.

— Iar cel primit de Lewis era identic. În schimb, cel de-al treilea plic, zise Ellery, era mai mic şi întrucît acesta a fost cel pe care mi l-a trimis...

Un strigăt profană cimitirul, luminile se aprinseră brusc şi în raza lor fu prinsă o siluetă care îngenunchea asupra teancurilor de pe mormînt, ca un ştrengar într-o pepenărie. Era trupul îndesat al lui Gorman Fitch.

REGISTRUL NEGRU

ELLERY QUEEN

Cazul Registrului Negru a fost unul din cele mai importante rezolvate de Ellery și proporțiile lui nu au fost reduse de micimea efortului implicat. De fapt, n-a fost nevoie de el decît în calitate de comisionar — însărcinarea constînd în transportarea registrului de la New York la Washington.

De ce să fie o problemă transportarea dintr-un oraș într-altul a unui registru de conturi în valoare de maximum trei dolari, de ce să fie Ellery Queen comisionarul și nu un agent federal, de ce în mod intenționat a pornit singur să îndeplinească misiunea, fără să aibă măcar o armă la el? Răspunsurile la aceste întrebări insistente vor fi descoperite la locul cuvenit, care nu se află aici. Povestea începe tocmai de la capătul acestor întrebări și răspunsuri.

În aparență, Registrul Negru era foarte oarecare. Era legat în carton tare și căptușit cu imitație de piele neagră zgîriată pe la margini, iar dimensiunile lui erau de 15 centimetri pe 22; conținea 52 de pagini groase cu dungi albastre și roșii, toate destul de murdare. Și totuși, era unul din volumele cele mai prețioase — de o importanță istorică și de tristă celebritate — din întreaga bibliotecă a criminalității din America. Căci deasupra acelor dungi albastre de pe cele 52 de pagini întesate erau înscrise numele și adresele tuturor principalilor traficanți regionali de stupefiante introduse ilegal în Statele Unite, iar lista era scrisă de însuși stăpînul rețelei.

În cadrul răspîndirii epidemiei de toxicomanie care chinuia țara, autoritățile federale aveau foarte mare nevoie de această listă. Registrul Negru constituia o gravă imprudență și monstrul liniștit care o alcătuise n-avea să se dea înapoi literalmente de la nimic pentru a-l împiedica să ajungă la Washington. Cei doi agenți guvernamentali care au izbutit să pună stăpînire pe registru au plătit triumful lor cu viața. Dar între timp, Registrul Negru se afla — pentru moment — în siguranță la New York.

Tocmai aici și-a făcut intrarea în scenă Ellery.

Oamenii erau siguri că locul în care a cercetat el registrul și a acceptat misunea și s-a pregătit s-o ducă la îndeplinire era supravegheat îndeaproape. Șeful acestei organizații criminale a cărei activitate se lățise pe întregul continent nu era o căpetenie măruntă de bandă. Era un adevărat geniu al ticăloșiei, cu o putere imensă, și cu resurse și legături pe măsură. Împotriva lui metodele obișnuite ale poliției nu aveau nici o putere, erau sortite unui eșec lamentabil. Sau cel puțin, o demonstrație de forță făcută acolo pe loc putea preface întreaga zonă într-un sîngeros cîmp de bătălie, aducînd moartea multor oameni nevinovați. Drept care autoritățile acceptară planul lui Ellery.

Prin telefon i se rezervă oficial un salonaș în expresul de lux Capitol Limited și la momentul stabilit Ellery coborî în stradă.

Era o zi cenușie de toamnă, cu un cer aspru și Ellery își atîrnase de brațul stîng o umbrelă cu mîner de bambus. Purta un pardesiu căptușit și ducea în mînă o servietă.

Nu păru să-și dea seama că din clipa în care pășise pe trotuar perspectivele lui de viață coborîseră aproape la zero. Fumîndu-și nepăsător pipa mare de lemn se apropie de bordura trotuarului și se uită în jur ca și cum ar fi căutat un taxi.

Se întîmplară două lucruri deodată. Brațele îi fură răsucite pe la spate și o limuzină imensă, cu șapte locuri, se repezi spre bordură și-i blocă trecerea.

Peste o clipă se afla în mașină, prizonierul celor patru huidume a căror tăcere totală era mai amenințătoare decît orice cuvinte de amenințare.

Ellery nu fu surprins cînd limuzina îl depuse la gara Pennsylvania și trei dintre cele patru gorile care-l țineau prizonier îl duseră într-un mod care nu admitea replică prin Intrarea numărul trei către expresul Capitol Limited, Salonul A din vagonul cinci, cel care-i fusese rezervat prin telefon. Două dintre matahale îl traseră înăuntru, iar cea de-a treia zăvorî ușa cupeului.

După cum se și așteptase Ellery, monstrul era deja acolo. Se instalase în singurul fotoliu din cupeu — un bărbat între două vîrste îmbrăcat imaculat, cu părul foarte rărit (dar pieptănat ingenios cu cărare la mijloc) și cu niște ochi

SORIN POSTOLACHE

bobosaţi şi furioşi. „Tipul ăsta e milionar", se gîndi Ellery, „un milionar care a făcut avere distrugînd voinţa şi sănătatea şi viitorul a mii de oameni fără minte, mulţi dintre ei abia adolescenţi".

Cu glas tare spuse :

— Bineînţeles că aţi supravegheat convorbirile telefonice.

Regele stupefiantelor nu răspunse. Întoarse capul către cel mai voluminos dintre bătăuşii lui, cel cu nasul rupt.

Nasul zise pe loc :

— N-a vorbit cu nimenea cînd a ieşit. Nu s-a apropiat nimenea de el. N-a pus mîna pe nimica. N-a dat drumul la nimica din mînă.

Monstrul din fotoliu întoarse capul spre celălalt haidamac, cel care avea un tic la pleoapa dreaptă.

— Aici nu se mai urcă nimeni, zise Ticul. Şi Al ţine legătura din hol prin telefonul trenului.

Ochii furioşi îşi întoarseră acum toată suferinţa lor animalică asupra lui Ellery.

— Vrei să trăieşti ?

Avea o voce dulce, aproape femeiască.

— Cine nu vrea ? întrebă la rîndul lui Ellery, încercînd să nu arate că-i clănţănesc dinţii.

— Atunci dă-l încoace.

Ellery înghiţi în sec şi zise :

— Ei, lăsaţi.

Nasul rînji, dar monstrul zise :

— Nu. Mai întîi deschide-i servieta.

Nasul trînti pe duşumea conţinutul servietei lui Ellery. Nu era altceva decît o carte de telefon a cartierului Manhattan, nouă-nouţă.

— Altceva nu mai e înăuntru ?

— Nimic.

Nasul aruncă servieta goală într-o parte. Luă cartea de telefon şi o răsfoi de două ori din cap în coadă.

— Ce tîmpenie să umbli cu aiureala asta după tine, observă Ticul.

— Lectura mea favorită în tren, zise Ellery.

Tare ar fi vrut să ceară o gură de apă, dar pînă la urmă se răzgîndi.

— Aicea nu-i nimic, zise Nasul.

— Pardesiul şi pălăria.

Nasul îl scutură ca pe un spic de grîu, în timp ce Ticul îi cerceta pălăria elegantă.

— Aicea nu poate fi, se plînse el. E prea mare să încapă.

Nasul rînji :

— E prea mare cu copertă cu tot. Dar ăsta e şmecher. A smuls paginile şi le-a făcut sul.

— Cincizeci şi două de pagini ? protestă Ticul.

Monstrul nu zicea nimic. Ochii lui roşii erau aţintiţi asupra umbrelei pe care Ellery o recuperase şi o ţinea strîns în mîini. Deodată se întinse şi i-o smulse. Desfăcu încet husa umbrelei, apăsă butonul şi trase în sus. Umbrela se deschise. După o clipă o aruncă într-o parte.

Nasul zise :

— Nu e în pardesiu.

Căptușeala zăcea pe jos ; îi rupsese buzunarele și sfîșiase cusăturile oriunde era o rezervă de stofă.

— Dezbrăcați-l.

Ellery simți că-i crapă genunchii sub apăsarea Nasului. Ticul îl despuie fără pic de milă. Ochi-roșii urmărea procesul de despuiere cu răbdarea unui crocodil, fără să clipească.

— Lăsați-mi chiloții ! strigă disperat Ellery.

Nu-i lăsară nimic. Gol cum îl făcuse maică-sa, avu voie doar să se înfășoare în resturile pardesiului, să se ghemuiască într-un scaun și să-și fumeze pipa. Avea un iz metalic, totuși fumatul îl mai liniștea.

Cînd expresul Capitol Limited ieșea din gara Pennsylvania întinse mîna după cartea de telefon. Știa că au avut grijă de conductor, așa că n-o să survină nici o întrerupere pînă ajungeau la Washington — dacă avea cît de cît să ajungă vreodată.

Se înșelase totuși. Cînd trenul opri la Newark, în cupeu intră un bărbat. Nasul îi zise Doctore. Doctorul, un omuleț umflat, cu bărbie triplă și complet chel, avea cu el o trusă de piele neagră. Se uită la Ellery cu aceeași nerăbdare cu care se apropie profesorul de disecție de un cadavru pus la frigider.

Ellery apucă strîns cartea de telefon și se pregăti de orice suferință.

Expresul cu multe vagoane trecea huruind prin New Brunswick cînd Doctorul, foarte ocupat, se numi în glumă Ministru de Interne. Pînă cînd trecu huruind trenul prin gara Trenton, Doctorul nu mai glumea ; transpirase din greu.

Închizîndu-și trusa, cu glas chinuit, îi dădu raportul celui din fotoliu.

Raportul era negativ.

Bărbatul din fotoliu îi spuse Ticului :

— Zi-i lui Al să telefoneze la Philadelphia. Să vină Jig cu instrumentul. Apoi se uită la Ellery și pentru prima dată își arătă dinții falși într-un zîmbet de coșmar : Cerneală simpatică, zise el blînd. Verificăm, așa ca chestie.

a Gara de Nord a Philadelphiei se urcă în tren Jig. La Williangton, Nasul transmise în exterior niște rapoarte și Jig le completă. Jig era un lungan descărnat, parcă fără umeri și cu un picior strîmb.

Registrul Negru, nici măcar parte din el nu se afla în costumul lui Ellery, după cum dovedeau ruinele pantalonilor și sacoului lui. Cămașa, cravata, maioul, chiloții și ciorapii îi fuseseră manipulate cu extrem de multă grijă. Pantofii îi fuseseră desfăcuți, înțepați, testați, numai că nu-i întorseseră pe dos. Pînă și cureaua — deși se vedea bine că era alcătuită dintr-o singură fîșie de piele de bou, fusese despicată.

Toate obiectele pe care le poseda erau expuse acolo. Cheile și monezile fură declarate din metal masiv. Portofelul lui conținea suma de 97 de dolari, un cupon de mandat, o legitimație de la autoritățile din New York, chitanța cotizației plătite la Societatea Autorilor Americani de Literatură Polițistă, cinci cărți de vizită profesionale și șapte foițe pe care-și notase idei pentru povestiri. Carnetul de cecuri îi fusese verifcat pagină cu pagină, inclusiv cotoarele. În punga de tutun nu-i găsiseră decît tutun de pipă, iar un pachet intact de țigări fusese desfăcut și declarat a conține doar tutun de țigări și foiță de țigară perfect nevinovată. Mai era o scrisoare de la editorul lui care-i cerea să-i înapoieze șpalturile ținute trei săptămîni mai mult decît trebuia, și o scrisoare cu ștampila poștei din Orangeburg, statul New York, de la un om care se semna „pretenul tău Joe" și care amenința să-l ucidă pe Ellery Queen dacă Ellery Queen nu-l salvează pe scriitor de la asasinarea de către un inamic invizibil.

Și Jig își mîngîia mărul lui Adam și spunea că nimic din cele ce le avea tipul la el, pe el, asupra lui nu ascundea nici un fel de scriere secretă — absolut nimic. Asta se referea la toate suprafețele pe care s-ar fi putut imprima ceva cu cerneală simpatică, inclusiv epiderma tipului. Da, da, Jig folosi cuvîntul epidermă.

Între timp se apropiau de Elkton, statul Maryland.

Monstrul tăcut își sugea buza de jos.

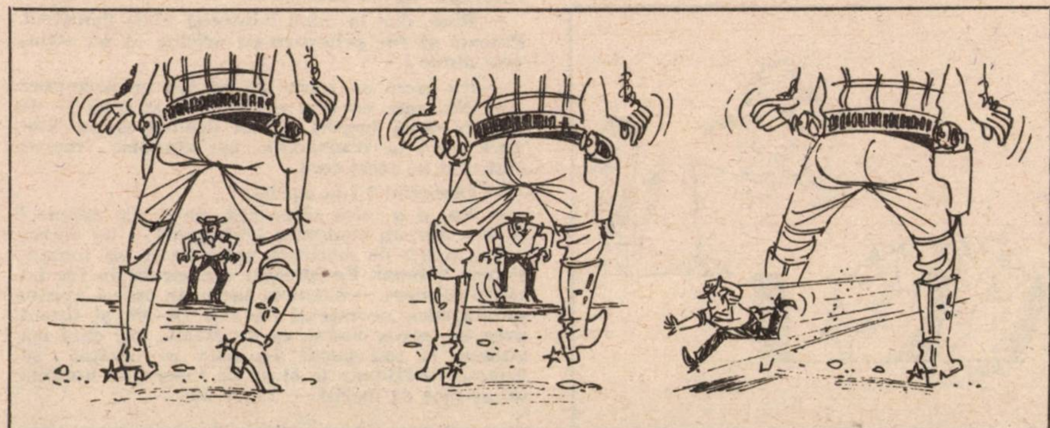
— Poate, întrerupse Nasul tăcerea, poate că a învățat numele pe dinafară... ăă ?

— Da ! strigă Tic ușurat. Se prea poate că ăia să aibă registrul încă la New York și el duce toate numele în minte.

Omul din fotoliu ridică ochii :

— Sînt douăzeci și opt de nume pe pagină și cincizeci și două de pagini în total — aproape o mie cinci sute de nume. Ce credeți că e, Einstein ? Deodată adăugă : Cartea aia de telefon pe care ai luat-o iar în mînă, care-i bancul cu ea ?

Ellery își mai umplu o dată pipa, asta ca să le dea o întrebuințare degetelor, apoi răspunse :

— Unii oameni se relaxează citind romane polițiste. Eu unul nu pot — că eu le scriu. Eu mă relaxez citind cartea de telefon.

— Zexe. Ochi-roșii scinteie. Jig, ia apucă-te de cartea aia !

Nasul i-o smulse din miini lui Ellery.

— Dar am verificat-o o dată și n-are nici o scriere secretă, protestă Jig.

— Dă-o naibii de scriere secretă. Noi căutăm doar o listă de nume. Și într-o carte de telefon de la New York poți găsi toate soiurile de nume care există ! Căutați semnele de pe lingă nume — ixuri sau liniuțe sau bife făcute cu creionul ori făcute cu unghia — orice !

— Dacă nu vă supărați, se rugă Ellery pe un ton plingăreț, îmi dă și mie cineva un foc ?

Tocmai intrau în gara Washington cind Jig se întoarse din compartimentul în care își instalase impromptu laboratorul.

— Nu sînt semne, mormăi el. Nu e nimic. E așa cum a ieșit de la tipar.

— Și nimeni n-a încercat încă să iasă din hardughia aia de la New York pe care o păzim, mormăi Ticul. A telefonat Al de la Baltimore.

Omul din fotoliu vorbi tărăgănat :

— Va să zică, pînă la urmă ăsta a fost doar o momeală. Ce și-au zis ăia că o să ne facă să ne luăm după el în timp ce altul scapă de la New York. Numai că nu și-au făcut bine planurile. Mai curind sau mai tirziu adevăratul cercetaș tot trebuie să încerce să se strecoare afară din clădirea aia. Ticule, pune-l pe Al să telefoneze la New York și să-i șoptească lui Manno că dacă iese cineva din casa aia poate să înceapă de pe acum să-și taie singur beregata... Hei, tu ! Se uita la Ellery : Acum poți să te îmbraci.

Expresul se oprise la capul liniei la Washington cînd Ellery, arătînd mai degrabă a vagabond decît a gentleman-scriitor-detectiv foarte respectabil, își luă umbrela și glumi, deși era palid ca moartea :

— Mă împușcă cineva pe la spate în timp ce cobor sau am încheiat aici jocurile ?

— Stai o clipă, zise monstrul.

— Ce este ? întrebă Ellery, stringîndu-și nervos umbrela la piept.

— Unde o întinzi cu umbrela aia ?

— Umbrela ? Ellery îi aruncă obiectului o privire nedumerită. Păi, doar ați cercetat-o chiar dumneavoastră...

— Aha, va să zică asta era, și deodată glasul blind de femeie căpătă niște inflexiuni ucigașe. Da, am cercetat-o eu într-adevăr — dar nu unde trebuia ! Sigur e în mînerul de bambus. Ai răsucit paginile registrului și le-ai băgat în golul mînerului de bambus. Luați-i-o !

Ellery se trezi îmbrățișat strîns de Ticul și privi fascinat cum Nasul sfărîma mînerul umbrelei.

Cînd încheie acesta operația, pe podeaua cupeului nu mai rămăsese nimic altceva decît niște așchii îndoite de bambus.

Monstrul se ridică și văpăile din ochii lui furioși se mai potoliră :

— Dați-l afară ! se înecă el. Dați-i un picior în fund să plece de-aici !

Douăzeci și șase de minute mai tirziu, Ellery era escortat în biroul particular al unui funcționar foarte important al unui departament foarte important al guvernului, într-o clădire foarte importantă din Washington.

— Sînt mesagerul de la New York și v-am adus Registrul Negru, zise Ellery.

Ellery nu se mai revăzu cu monstrul pînă la procesul de la Tribunalul Federal. Se întîlniră pe coridor în timpul unei pauze. Regele stupefiantelor era înconjurat de aprozi și avocați și gazetari și arăta exact ca un criminal care se așteaptă la cea mai cumplită pedeapsă. Și totuși, în clipa în care îl zări pe Ellery, se lumină la față și repezindu-se înainte îl apucă de braț și-l trase deoparte.

— Țineți-i o clipă deoparte pe maimuțoii ăia, strigă el, apoi se întoarse către Ellery și-i spuse cu glas jalnic : Queen, tu îmi salvezi viața. Chestia asta m-a scos pur și simplu din minți. De atunci de cînd m-ai bătut la puncte în trenul ăla împuțit, tot stau și mă întreb cum ai reușit. Nu-l aveai la tine, trebuie să-l fi avut înăuntru în tine, că doar nu era nici în cartea aia de telefon, nici în umbrelă. Așa că unde mă-sa era ? Ești bun să-mi spui și mie ?

— Nu sînt eu omul care să șovăie să-l lovească pe altul care e căzut la pămînt — începu glacial Ellery — sau în orice caz nu cînd e un așa-zis om, de teapa ta. Firește că-ți spun. Cartea de telefon și umbrela le-am purtat doar ca să vă duc pe o pistă greșită. Trebuia neapărat să vă țin mereu ocupați cu propria voastră istețime. Dar registrul l-am avut tot timpul în mînă.

— Ce naiba tot îndrugi acolo ? urlă monstrul.

— Ce v-a păcălit pe voi a fost mărimea registrului și cantitatea pe care o conținea. Dar nici prin cap nu v-a trecut că atît mărimea cît și cantitatea pot fi reduse.

— Cum așa ?

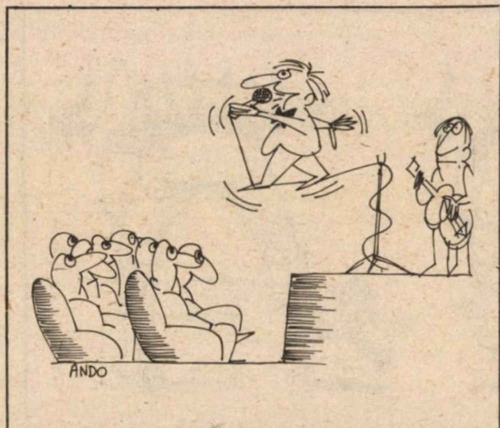
— Microfilm, zise Ellery. Patru metri de film de treisprezece milimetri lățime. Cînd a fost rulat într-un sul strîns...

— Bine, dar în mînă ? întrebă uluit monstrul. Puteam să fac prinsoare cu oricine că nu strîngeai nimic !

— Nu eram eu nebun să-mi iau un asemenea risc. Nu, rola de film era băgată în ceva — de fapt în două lucruri. Și tot drumul de la New York pînă la Washington am apropiat mereu chibritul de acest ceva.

— Chibritul ? I-ai dat foc ?

— Nu, e o mică diferență, nu-ți dai seama ? A, era într-un container ignifugant — un cartuș vechi, exact de mărimea potrivită ca să încapă, și bine astupat. Recipientul era ascuns în fundul căușului pipei — singurul lucru pe care-l aveam asupra mea necercetat de voi. De-aia și fumul avea un miros ciudat, ca de alamă, dar cînd mă gîndesc la toți puștii ăia care au învățat să fumeze marijuana ta și să se înțepe cu heroina ta, aș zice că merită — tu ce zici ?

ULTIMELE FRUCTE DIN POMIERĂ

RAY BRADBURY

illiam Acton se ridică în picioare. Orologiul de pe polița căminului bătea miezul nopții.

Se uită la degetele lui și pe urmă se uită la camera spațioasă din jurul lui și la bărbatul care zăcea pe jos și care era mort și n-avea să mai spună tot felul de vorbe și nici să mai comită tot felul de brutalități. William Acton, ale cărui degete mîngîiaseră clapele mașinilor de scris și trupurile femeilor și care gătiseră omletă cu șuncă pentru micul dejun, săvîrșise acum un omor tocmai cu aceste zece degete, cu florile și vîrtejurile amprentelor lor.

Niciodată nu se socotise sculptor și totuși în clipa aceea, privind printre degete la trupul întins pe pardoseala lustruită își dădu seama că prin cine știe ce eforturi de strîngere, de răsucire și de remodelare a lutului din care e alcătuit omul, el pusese mîna pe acest individ numit Arthur Huxley și-i schimbase fizionomia, și întreaga înfățișare a trupului.

Cu o răsucire a degetelor ștersese definitiv licărul incitant din ochii cenușii ai lui Huxley; îl înlocuise printr-un aer șters și pierdut al unui ochi înghețat în orbită. Buzele, întotdeauna trandafirii și senzuale, erau acum larg deschise arătînd dinții de cal, incisivii îngălbeniți, caninii pătați de nicotină, molarii cu coroane de aur. Nasul, roz și el altădată, era acum palid și cu pete de toate culorile, învinețit ca și urechile. Mîinile lui Huxley, căzute pe dușumea, erau deschise avînd aerul că pentru prima dată în viața lor se rugau în loc să poruncească.

Da, era concepția artistică. În general, schimbarea îi făcuse mult bine lui Huxley. Moartea îl prefăcuse într-un bărbat mai frumos. Sau cel puțin acum era mai plăcut să tratezi cu el. Acum îi puteai vorbi și el era obligat să te asculte.

William Acton își privi degetele.

Fapta era săvîrșită. Nu mai putea schimba nimic, nu mai putea aduce lucrurile înapoi. Oare îl auzise cineva? Trase cu urechea. Zgomotele și sunetele normale ale circulației de pe străzi continuau și la ora aceea tîrzie. Nu bătea nimeni în ușa casei, nu se izbea nimeni cu umărul în ea, nu striga nimeni cerînd imperios să i se deschidă. Omorul, modelarea lutului omenesc și prefacerea lui din căldură în răceală, toate acestea fuseseră înfăptuite și nimeni nu știa.

Și acum ce urma? Orologiul bătea miezul nopții. Toate impulsurile interioare ale lui Acton explodară înlăuntrul lui într-un fel de isterie care îl împingea către ușă. Ieși, fugi, aleargă, nu te mai întoarce niciodată! Urcă-te într-un tren, ia un taxi, pleacă, fugi, îndepărtează-te, sari, ia-o la sănătoasa, dar, pentru numele lui Dumnezeu, cară-te odată de aici!

Mîinile pluteau în fața ochilor lui, atîrnate în aer, răsucite.

Le întoarse cu un gest încet, bine chibzuit ; le simțea aeriene, ușoare ca fulgii. De ce oare se holba așa la ele, se întrebă. Aveau oare ele ceva atît de interesant încît să-l facă să se aprească acum, după o strangulare izbutită, și să le examineze milimetru cu milimetru ?

Erau niște mîini obișnuite. Nici prea groase nici prea subțiri, nici prea lungi nici prea scurte, nici prea păroase dar nici infantile, nici frumos îngrijite de manichiuristă dar nici murdare, nu prea moi dar nici prea bătătorite, nici zbîrcite și totuși nici perfect netede ; nu erau deloc mîini ucigașe — și totuși nu erau nici nevinovate. Se uita la ele ca și cum ar fi fost niște minuni.

Dar nu mîinile în sine îl interesau, și nici degetele în sine — mîinile ca mîini și nici degetele ca degete. În amorțeala atemporală de după săvîrșirea violenței îl interesau doar vîrfurile degetelor.

Ceasul ticăia pe polița căminului.

Îngenunchie lîngă trupul lui Huxley, scoase o batistă din buzunarul mortului și începu să tamponeze metodic gîtul acestuia. Frecă și masă beregata și-i șterse fața și ceafa cu o energie feroce. Apoi se ridică în picioare.

Se uită la gîtul mortului. Se uită la pardoseala lustruită. Se aplecă încetișor și atinse puțin pardoseala cu batista, apoi se încruntă și începu s-o șteargă mai intens ; mai întîi pe lîngă capul cadavrului, apoi pe lîngă brațe. Pe urmă lustrui dușumeaua de jur împrejurul trupului. O lustrui preț de vreun metru de o parte și de alta a mortului. Apoi o lustrui preț de vreo doi metri de o parte și de alta a mortului. Apoi o lustrui preț de vreo trei metri de la cadavru în toate direcțiile. Apoi...

Se opri...

In momentul acela văzu toată casa, holurile, ușile, mobila ; și la fel de limpede de parcă ar fi repetat fiecare cuvînt, îl auzi pe Huxley conversînd cu el exact așa cum vorbiseră doar cu o jumătate de oră în urmă.

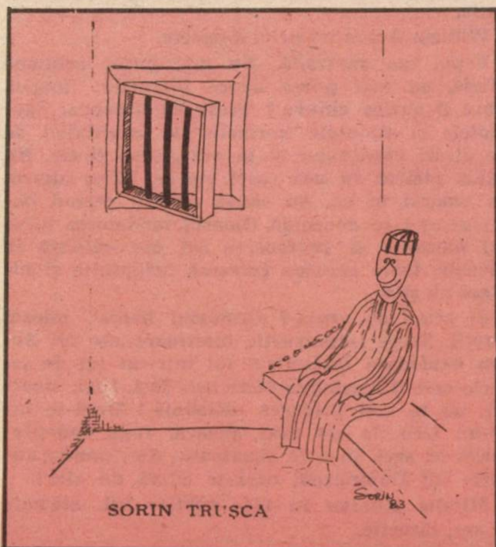
Degetul pe sonerie. Ușa se deschise.

— A, tu erai, Acton.

— Vreau să-ți vorbesc, Huxley. E o chestiune importantă.

— Nu prea înțeleg... Mă rog, cum vrei. Intră.

Intrase.

SORIN TRUȘCA

— Du-te în bibliotecă, îi spus Huxley.

Atinsese ușa bibliotecii.

— Ceva de băut ?

— Nu mi-ar strica.

— E acolo o sticlă de vin de Burgundia, Acton. Ia-ți-o singur, dacă nu te superi, că sînt mort de oboseală.

Sigur. S-o ia. Să umble cu ea. S-o atingă. Așa făcuse.

— Sînt pe acolo niște ediții princeps foarte interesante, Acton. Uită-te la legăturile lor. Cercetează-le.

Atinsese cărțile și masa din bibliotecă și atinsese sticla de vin și paharele.

Acum, așezîndu-se pe jos lîngă trupul rece al lui Huxley, ținînd între degete batista folosită pentru lustruit, dar nemișcîndu-se, se uita prin toată casa, la pereți, la mobila din jur, și ochii i se holbau tot mai tare, gura îi se căsca tot mai mult, uluit fiind de ceea ce vedea și de ceea ce înțelegea. Închise ochii, lăsă capul în jos, mototoli batista în mînă, o făcu ghem, mușcîndu-și buzele și căutînd să prindă curaj.

Amprentele lui erau peste tot !

— Te superi dacă te rog să aduci vinul încoace, Acton ? Sticla de vin de Burgundia, da ? Cu degetele tale, da ? Sînt frînt de oboseală. Înțelegi ? O pereche de mănuși. Înainte de a mai face măcar o mișcare, înainte de a mai lustrui vreo bucată din podea, avea nevoie de o pereche de mănuși căci altfel, fără voia lui, după ce lustruia o porțiune putea să-și lase din nou acolo urmele identității.

Își vîrî minile în buzunar. Umblă prin casă — se duse la cuier, la cuierul de pălării, la cuierul de umbrele. Pardesiul lui Huxley. Ii întoarse buzunarele.

N-avea mănuși.

Punîndu-și din nou mîinile în buzunare urcă scările, deplasîndu-se cu o repezicine stăpînită, fără să-și îngăduie nici un gest nervos, nici o acțiune nesăbuită. Făcuse inițial greșeala de a nu purta mănuși (dar, la urma urmei, doar nu premeditase omorul, și subconștientul lui, care se prea poate să fi știut de crimă, înainte de comiterea ei nici nu-i sugerase măcar în treacăt că ar putea avea nevoie de mănuși înainte de revărsatul zorilor), așa că acum trebuia să-și plătească păcatul omisiunii. Dar undeva prin casă trebuia să fie cel puțin o pereche de mănuși. Avea timp, n-avea de ce să se grăbească : erau prea puține șanse ca cineva să-l caute pe Huxley la ora asta. Avea timp pînă la șase dimineața, cînd niște prieteni de-ai lui Huxley urmau să vină să-l ia într-o expediție de vînătoare.

Umblă pe la etaj deschizînd sertare, și folosind batista ca tampon. Deranjă vreo șaptezeci sau optzeci de sertare în șase încăperi de la etaj, lăsîndu-le, ca să zicem așa, cu limba scoasă, și se îndreptă către altele și altele. Se simțea ca un om despuiat, incapabil să facă ceva pînă cînd nu găsea mănuși. Putea să meargă prin toată casa cu batista ștergînd orice suprafață unde s-ar fi putut să se afle amprentele lui, dar dacă din întîmplare se lovea de un perete, își pecetluia singur soarta cu un simbol microscopic, de forma unui vîrtej sau a unei flori. Parcă și-ar fi dat aprobarea pentru omor printr-o ștampilă, cam asta ar fi fost. Ca sigiliile acelea de ceară de pe vremuri care încheiau un papirus, după o infloritură de cerneală, după ce se presărase nisip sau cenușă spre a se usca cerneala, și se aplica inelul cu monogramă în ceara fierbinte, stacojie și im-